UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Epitome In Qvatvor Lib. Sententiarvm M. Petri Lombardi

Spina, Claudius de

Parisiis, 1551

Liber secundus 44. distinctionibus contemplatur Deu[m], mundum æterno præuisum, in tempore producentem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38840

Visual Library

bonum fuit, vt Apoſtolus Petrus, quando id fieri nolebat, Sathanas ab ipſo qui occiſus eſt, diceretur.

Sancti viri qualiter cupiebãt Chriſtum pati & Martyres.

Sic patet quomodo viri ſancti cupierunt Chriſtum pati & occidi amore redemptionis noſtræ, & impletionis diuinæ voluntatis, ſed non dilectionis paſsionis & mortis Chriſti. Vnde eodem lætabantur & triſtabantur. Quo fit etiam vt paſsiones Martyrum poſſimus & velle & nolle, & vtrũque bona voluntate, ſi rectos nobis proponamus fines. Vnde Auguſt. in Enchirid. Bonæ apparebãt voluntates piorum fidelium, qui nolebant Apoſtolum Paulum pergere Hieruſalem, ne ibi pateretur mala quæ Agabus Proph. prędixerat. & tamen hoc illum Deus pati volebat pro annuncianda fide Chriſti, exercens martyrem Chriſti, &c. & ideo is cui hoc fine placebat paſsio Pauli, bonam voluntatem habebat.

ca. 101.

act. 21.

Explicit Epitome in primum Librum Sentent. mag. Petri Lombardi.

EPITOME IN SECVNDVM.

DE CREATIONE VNIVERSI

DISTINCT. I. CAP. Primum.

Deus eſt vnicum omnium rerum ex tempore creationis principium.

DEum esse creatorem initiumque temporis atque omnium visibilium & inuisibilium Scriptura ostendit, dicens:
Gen. 1. In principio Deus creauit cęlum & terram.
Quibus verbis Moses elidit errorem quorundam dicentium plura sine principio principia fuisse. Vt Platonis, qui tria principia posuit, Deum scil. exemplar, & materiam, eáq; increata & sine principio: ac proinde Deum quasi artificem, & non creatorem: quoniam creare est de nihilo aliquid facere: facere autē est ex præiacēte materia aliquid efficere. Ideo hoc homini, illud verò soli Deo propriè cōuenit: quāuis in Scriptura creator pro factore quādoq; accipiatur. Facere enim aliquid dicitur, non vt homo, cum aliquo in se motu & passione: sed cum iuxta eius æternam voluntatem nouiter aliquid cōtingere & esse cernitur. Vnde res nouæ, quę eius volūtate esse incipiūt, actus eius propriè dici nequeūt, quū actus oīs in motu existat. In Deo autē nullus motus. sed sicut calore solis aliqua fieri cōtingit, sine facta in eo mutatione: ita Dei volūtate noua habēt esse sine mutatione
Lib. 2. de gen. authoris, q est vnū & solū principiū. Aristoteles verò posuit principia, s. materiā & speciē, & tertiū, operatoriū dictū, mūdū quoq; semp esse & fuisse. Credamus igitur rerū creatarū cęlestiū vel terrestriū, visibiliū vel inuisibiliū causam non esse nisi bonitatē creatoris, &c.

Deus sine motu sui operatur.

Error Platonis

Aristoteles 2.

CAP. *Secundum. Creatura rationalis ad diuinæ bonitatis & beatitudinis participationem creata.*

ET quia nullus potest, nisi per intelligentiam, eius beatitudinis (quæ quantò magis intelligitur, tantò pleniùs habetur) esse particeps: fecit ~~deus rationalem creaturam, vt summum bonum intelligeret,~~ intelligendo amaret, ~~amando possideret,~~ possidendo ~~frueretur, quam in corpoream,~~ vt homo: & incorpoream, vt angelus, distinxit. Vtraque autem facta propter Dei bonitatem, & suam vtilitatem, vt scil. ei seruiat, & eo fruatur.

CAP. *Tertium. Mundus propter hominem factus.*

ET quēadmodū factus est homo ꝓpter Deum. i. vt ei seruiret: ita positus est homo in medio, vt ei seruiretur, & ipse seruiret, vt acciperet vtrunque, & reflueret totum ad bonum hominis, & quod accepit obsequium, & quod impendit. Totum igitur bonum hominis erat, & quod factum est propter ipsum, & propter quod ipse factus est. Omnia enim (ait Apostolus) nostra sunt, scil. superiora, ad fruendum: æqualia, ad conuiuendum, vt Angeli, qui nobis æquales futuri sunt, & nunc nostri sunt, quia 1.cor.3

vsum eorum habemus, quia propter nos in
Heb.1. ministerium mittuntur: & inferiora, quia ad
vsum nostrum facta.

CAP. *Quartum. Triplex causa cur Anima corpori sit vnita.*

ANima autem (si quis quærat) duplici de causa vnita est corpori. Primò, quia Deus voluit, cuius voluntatis causa quęrenda non est. Secundò, pro exemplo futurę societatis, quæ inter Deum & spiritum rationalem in glorificatione eiusdem perficienda erat, animā corporeis indumentis & terrenis mansionibus copulauit, luteámque materiam fecit, ad vitæ sensum vegetare: vt scirēt homo quia si potuit Deus tam disparem naturam corporis & animæ in fœderationem vnam & amicitiam coniungere, nequaquam ei impossibile futurum rationalis creaturæ humilitatem, licet longè inferiorem, ad suæ gloriæ participationem sublimare. Tertiò etiam ideo vnitæ sunt animæ corporibus, vt in eis Deo famulantes, maiorem mereantur coronam.

Ordo tractandorum.

Ex præmissis apparet rationalem creaturam distinctam in Angelicam siue totam spiritualem, & in partim spiritualem, & corporalem, cuiusmodi est humana natura. De

digniori priùs agendum.

DE CREATIONE ANgelorum.

DISTINCT. Secundæ

CAP. Primum.

Angelica natura non est producta ante corporalia.

Fol. 151. a. distinct 17.

VIdetur hoc esse tenendum, quòd simul ~~creata est spiritualis creatura. i.~~ Angelica, & ~~corporalis~~: secũdum quod potest accipi illud Salomonis, Qui viuit in æternum, creauit omnia simul. i. spiritualem & corporalem naturã. & ita non priùs tempore creati sunt angeli, quàm corporalis materia 4. elemẽtorũ. & tamen ~~primò omnium creata est sapientia (vt dicit Sapiẽs.) i. Angelica natura, non tempore, sed dignitate.~~ eccl. 18 eccl. 1.

Quod August. sup. Gen. apertè ostendit, dicens per cælum & terram spiritualem & corporalem creaturam intelligi. & hæc creata sunt in principio, scil. temporis, vel in principio, quia primò facta sunt: ita vt ante ea nihil factum sit, nec etiam tempus. Illa enim cum tempore creata sunt, nec ex tempore, nec in tempore: sicut nec tempus in tempore creatum est: quia non fuit tempus antequàm esset cælum & terra. Vnde Aug.

cap. 6. lib. 5. de Trini. dicit, quòd Deus fuit Dominus antequàm tempus esset: & non in tempore cœpit esse Deus: quia fuit Deus temporis, quando cœpit esse tempus. Nec vtique tempus cœpit esse in tempore, quia non erat tempus antequàm inciperet tempus. & August. ait: Nulla creatura est ante secula, sed à seculis, cum quibus cœpit. Quanuis D. Hieron. aliter dicere videatur in epistolam ad Titum. Sed illud dixisse non ita sentiendo, sed aliorum opinionem referendo, arbitramur.

li. 5. in gen. ad lit. c. 19

To. 9. cap. 1.

CAP. *Secundum. Angeli fuerunt creati in Cælo Empyreo.*

TEstimoniis euidenter monstratur Angelos ante casum fuisse in cælo, & inde corruisse quosdam propter superbiam, alios autem perstitisse. Vnde Dominus in Euangel. Videbam Sathanam tanquàm fulgur de cælo cadentem. quo cælo intelligitur non firmamentum, sed cælum splendidum siue Empyreum, quod statim factum Angelis est repletum, vt dicunt Strabus & Beda super Iob. & de Cælo Empyreo illo quidam volunt id intelligi, In principio creauit Deus cælum & terram, &c.

Lu. 10.

cap. 38

Gen. 1

CAP. *Tertium. Vtraque naturâ, visibilis scil. & inuisibilis, quodammodo informis creata est.*

SImul ergo visibilium rerum materia & inuisibilium natura condita est, & vtraq; informis fuit secundum aliquid, & formata secundum aliquid. Sicut enim corporalium materia confusa & permixta (quę secundum Græcos dicta est Chaos) in illo exordio conditionis primariæ & formam confusionis habuit, & non habuit formam distinctionis & discretionis, donec postea formaretur, atque distinctas reciperet species. Ita spiritualis & Angelica natura in sua cōditione secundū naturalē habitū formata fuit: & tamen illam, quam postea per amorem & cōuersionem à creatore suo acceptura erat, formam non habuit, sed erat informis sine illa. Vnde August. multipliciter exponens præmissa verba Gen. per Cælum dicit intelligi informem naturam vitæ spiritualis, sicut in se potest existere, non conuersa ad creatorem quo formatur: Per terram, corporalem materiam, sine omni qualitate, quæ apparet in materia formata. *Lib. 1. in gen. ad lit. Cap. 1.*

Obiectio.

Hic quæri solet si in cælo Empyreo fuerunt Angeli, moxq; statim facti sunt, quomodo in Esaia legitur, quòd Lucifer di- *Esa. 14*

xerit, Aſcendam in cælum, &c. Sed ibi Cælum vocat Dei celſitudinem, cui parificari volebat. & eſt tale, aſcendam in cælum, id eſt ad æqualitatem Dei.

DE ANGELIS SECVNdum ſuas intrinſecas conditiones.

DISTINCT. 3. CAP. Primum.

Angelis ſuæ creationis initio quatuor ſunt diſtributa.

NVnc conſequens eſt inueſtigare quales facti fuerint in ipſo primordio ſuæ conditionis: & quatuor quidem Angelis videntur eſſe attributa initio ſubſiſtentiæ ſuę, ſcil. eſſentia ſimplex. i. indiuiſibilis & immutabilis, & diſcretio perſonalis, & per rationem naturaliter inſitam, intelligentia, memoria, & voluntas ſiue dilectio, liberum quoque arbitrium. i. libera inclinandæ voluntatis, ſiue ad bonum, ſiue ad malum, facultas. Poterant enim per liberũ arbitrium ſine violentia & coactione, ad vtrunlibet propria voluntate deflecti.

attribuga
ampliorui
A.

CAP. *Secundum. Angeli ſunt in attributis illis inæquales, & in aliis æquales.*

ILlæ igitur eſſentię rationales, quę perſonæ erãt & ſpiritus, naturáque ſimplices, & ita immortales, differentem eſſentiæ te-

nitatem, & differentem ſapientiæ perſpicacitatem, atque differentem arbitrij habilitatem, rectè habuiſſe intelliguntur: ſicut in corporibus nonnulla differentia eſt ſecundum eſſentiam, ac formam, & pondus. Ad hunc modum enim credendum eſt illas ſpirituales naturas conuenientes ſuæ puritati & excellentiæ, & in eſſentia & in forma & in facultate differentias accepiſſe in exordio ſuæ conditionis, quibus alij ſuperiores, alij inferiores dei ſapientia conſtituerentur, aliis maiora, aliis minora dona præſtantis: vt qui tunc per naturalia dona aliis excellebant, ipſi etiam poſt munera gratiæ eiſdem præeſſent: & qui natura magis ſubtiles & ſapientia ampliùs perſpicaces creati ſuut, ij etiam maioribus gratiæ muneribus præditi ſunt: qui verò minùs natura ſubtiles, & ſapientia minùs perſpicaces conditi ſunt, minora gratiæ dona habuerunt, &c. In ipſa facultate arbitrij differentia animaduertēda eſt, ſecundum differentem naturæ virtutem, & differentem cognitionis & intelligentiæ vim. & ſic differens vigor & ſubtilitas cauſæ infirmitatem non adducit, minorque cognitio ſapiētiæ ignorantiam non ingerit. Sic libertas inferior nullam arbitrio neceſsitatis voluntatem imponit. Et ſicut in prædictis Angeli differebant, ita & quædam communia & æqualia habebant, quòd ſcil. ſpiritus

Differens libertas arbitrij in Angelis.

erant, quòd indissolubiles & immortales, commune omnibus erat & æquale.

CAP. *Tertium. Inter creationem Angelorum & lapsum aliqua morula intercessit.*

OMnes Angelos creatos esse bonos. i. sine vitio, iustosque fuisse. i. innocentes, sed non iustos. i. virtutum exercitium habentes, quidam affirmant: nondum enim præditi erant virtutibus, quæ stantibus appositæ fuerunt in confirmatione per gratiam: aliisverò per liberum arbitrium superbientibus, & ideo cadẽtibus. Aliquam etiam morulam fuisse aiunt inter creationem & lapsum vel confirmationem: ~~& in illa breuitate tẽporis omnes boni erant~~: non quidem per vsum liberi arbitrij, ~~sed per creationis beneficium~~. Et tales erant, qui stare poterãt, id est non cadere per bona creationis, & cadere per liberum arbitrium. Poterant enim peccare, & non peccare: sed non poterant proficere ad meritum vitæ, nisi gratia superadderetur: quæ addita est quibusdam in confirmatione: idque confirmant authoritate August, super Gen. qui exterminans opinionem eorũ, qui Angelos creatos fuisse malos putant, authoritate & ratione probat bonos fuisse creatos, dicens super illud Gene. Vidit Deus cũcta quæ fecerat, & erant valde bona.

Nõ fuerũt angeli in gratia cõsummata creati.

Cap. 21

Naturam ergo Angelorum bonam fecit. Nec potuit creator optimus, author mali esse. & ideo totum bonum erat, quod ex ipso illis erat.

Et ad eas authoritates, quas aduersarij adducunt, respondendũ: Primò ad id Iob, Hoc est initium figmenti Dei, vt illudatur ei ab Angelis eius: Dicẽdum quòd Diabolus dicitur initium figmẽti Dei, eò quòd Deus præuidit (quando sic ipsum fecit) quanta bona de eius malitia prouenirent, cùm ad eius tentationes sancti proficerent. Hoc autem fecit, vt illudatur ei: illuditur enim ei cùm sanctis proficit tentatio eius. sed & ipse est initium, & præcedit antiquitate & principatu malitię. Et illud Iohã. Ille homicida fuit ab initio, & in veritate non stetit, exponit Aug. Non sic accipienda sunt verba hæc, vt malus à bono Deo creatus esse putetur, quasi ab initio cecidisse non diceretur. Nõ enim cecidit, si talis, scil. malus, factus est. à quo enim caderet? Sed factus priùs statim à veritate se auertit, propria potestate delectatus, beatæq; vitæ dulcedinem non gustauit, quam acceptam non fastidiuit, sed nolendo accipere amisit. Sui ergo casus præscius esse non potuit: quia sapientia fructus est pietatis. Continuò autem vt factus est, cecidit: non ab eo quod accepit, sed ab eo quod accepisset, si subdi Deo voluisset. Quod Origenes con-

Angelus non fuit præscius sui casus.

To. 3. firmat ſuper Ezech. &c. ideoque illa verba
Ioh. 1. ſic accipiēda ſunt: Homicida erat ab initio, vel mēdax. i. ſtatim poſt initium, ~~quando ſibi æqualitatem Dei promiſit, & ſeipſum occidit, qui homicida dicitur in Euang.~~ vel dicitur homicida ab initio. ſ. conditionis hominis, quē per inuidiā in mortē præcipitauit &, fallaciter ſe duxit. Ex prædictis igitur liquet Angelos omnes bonos eſſe creatos, & poſt creationem per morulam aliquandiu ſtantes, quoſdā tamen cecidiſſe à bono quod habuiſſent ſi perſtitiſſent.

lib. 2 Dist. 33. my 1. f. 148. b. 4. 2.

CAP. *Quartum. Angeli ante confirmationem habebant de Deo cognitionem, ſed non meritoriam.*

ERat in eis triplex naturalis cognitio, qua ſciebant quòd facti erāt, & à quo, & cum quo facti erāt. ideo & aliquam boni & mali notitiam habebant, & naturalem dilectionem, qua Deum & ſe aliquatenus diligebant, per quam tamen non merebantur.

Notitia angeli Bona

DE ANGELORVM MORALI bonitate vel malitia in ſua creatione.

DISTINCT. Quartæ.

CAP. Primum.

Angeli nec beati nec miſeri creati ſunt.

ANgeli nec in beatitudine nec in miseria creati fuerunt: miseri enim ante peccatum esse non potuerunt, quia ex peccato miseria est. Nam si non fuisset peccatum, nulla esset miseria. Beati quoque nũquam fuerunt illi qui ceciderunt, quia sui euentus ignari fuerunt, id est peccati & supplicij futuri. Si enim lapsum suum præsciuerunt, aut vitare voluerunt, sed non potuerũt, & ita erant miseri: aũt potuerunt, sed noluerunt. & ita erant stulti & maligni. Boni verò & qui perstiterunt, fortè suæ beatitudinis præscij fuerunt. quod dicere videtur Aug. super Gen. Sed hoc magis opinando & quærendo dicit, quàm asserendo. Vnde & huic opinioni opponens cõsequenter subdit: Sed quare discernebantur illi à cæteris? vt Deus istis quæ ad ipsos pertinent, non reuelaret: aliis verò reuelauit, cùm non prius sit ipse vltor, quàm aliquis peccator. Non enim dãnat ipse innocentes, &c. Sic videtur innuere, quòd nec peccaturis futurum malum, nec permansuris futurum bonum reuelauerit.

Angeli mali non præscinerũt futurãm suam reprobationem.

Lib. II Ca. 17.

Ex prædictis sequitur quòd Angeli qui corruerunt, nunquam beati fuerunt, nisi beatitudinem quis accipiat pro innocentiæ statu. Illi verò qui perstiterunt, aut suam beatitudinẽ futurã, Deo reuelante, præsciuerunt. & ita spei certitudine aliquo modo beati fuerunt, vel incerti extiterũt suæ beatitudi-

Angelis bonis non fuit reuelata prædestinatio sua.

nis: & ita aliter beati non fuerunt, quàm reliqui qui ceciderunt. Mihi autem probabilius est, quòd incerti fuerunt boni suæ beatitudinis futuræ.

CAP. *Secundum. Angeli ante confirmationem in bono aut malo erant perfecti.*

PErfectũ tribus modis dicitur. ~~Est enim~~ perfectum secũdũ tempus, quod habet quicquid tẽpus requirit, & cõuenit secũdum tempus haberi, & sic erant Angeli perfecti ante confirmationem vel lapsum. Et perfectum secundum naturam, quod habet quicquid debitum est & expedit naturæ suæ ad glorificationem. & sic etiam fuerunt perfecti post confirmationem, & sancti post resurrectionem. Est & perfectum vniuersaliter & summè, cui nihil vnquam deest, & à quo vniuersa proueniunt bona, quod solius Dei est. Prima perfectio est naturæ cõditæ. 2. naturæ glorificatæ. 3. naturæ creatæ.

Modis. 3. dicitur. perfectum.

DE CONVERSIONE ET Auersione Angelorum.

DISTINCT. Quintæ

CAP. Primum.

Post creationem mox quidam ængelorum conuersi sunt ad creatorem suum, quidam autem auersi.

QVi charitate Deo adhæserunt, cõuersi fuisse dicũtur: illiq; sunt à Deo illuminati, gratia apposita. Qui verò odio habuerũt, vel inuiderunt, auersi fuerũt, ac proinde excæcati, non immissione malitiæ, sed desertione gratiæ. Conuersio porrò quæ iustos fecit, & auersio iniustos, vtraque fuit voluntatis. poterant enim voluntate eligere quodlibet, & ratione iudicare, id est discernere. in quibus constat liberũ arbitriũ.

folio 92 b. linea 22.

cõuersio 2. auersio. f. 145. b. f. 253. a.

Causa conuersionis et auersionis.

CAP. 2. *Indigebat Angelus gratia cooperãte, vt ad Deum conuerteretur.*

ANgelis collata est gratia cooperans, sine qua non potest proficere rationalis creatura ad meritum vitę. Non autem indigebat Angelus gratia per quam iustificaretur, quia malus non erat. Operans autẽ gratia dicitur, qua iustificatur impius, id est de impio fit pius. Cooperãs verò, qua iuuatur ad bene volẽdum, efficaciter operandũ, & perseuerandum in bono.

Gratia cooperans.

iustificans. sum operans 231. a. l. 7.

Quid gratia operãs & cooperans.

CAP. 3. *Angeli in conuersione fuerũt beati, & per eam beatitudinem meruerunt.*

QVòd in ipsa cõfirmatione Angeli fuerũt beati, plures cõtestantur authoritates. & ideo pro cõstanti habendum est. Sed an eam meruerint beatitudinẽ, ambiguum est. Quidam dicunt quòd me-

ruerint per gratiam in cõuersione habitam, ideoque in eis simul fuisse meritum & præmium. Aliis dicentibus quòd eam meruerũt non per gratiam in confirmatione habitam, quæ erat illis data, non ad merendum, sed beatè viuendum, sed per sequẽti a opera, nẽpe obsequia nobis exhibita, per obediẽtiam Dei, & reuerentiã: & ita præmium præcessit merita. & hoc mihi maximè placere fateor.

Gratia ad merendum
Gratia ad beatè viuendum

Inter articulos magistrũ vide. 1 ex. 2. lib.

DE CONSEQVENTIBVS auersionẽ Angelorum.

DISTINCT. Sextæ
CAP. Primum.

Summus inter Angelos cecidit.

PRæterea scire oportet quoniã sicut de maioribus & minoribus quidã perstiterunt, ita de vtroq; gradu quidã corruerunt: inter quos, omnibus aliis cadentibus, vnus fuit excellentior, nec inter stantes aliquos eo fuit dignior, sicut testimoniis authoritatũ mõstratur. Ait enim Iob, Ipse principium viarum Dei: & Ezechiel, Omnis lapis preciosus operimentum eius, id est omnis Angelus quasi operimentum eius erat: quia (vt dicit Grego.) in aliorũ cõparatione cæteris clarior fuit. Vnde vocatus est Lucifer, sicut testatur Esaias, Quomodo (inquit) cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Con-

Iob. 4.
Ezech. 28.
Ho. 28 super 15. c. Lucæ
Esa. 14

folio 92.b. limit 22. ~~sideráns enim eminentiã suæ naturæ, & profunditatem suæ scientiæ perpendens~~, in suũ creatorem superbiuit, adeò quòd Deo se æquare voluit, vt in Esa. dicitur, In cælũ ascendam super astra cæli, &c. Ca.14

CAP. 2. *Lucifer deiectus de cælo Empyreo.*

ET tãtæ superbię merito de cælo. i. Empireo, in quo cum aliis fuerat, deiectus est in istum caliginosum aerem, cũ omnibus suæ prauitatis cõsortibus, vt in Apoc. de Dracone, qui tertiã stellarũ partẽ traxit, Apoc. 17. Ioh. dicit. Aerisque huius caliginosi habitaculũ, illũ & consortes suos excepit, ~~vt nobis continuæ sint exercitationis causa~~. Eph.6 Vnde Apost. Colluct. est nobis aduersus principes & potest. &c. Non enim eis est concessum habitare in cęlo, quia clarus locus est & amœnus, nec in terra nobiscum, ne homines nimis infestarent: sed in isto aere caliginoso, vt dicit Petrus, quasi carcere, vsque ad diem iudicij deputatus est. 2.Pe.2 Tunc autem detrudentur in barathrum inferni, secundum illud, Matt. Ite maledicti, &c. 25.

folio 92. b. l. 7 146. b.

CAP. 3. *Hierarchia est inter Dæmones.*

ET sicut inter bonos Angelos alij aliis præsunt, ita & inter malos alij aliis prælati sunt, quandiu ~~durat mundus, sicut homines hominibus præsunt~~. Sed in futuro omnis euacuabitur prelatio, vt dicit Apostolus. Habent quoque, secundum mo- I.co.15

dum ſcientiæ maioris vel minoris, prelationes alias maiores vel minores, quidã enim vni prouinciæ, alij vni homini, aliqui etiam vni vitio præſunt.

CAP. *Quartum. Luciferum eſſe in inferno problema eſt.*

DE Lucifero quidam opinantur quòd ibi religatus ſit, & ad nos tentandos nunc acceſſum non habeat: quia in
Apoc. Apocal. legitur: Cùm conſummati fuerint
20. mille anni, ſoluetur Sathanas de carcere
Matt. ſuo, & exiet, & ſeducet gentes. quod erit
21. nouiſsimo tempore Antichriſti: quãdo erit tanta tribulatio, vt etiam (ſi fieri poteſt) moueantur electi. Quem ibi religatum dicunt ab eo tempore quò Chriſtum tentabat in deſerto, vel in paſsione Chriſti, & victus fuit vbiq;. Alij autem ex quo cecidit, pro peccati magnitudine illuc fuiſſe demerſum. Sed ne in infernum demerſus ſit, ſiue non, credibile eſt eum non habere poteſtatem accedendi ad nos, quam tempore Antichriſti eſt habiturus. & ideo fortè tunc dicitur ſolueundus. Etiam illis dæmonibus videtur adimẽda poteſtas alios tentandi, qui à ſanctis iuſtè & pudicè viuentibus victi ſunt, vt di-
To.1. cit Orig. Quod quidam putant intelligen-
Ho.15 dum de vitiis in quibus ſuperati ſunt.

Nõ eſt adẽpta dæmonib⁹ potestas homines tentandi.

EPITOME

DE ANGELORVM LIBERO arbitrio post statum viæ, & Dæmonum virtute quoad creaturas.

DISTINCT. Septimæ
CAP. Primum.

In Angelis permansit liberum arbitrium, licet immutabiles sint à bono vel malo.

QVi boni, tanta gratia confirmati sunt, vt nequeant fieri mali, & mali in malitia adeò obdurati sunt, vt non valeant fieri boni. & tamen vtrique habent liberum arbitrium: quia & boni non aliqua cogente necsesitate, sed propria ac spontanea voluntate per gratiam quidẽ adiuti bonum eligunt, & malum respuunt: & ~~mali similiter spontanea voluntate à gratia destituti, bonum vitant, & malum sequuntur. & mali habent liberum arbitrium, sed depressum atque corruptum, quod ad bonum surgere non valet.~~ Boni verò arbitrium habent multò liberius post confirmationem quàm ante, vt tradit Aug. in Enchirid. quia multò C. 105
liberius est arbitrium, quod non potest seruire peccato: & cuicunque creaturæ rationali præstatur, vt peccare non possit (vt ait Aug. contra Max.) non est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ: quoniam ~~solus Deus~~

est, qui non gratia cuiusquam, sed natura sua impeccabilis est.

Dilutio obiectionis.

Quod ergo Hieron. ait, Cætera cùm sint liberi arbitrij, possunt flecti in vtranque partem, accipi oportet secundum statum in quo creata sunt. Talis enim & homo & Angelus creatus est, qui ad vtrunque flecti poterat: sed postea boni Angeli ita per gratiam sunt confirmati, vt peccare non possint: & mali ita in vitio obdurati, vt bene viuere nequeant. Vnde Isid. Angeli natura mutabiles sunt, immutabiles verò gratia.

in tra. de filio prodigo.

Lib. de summo bono. 1

CAP. *Secundum. In Dæmonibus subtilitas intellectus remansit.*

TRiplici acumine sciētiæ (vt dicit Isid.) vigent dæmones, scil. subtilitate naturæ, experientia longa temporum, reuelatione supernorum spirituum. Vnde quædam vera de temporalibus rebus (ait Aug.) noscere permittuntur.

Dæmones vera de occultis naturæ præsagire possūt

Lib. 2. super Gen. Ca. 17

CAP. *Tertium. Magicæ artes virtute & scientia Dæmonum fiunt.*

QVorum scientia & virtute etiam magicæ artes exercentur. quibus tamen non tam scientia quàm potestas à deo data est, vel ad fallēdum fallaces, vel ad monendum fideles, vel ad exercendam pro-

f. 92. b.

bandamque iustorũ patientiam: vt satis colligitur ex dictis Aug. lib. 3. de Tri. Cap. 7

CAP. *Quartum. Non ad nutum omnis creatura obedit Dæmonibus: nec rerum quas producunt creatores dicendi sunt.*

NEc putandũ istis transgressoribus Angelis ad nutnm seruire hanc visibilium rerum materiam, sed Deo potiùs à quo hæc potestas datur. Vnde quãuis Angeli mali quædã possint, per ~~naturæ subtilitatẽ, quædã tamen non~~ possunt propter Dei vel bonorum Angelorum prohibitionẽ. Possent vtique fecisse cynifes, vt ranas serpẽtésque fecerunt, Quędam etiã non possunt facere, etiam si permittantur ab Angelis superiorib⁹: quia nõ permittit Deus (vt ex Aug. satis constat. 3. lib. de Tri.) Nec sanè creatores dicendi sunt, quia per illos Magi ranas & serpentes fecerunt: sed pro subtilitate sui sensus corporis semina istarum rerũ nobis occultiora nouerunt, & ea per congruas temperationes elementorum latenter spargunt: atque ita gignendarum rerum & accelerandorum incrementorũ præbẽt occasiones. Sicut ergo nec parẽtes dicimus creatores hominũ, nec agricolas creatores frugũ: (quãuis eorum extrinsecus adhibitis motibus, ad ista creanda Dei virtus interiùs operetur:) ita non solùm malos, sed nec bonos Angelos fas est putare creatores.

Exod.

Cap. 9

CAP. 5. *Solus Deus creat.*

SIcut ergo mentē nostram iustificando formare non potest nisi Deus: Prędicare autem extrinsecus Euangeliū etiā homines possunt, non solū ~~boni per veritatem~~, sed etiam ~~mali per occasionē~~: ita creationē rerum visibiliū Deus interiùs operatur, scil. occulta semina rerū, quæ Deus eis indidit. Exteriores autē operationes atque contemplationes ab Angelis, tam bonis quàm malis, vel etiam hominibus adhibentur. Sed ab hominibus tantò difficiliùs, quātùm eis desunt sensuum subtilitates.

DE ANGELORVM Incorporeitate.

DISTINCT. Octauæ

CAP. Primum.

De substantia Angelorum varia opinio fuit.

f. 90 a.

QVidam dicunt, innitentes verbis Aug. omnes Angelos ante confirmationē vel lapsum corpora aerea habuisse de priori ac superiori aeris parte ~~formata, ad agendum, non autem patiēdum habilia~~: ad patiendum enim humor & humus, ad agendum aer & ignis aptitudinem præbent: ita vt Angelis bonis qui perstiterunt, talia sunt obseruata corpora, vt in ipsis

posſint facere & pati: tantæque ſunt tenuitatis, vt à mortalibus videri non valeant, niſi groſſiori ſuperueſtita aliqua forma. Angelis verò malis mutata ſunt in caſu corpora in deteriorem qualitatem tantò ſpiſsioris aeris, quantò in locum inferiorem, id eſt caliginoſum aerem deiecti ſunt. Alij dicunt plurimos catholicos tractatores in hoc conueniſſe, quòd Angeli in corporei ſunt, nec corpora habent ſibi vnita: aſſumunt autem alij corpora, Deo præparante, ad impletionem miniſterij ſui ſibi à deo iniuncti: & ſic aliquando apparuerunt ac loquuti ſunt, aut ex perſona Dei, ſine diſtinctione perſonarum: aliquando ex perſona Patris, vel Filij, vel Spiritus ſancti. ſic & Deum apparuiſſe nullatenus dubitandum, vt Aug. oſtendit libro ſecundo de Trinit. Cap.7

Deꝰ in corporalibꝰ formis, ſicut angeli apparuit.

Quæſtio.

Aug. lib. 2. de Tri. perplexam quęſtionem proponit, vtrũ Angeli qui mittebãtur, ſeruatis ſuis propriis ſpiritualibus corporibus, ſuperueſtirẽtur aliqua corpulentiori ſpecie ad hoc opꝰ denouo creata, in qua poſſent videri: an ipſum corpus mutarẽt & trãsformarẽt in quãcũq; verã vellẽt ſpeciẽ: (ſicut aqua vera in verũ vinum cõuerſa eſt à Domino) ad id quod volũt accõmodandã, in qua poſſent cerni. Quam quæſtionẽ, attende lector, non ſoluit, ſed indiſcuſſam reliquit. Ex cuiꝰ ver- Cap.7 q.1. et lib.3. tri. q.3 Cap.1.

bis Angelos corporeos esse videtur affirmãdũ, propriaq; ac spiritualia habere corpora.

CAP. *Secundum. Deus in sua specie mortalibus nunquam apparuit.*

CAEterùm hæc velut nimis profunda atque obscura relinquentes, illud indubitanter teneamus, quòd Deus in specie essentiæ suæ nunquã mortalibꝰ apparuit: sicut famulo suo Mosi dixit, Nõ videbit me homo, & viuet. & in Euang. Iohan. Nemo Deum vidit vnquã. ~~Visibile enim quicquam~~ non est, ~~quod non sit mutabile~~. ideo substantia Dei cùm nullo modo sit mutabilis, nullo modo per seipsam est visibilis, &c. Proinde illa omnia quæ patribus visa sunt, cùm Deus illis præsentaretur, per creaturam facta esse manifestum est.

exo. 33
Ioh. 1.
Aug. li. 1. de tr. c. 10 in fine.

CAP. *Tertium. Dæmones non illabuntur substantialiter mentibus hominum.*

CVm Dæmones in homines introeant, ac ab eis expulsi exeant, vt Euã. apertè declarat, illud consideratione dignissimum videtur, an substantialiter intrent corpora, ac eorum mentibus illabantur: an ideo intrare dicantur, quia malitiæ suæ ibi effectum exercent, Dei permissione opprimendo atque vexando eas, vel in peccatum pro voluntate sua trahendo. De hoc Aug. in lib. de Eccles. Dogmatibꝰ ait: Dæmones ~~per e~~nergiam non operationẽ credimus substan-

Mat. 8
Mar. 1
Ca. 82

tialiter illabi animæ, sed applicatione & oppressione vniri: Illabi autem menti, illi soli possibile est, qui creauit, qui natura subsistẽs incorporeus, captabilis est suæ facturę. Beda quoq; in locũ Actuũ 5. Cur impleuit sathanas cor tuum? dicit quòd sathanas impleuit cor Ananiæ, non intrando, sed malitiæ suæ virus inserendo. His authoritatibus constat quòd dæmones non substantialiter intrant corda hominũ, sed propter malitiæ effectũ, de quib⁹ pelli dicũtur, cũ nocere nõ sinũtur.

DE CONSEQVENTIBVS confirmationem Angelorũ quantũ ad ordinum distinctionem.

DISTINCT. Nonæ
CAP. Primum.

Nouem sunt ordines Angelorum, & ordinum tres Hierarchiæ.

SCriptura in pluribus locis nouẽ esse ordines Angelorum, in hísque ordinibus tria terna esse, & in singulis tres ordines vt trinitatis similitudo in eis insinuetur impressa, promulgat. Vnde Dio. tres Angelorũ ordines esse tradit, ternos in singulis ponẽs. sunt enim trẽs superiores, Seraphin, Cherubin, Throni: Trẽs medij, Dominationes, Principatus, & Potestates: Trẽs inferiores, Virtutes, Archangeli, Angeli.

Lib. 1. Eccl. Hier. Ca. 6.

Quid Ordo in genere & specie, definitur.

Ordo dicitur multitudo cælestium spirituum, qui inter se in aliquo munere gratiæ similantur: sicut & in naturalium datorum munere conueniunt: vt Seraphin dicuntur qui præ aliis ardēt charitate: Cherubin, qui aliis in scientia præeminent: Throni, qui (vt ait Grego.) tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis sedeat Deus, & per eos iudicia decernat & informet: Dominationes, qui principatus & potestates transcendunt. Principatus, qui sibi subiectis quæ sunt agenda disponunt, eisque ad explenda diuina mysteria principantur: Potestates, qui hoc cæteris potentiùs in suo ordine acceperunt, vt virtutes aduersæ eis subiectæ eorum refrenentur potestate, ne homines tantùm tentare valeant, quantùm desiderant. Virtutes dicuntur illi, per quos signa & miracula frequenter fiunt: Archangeli, qui maiora nunciant: Angeli, qui minora.

Luc. 15 Iob. 34.

Ordo

CAP. *Secundum. Excellentia Ordinum sumitur ab excellentia donorum.*

OMnia illa gratiarum dona in omnib⁹ sunt (vt ait Greg.) nō tamē ęqualiter: quia alij aliis sublimiùs posidēt, & ex præcipuis & excellētioribus donis tributa sunt eis nomina: vt Seraphin, qui est oīm suprem⁹ ordinū: quāuis dilectionē & cognitio-

nē diuinitatis cæteris sublimiùs percipiat, à charitate tamē, excellentiori dono quàm sit scientia, nomen accepit. Item cùm scire maius sit quàm iudicare (scientia enim informat iudicium) secundus ordo à secundo dono, id est cognitione veritatis, Cherubin appellatus est. sic & de aliis intelligendum est. Ex quo colligitur, quòd excellentia ordinū sumitur ab excellentia donorū. Cùm autem dictū est ꝙ quisq; ordo ab illo dono nominatur quod pleniùs possidet, intelligendum est comparatiuè ad inferiores, non autem ad superiores ordines. Seraphin enim sicut præeminet Cherubin in charitate, ita & in cognitione: quia tantùm cognoscit ibi quisque, quantùm diligit. Vel potest comparatio referri nō ad ipsos ordines, sed ad alia dona: nec ad omnia alia dona, sed ad quędā.

CAP. *Tertium. Ab initio creationis iis ordinibus non fuerunt distincti Angeli, quanuis inter eos natura fuerit prælatio.*

QVòd per ordines Angeli fuerint distincti ab initio suę creationis videtur testimoniis Scripturæ insinuari, quæ tradit de singulis ordinibus aliquos cecidisse. De ordine nanque superiori Lucifer ille fuit, quo nullus dignior conditus fuit. Apostolus etiam principatus & potestates

ezech. 38. c.

eph. 6.

tenebrarum nominat, oſtendens de ordinibus illis aliquos cecidiſſe. Sed non videtur illud poſſe ſtare. Non enim tunc charitate ardebant, nec ſapientia pollebant, ~~neque in eis Deus ſedebat.~~ ſi enim hoc habuiſſent, nõ cecidiſſent. Non ergo tunc erant Cherubin, aut Seraphin, vel Throni. f. 72. A

Ad quod dicimus, quia ante caſum quorũdam non erant iſti ordines: quia nondum habebant dona, in quorum participationibus conueniunt. Sed quibuſdam cadẽtibus, aliis appoſita ſunt, quæ eis qui ceciderunt collata fuiſſent eadem dona, ſi perſtitiſſent. ideoque Scriptura dicit de ſingulis ordinibus aliquos cecidiſſe: non quia fuiſſent in ordinibus, & poſtea corruerint: ſed quia, ſi perſtitiſſent, eorum aliqui fuiſſent in ſingulis ordinibus, qui & in naturæ tenuitate, & in formæ perſpicacitate differentes gradus habebant: ſicut illi qui perſtiterunt. Et ſic alij ſuperiores (qui natura magis ſubtiles, & ſapientia magis perſpicaces) alij inferiores (qui minus hæc habebant) conditi ſunt.

Natura aliqui ſunt angeli ſuperiores aliis.

CAP. *Quartum. Non omnes angeli eiuſdem ordinis ſunt æquales.*

ANgelos eiuſdem ordinis æquales eſſe nec eſt probabile, neque aſſertione dignum. Quia Lucifer, qui fuit ex collegio ſuperiorum, ipſis etiam dignior extitit,

qui aliis excellentior creatus fuerant. Ex quo percipitur, quòd si perstitisset, in ordine superiori fuisset, & aliis eiusdem ordinis dignior extitisset. Sicut enim in ordine Apostolorum aut Martyrum alij aliis sunt digniores; ita & in ordinibus Angelorum rectè esse creditur.

CAP. *Quintum. Non esse decimum ordinem de hominibus statuendum.*

GRego. ait homines assumendos in ordines Angelorum, quorum alij assumuntur in ordines superiorum, qui scil. magis ardent charitate: alij in ordines inferiorum, qui scil. sunt minus perfecti. Ex quo apparet non esse de hominibus formandum decimũ ordinẽ: sed homines pro qualitate meritorum statuendos in ordinibus Angelorũ. Quòd ergo legitur decimus ordo complendus de hominibus, ex tali sensu dictũ fuisse accipi potest, quia de hominibus restaurabitur quod in Angelis lapsum est: de quibus tot corruerunt, vt possit fieri decimus ordo. Ideo Apostolus dicit restaurari omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ etiam in terris sunt.

ho. 24 in 25. c. Luc.

Eph. 1.

CAP. *Sextum. Homines assumuntur iuxta numerum stantium, non lapsorum.*

6.34. GRegor. Superna illa ciuitas ex Angelis & hominibus constat, ad quam credimus tantos humani generis ascendentes, quantos illic contingit Angelos remãsisse, iuxta illud Deut. 32. Statuit terminos populorum iuxta numerum Angelorũ Dei. homines autẽ reparari iuxta numerũ eorum qui ceciderunt Angelorum, videtur sentire Aug. in Enchirid. ita dicens: Superna Hierusalem, mater nostra, ciuitas Dei, nulla ciuiũ suorũ numerositate fraudabitur, aut vberiore etiam copia fortasse regnabit. Vbi apertè dicit nõ minus de hominibus saluari, quàm corruit de Angelis: sed plus non asserit.

Secundũ. 70.

cap. 23

f. 103. b. l. 3. et 123 a lin. 25

DE MISSIONE ANgelorum.

DISTINCT. 10. CAP. Primum.

Angeli inferiores mittuntur.

DAn. 7. Milia milium ministrabant ei, & decies centena assistebãt ei. Item Dio. in Hierarchia, quæ sacer principatus dicitur, de prelatione spirituum ait: Superiora illa agmina ab intimis nunquam recedũt, quoniam ea quæ præeminẽt, vsum exterioris officij nunquam habent, id est rarissimè ad exteriora prodeunt.

CAP. *Secundum. Superiores quandoque mittuntur.*

ESaias ait, Volauit ad me vnus de Seraphin. qui ordo superior est & excellentior. Quòd si de ordine illo mittuntur, non est ambigendum, quin etiam de aliis mittantur. vnde Apostolus ait, Omnes sunt administratorij spiritus. Nec debet indignũ videri, si etiam superiores mittantur, cùm & ille qui creator est omnium, ad hæc inferiora descenderit. Et sic omnes quidem mittuntur: sed alij sæpius, & quasi ex officio iniuncto, qui propriè Angeli & Archangeli nominantur: alij verò rariùs, scil. maiores.

cap. 6.

Heb. 1.

Quãuis dicant quidam omnes administratores spiritus, scil. eos qui sunt inferiorum ordinum. & ad Esaiam dicunt, quòd ij spiritus qui mittuntur, percipiunt horum vocabulum, quorum gerunt officium. vnde dicunt Angelum illum missum ad Esaiam, vt mundaret & incenderet labia Prophetæ, fuisse de ordine inferiorum. Sed ideo dictus est esse de Seraphin, quia veniebat incẽdere & consumere delicta Esaiæ. Et sic secundum hos hæc nomina, Michael, Gabriel, Raphael, non vnius sunt singulariter, sed communia pluribus, secundum qualitatem eorum, ad quæ nuncianda vel gerenda mittuntur. sicut & dæmonum nomina communia sunt, vt Diabolus, Sathan, Belial, Leuiathan. Alij autem dicunt illa nomina Angelorum & dæmonum quædam singulariter dici.

DE CVSTODIA ANgelorum.

DISTINCT. Vndecimæ

CAP. Vnicum.

Vnaquæque anima custodem vnum angelum habet.

mat.18 VEritas in Euangelio à pusillorum scandalo prohibens, ait: Angeli eorũ semper vident faciem patris. Angelos dicit eorum, quibus ad custodiam deputati sunt.
To.9. Super quem locum Hieron. dicit: Magna dignitas animarum est, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiã sui Angelum delegatum. Gregorius quoque dicit, quòd quisque bonum Angelum sibi ad custodiam deputatum, & vnum ad exercitium habet. Bonus Angelus datur, vt hortetur ad
Tho.5. bonum: sicut legitur de Angelo Thobiæ, &
6.& 8 Angelo Petri in Actib. Apost. Malus, vt de-
act. 12. hortetur à bono.

f. 92.b.

CAP. *Secundum. Vnus idem Angelus, bonus vel malus, pluribus hominibus deputatur ad custodiam vel exercitium, pluribus temporibus, vel eodem tempore.*

OPortet dici vnum eundem Angelum, bonum vel malũ, pluribus hominibus

f. 102. a. l. 5

deputari ad custodiam vel exercitium, siue eodem tempore, siue diuersis temporibus. Cùm enim tot sint electi, quot sunt Angeli boni: & Angeli boni sint plures, quàm mali, & plures sint homines mali quàm boni: nõ est ambiguũ plures esse homines bonos, q̃ sint mali Angeli: & plures esse homines malos, quàm sint boni vel mali Angeli. Igitur quilibet malus homo nõ potest singulariter habere vnum Angelum bonũ: nec singuli homines, tam boni quàm mali, singulares Angelos bonos ad sui custodiam, vel malos ad exercitium specialiter deputatos: sed vnus bonus Angelus custodit plures, & vnus malus exercitat plures. Nec est mirandum vnum Angelum pluribus hominibus ad custodiam deputari, cùm vni homini plurium custodia deputetur: ita vt eorum quisque suum dicatur habere dominũ, vel Episcopum, vel Abbatem.

Secundum successionẽ tẽporis vni angelo plures homines deputari.

Secundum idem tempus vni angelo plures homines in custodiam deputari.

CAP. *Tertium. Probabilius est Angelos in scientia & aliis proficere.*

Opinio.

QVibusdam visum est Angelorum merita augeri, eò quòd hominum profectibus student: & præmia, quia eorum augetur dilectio & cognitio. Alij autem dicunt Angelos in confirmatione, tan-

ta summæ deitatis dilectione atque notione fuisse præditos, vt in eis vlteriùs non profecerint, nec profecturi sint. Profecerunt tamen in scientia rerum exteriorum: sicut in cognitione sacramenti Incarnationis, & huiusmodi: sed non in contemplatione deitatis, quia Trinitatem in vnitate, atque vnitatem in Trinitate non pleniùs intelligunt. ita & in charitate dicuntur non profecisse post confirmationem: quia eorum charitas postea non est aucta. & sic dicunt eos non profecisse in meritis: sed hoc quantùm ad vim merendi, non quantùm ad numerum meritorum: quia plura bona fecerunt postea, quæ tunc non fecerant.

cap. 63 Quòd enim proficiant in cognitione, ac per hoc in beatitudine, testimoniis Sanctorum confirmatur. Dicit enim Esaias ex persona angelorum Christi ascendentis magnificentiam admirantium, Quis est iste qui venit de Edon, tinctis vestibus de Bosra? & in psal. Quis est iste Rex gloriæ? Quibus constat Angelos pleniùs cognouisse mysterium Verbi incarnati post impletionem, quàm ante. Idémque docet Apostolo. Eph. 3. dicens: Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo: vt innotescat multiformis sapientia Dei per ecclesiam, principibus & potestatibus in cælestibus. In quem locum dicit Hierony. Ange- To. 9.

licas dignitates prefatum mysterium ad purum non intellexisse, donec completa est passio Christi, & Apostolorum prædicatio per gentes dilatata. Quamuis in eundem locum contradicere videatur August. dicens: Non latuit Angelos mysterium regni cælorum: sed illis à seculis innotuit: quia omnis creatura non ante seculum, sed à seculis est. ideo ad conciliationem illorũ illustrium doctorum, dicendum, Haymonem sequendo, vt illis Angelis, qui maioris dignitatis sunt, & per quorũ ministerium illa nunciata sunt, ex parte cognita à seculis fuisse, vtpote familiaribus & nunciis: Illis verò qui minoris dignitatis sunt, incognita extitisse dicamus, vsquequo impleta sunt, & per ecclesiam prædicata: & tunc ab omnibus Angelis fuerunt perfectè cognita. Constat itaque omnes Angelos in cognitione ac scientia diuinorum mysteriorum secundum processum temporis profecisse. Vnde non incongruenter ipsi ijdem dicunt Angelorum scientiam ac beatitudinem augeri vsque ad futuram cõsummationem, quando in scientia ac beatitudine ita perfectissimi erunt, vt nec augeatur ampliùs vel minuatur. Quod si proferatur aduersum hæc quod ait Isidor. lib. de sum. bon. Angeli in verbo omnia sciunt antequàm fiant. Et Grego. lib. Dialogorum ait: Quid est quòd ibi nesciunt, vbi scientem

Obiectio.

Dilutio.

Angeli omnes ab initio non æquè mysteria nouerunt.

Alia obiectio.

Dilutio.

Super gene. lib. 5. cap. 19

lib. 1. cap. 10

ca. 33.

omnia sciũt? sed dicitur quòd Isido. nec oẽs, nec oĩa perfectè Angelos scire dixit: & ideo eos in scientia proficere nõ remouit. & verbum Grego. accipiendum est de his, quorum cognitio beatum facit cognitorem: vt sunt ea quæ ad mysterium Trinitatis & vnitatis pertinent.

Ostulio.

DE CORPORALIS creaturæ conditione, & primò quantùm ad materiale principium.

DISTINCT. Duodecimæ CAP. Primum.

Materia informis præcessit tempore distinctionem rerum.

Suge. lib. 1. cap. 15. QVamuis quidam tradiderint (vt & sensisse videtur Aug.) omnia simul in materia & forma creata fuisse: sunt alij tamen (vt Greg. Hiero. & Beda) quorum sententia scripturæ Geneseos magis congruere videtur, qui asserunt materiam primam rudem atque informem, quatuor elementorum commixtionem complectẽtem, primò creatam: deinde ex illa materia per interualla sex dierum rerum corporaliũ genera fuisse formata secundum species proprias. sicut ostendit scriptura Geneseos, quę dicit in principio deum creasse cælum. i. Angelos: & terram,

Cap. 1.

ſcil. materiam quatuor elementorum adhuc cõfuſam & informẽ, quæ à Græcis dicta eſt chaos. & hæc fuit ante omnẽ diem. & ea informis & cõfuſa materia ideo nomine terræ nũcupata eſt (vt ait Aug. cõtra Manichæos) quia terra inter oĩa elemẽta min⁹ eſt ſpecioſa: & eãdẽ abyſſum vocat dicẽs: Et tenebræ erãt ſup faciẽ abyſsi: quia cõfuſa erat & cõmixta, ſpecie diſtincta carẽs: eãdẽ rurſus appellat aquã, ſuper quã ferebatur ſpiritus domini, ſicut ſuperfertur fabricãdis rebus volũtas artificis: ideo quia oĩa quę in terra naſcũtur, ſiue animalia, ſiue plãtę, ab humore incipiũt formari atq; nutriri. His omnib⁹ vocabulis vocata eſt illa informis materia, vt res ignota nobis vocabulis inſinuaretur imperitioribus. & tũc erãt tenebræ. i. lucis abſentia. nõ enim tenebræ aliquid ſunt, ſicut nec ſilẽtium, aut nuditas. Cùm autẽ inter creaturas benedicentes domino ponuntur tenebræ Dan. 3. Benedicite lux & tenebræ domino, non illic accipiũtur, vt ab Aug. ſed pro aere obſcurato. Nec ideo dicta eſt materia informis quòd nullam omnino formam habuerit (quia nõ aliquid tale corporeũ exiſtere poteſt) ſed quia in confuſione & permixtione quadã ſubſiſtẽs, nõdum pulchram apertámque receperat formam, qualem modo cernimus. Facta eſt ergo illa materia in forma confuſionis, ante formam diſpoſitionis. In

cap. 7. li. 1. de gene. cont. manic.

Materia informis multipliciter.

forma confusionis priùs omnia corporalia materialiter simul & semel sunt creata, postmodùm in forma dispositionis sex diebus sunt ordinata.

CAP. *Secundum. Materia illa informis ad esse ibi prodiit, vbi nunc formata subsistit.*

DIcimus quòd illa prima rerum omniũ moles quando creata est, ibdẽ ad esse videtur prodiisse, vbi nunc formata subsistit: erátque terrenũ hoc elementum in vno loco eodémque modo subsistẽs: cæteris tribus in vna cõfusione permixtis, eisdémq; circũquaq; in modũ cuiusdã nebulę oppressis, ita obuolutum erat, vt apparere nõ posset quod fuit. Illa verò tria in vna permixtione cõfusa circunquaq; suspensa, eousque in altũ porrigebantur, quousq; nunc summitas corporeæ naturæ pertingit, quæ vt vltra locum firmamenti extensa in inferiori parte spissior atque grossior, in superiori verò rarior, leuior, atque subtilior in principio facies mundi erat.

CAP. *Tertium. Successione dierum distinctio rerum facta est.*

gen. 2. SEx diebus (sicut docet Genesis) distinxit Deus & in formas redegit proprias, cuncta quæ simul materialiter fecerat:

perfecitque opus suum die sexto, nihilque postea fecit. quod in aliquo illorũ non contineatur. Operatus est tamen postea, sicut veritas in Euangelio ait, Pater meus operatur vsq; nunc, & ego operor illud. Operatur autem Deus (vt explicat Alcuinus super Genesin) quadruplicit r. Primò, in verbo omnia disponẽdo: secũdò, in materia informi quatuor elemẽtorũ, de nihilo eam creãdo. vnde, Qui viuit in æternum, creauit omnia simul: Omnia, scil. elementa vel omnia corpora, materialiter simul creauit. Tertiò, per opera sex dierũ varias distinxit creaturas. Quartò, ex primordialibus seminibus non incognitæ oriuntur naturæ, sed natæ sæpius reformantur, ne pereant.

Pater operatur vsque nunc quadruplicater.

Eccle. 8.

DE DIERVM OPERVMque distinctione: & primò de opere primæ diei.

DISTINCT. 13. CAP. Primum.

Prima distinctio operationis fuit lucis formatio.

De productione rerũ corporaliũ quantũ ad principium formale.

IDostẽdit scriptura Gen. quæ cõmemorata rerum informitate, earũ dispositionem à luce inchoauit, subdẽs: Dixit Deus, fiat lux: & facta est lux. & diuisit lucem à tenebris, appellauitq; lucem diẽ, & tenebras noctem. & factũ est vespere & mane dies vnus.

Congruè autem mũdi ornatus à luce cœpit, vt cætera quæ creanda erant, viderentur.

CAP. 2. *Lux illa rectè intelligi potest fuisse spiritualis vel corporalis.*

Lib. 1. in gen. ad lit. cap. 3.

DIcit Aug. ꝙ lux illa, corporalis vel spiritualis intelligi potest. Si spiritualis accipitur, ~~angelica natura intelligitur, quæ priùs informis fuit, sed postea formata est, cùm ad creatorem conuersa ei charitate adhæsit.~~ & ita diuisit lucem à tenebris, dum Angelica natura, quę priùs erat tenebrę per informitatem & imperfectionem formationis, perfectionẽ accipiens, facta est lux. vnde ait Aug. super Gen. Huiùs creaturæ informitas & imperfectio fuit antequàm formaretur in amore conditoris: formata verò est, quando conuersa est ad incommutabile lumen verbi. Si verò corporalis fuit lux illa (quod vtiq; probabile est) corpus lucidum fuisse intelligitur, velut lucida nubes: quod non de nihilo, sed de præiacenti materia formaliter factum est, vt lux esset, & vim lucẽdi haberet, cum qua dies prima exorta est: quia ante lucem nec dies fuit, nec lux, licet tempus fuerit.

Lib. 1. cap. 5.

f. 94. b. l. 1. a 25

Quæstio.

Si autem quæritur, Vbi est facta lux illa cùm abyssus omnem terræ altitudinem tegeret? Dici potest in illis partibus facta, quas

Responsio.

nũc illuſtrat ſolis diurna lux. Nec mirum in aquis lucẽ poſſe lucere, cùm etiã nautarum operatione ſępius illuſtrẽtur, qui in profundum merſi, miſſo ex ore oleo aquas ſibi illuſtrãt: quæ multò rariores fuerũt in principio quàm nũc: quia nondũ cõgregatæ fuerãt in vno loco. Facta eſt ergo illa lux, quæ vicẽ & locũ ſolis tenebat, quę motu ſuo circũagitata, noctem diemq; diſcernebat. Ibi ergo primam lucem apparuiſſe veriſimile eſt, vbi ſol quotidiano curſu circumuectus apparet: vt eodẽ tramite lux circũcurrens, ac primò ad occaſum deſcendens, veſperam faceret: Deinde reuocata ad ortum, auroram. i. mane illuſtraret: & ita diuiſit Deus lucem & tenebras: & appellauit lucẽ diẽ, & tenebras noctẽ.

CAP. 3. *Dies primus mane non habuit.*

Dies quandoq; dicitur lux illa, quæ triduo illo tenebras illuminabat: quãdoque & ipſa aeris illuminatio. Dicitur etiã ſpacium 24. horarum. qualiter accipitur cùm dicitur, Factum eſt veſpere & mane dies vnus. i. factũ eſt veſpere priùs, & poſtea mane: mane enim dicitur finis pręcedẽtis & initiũ ſequentis diei. Ideo mane primus dies nõ habuit, quia nec dies præceſſerat, q ſequẽtis initio terminaretur. Vnde Beda ſup Gen. Decebat vt dies à luce inciperet, & in mane ſequẽtis diei tẽderet: vt opera dei à luce incho aſſe, & in lucem cõpleta eſſe ſignificarẽtur.

Aug. ſuper gene. lib. 1. cap. 10.

CAP. 4. *Ordo dierum naturalis diuersus ab ordine dierum mystico & legali.*

HIc est naturalis ordo distinctionis dierum, vt distinguantur dies atq; cõputentur à mane vsque ad mane: postea verò in mysterio factũ est, vt dies cõputentur à vespera in vesperam: quia homo à luce per peccatũ corruit in tenebras ignorãtiæ & peccatorũ. Deinde per Christũ à tenebris ad lucem rediit. vnde Apostolus, Eramus aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in domino.

Eph. 5.

Quæstio Duplex.

Cur factus est sol, si lux illa sufficiebat? *Prima.*

Dici potest, quoniam illa solùm fortè superiores partes illustrabat: ideo opus erat sole, qui inferiores illuminaret. vel ideo potius, quia facto sole, diei fulgor auctus est. Sed quid de luce illa factũ est? potest dici, q̃ aut de ea corpus solis formatũ est, aut in ea parte esse cæli, in qua sol est: non q̃ ipsa sit sol, sed sic est ei vnita, vt discerni non valeat.

Quis sensus illius, Dixit Deus.

Secunda.

Aug. super Gen. tradit, nec tẽporaliter nec sono vocis Deũ loquutũ fuisse, quia si tẽporaliter, vel alio modo: igitur mutabiliter. Nec corporaliter sonuisse dicitur vox Dei: quia nec lingua erat, qua loqueretur: nec erat quem oporteret audire & intelligere. Bene ergo vox Dei ad naturam ipsius verbi, per quod omnia facta sunt, refertur,

lib. 1. cap. 9.

in quo disposuit ab æterno quod fieret in tempore, & in eo factum est.

Quis sensus illius, Pater operatur in Filio, vel per Filium, vel in Spiritu sancto.

Hæc enim scriptura frequenter nobis proponit: vt, Omnia in sapientia fecisti, id est in Filio: &, in principio, id est Filio, creauit Deus cælũ. & illud, Per quem fecit & secula: & illud, Verbo domini cęli firmati sunt. *Ps.103* exponẽs Aug. dicit: Pater operatur per Verbum suum & Spir. sanctum. Quæ sic intelligere oportet, non (vt quidam existimauerũt hæretici) Patrem, tãquam authorem & artificẽ, Filio & Spiritu sancto, quasi instrumẽto, vti: sed potiùs ꝙ Pater cũ Filio & Spiritu san. operatur, & sine eis nihil facit. Sed dicit hęreticus: Hac ratione posset dixisse Filiũ operari per Patrẽ, vel in Patrẽ & Spiritũ S. cum vtroq; vel per vtrũq;. Cui breuiter respondetur, ideo illud dictũ esse & nõ istud, vt in Patre mõstraretur authoritas. Nõ enim Pater à filio, sed Filius à Patre operatur, & Spiritꝰ S. ab vtroq;. Vel etiã dici potest Pater per Filiũ operari, quia Filium genuit omnium opificem. Sicut dicitur Pater eum iudicare, quia genuit iudicem. & vterq; per Spiritũ S. quia ab vtroque procedit factor omnium, vt dicit Chryso. in expositione epistolæ ad Hebr.

gene.1.
hebr.1.
ps.33.

Obiectio.

ho.2 in 1.cap.

DE OPERIBVS SECVNDAE, tertiæ, & quartæ dierum.

DISTINCT. 14. CAP. Primum.

Secunda die ex aquis factum est firmamentum, id est cælum aqueum siue chrystallinũ: idque in medio aquarum.

De productione simpliciũ & insensibiliũ

Gen.1. DIxit quoque Deus, Fiat firmamentũ in me. aqua. & diuidat aquas ab aquis. s. aquas quæ erãt sub firmamẽto, ab iis quę erãt super firmamentũ. Beda enim dicit quòd iis verbis describitur cæli Syderei creatio, cui suppositæ sunt aquæ in aere, & in terra, & suppositæ alie, de quibus Psalm. Qui Ps.103 tegis aquis superiora eius. Quòd si quæras, quomodo aquæ natura fluidæ, & ad ima labiles. possunt super cælum consistere? De eo scriptũ esse memineris, Qui ligat aquas in nubibus cæli. Qui enim ligat aquas infra cælum ad tempus vaporibus nubium retentas, potest etiam supra cæli sphæram, non vaporali tenuitate, sed glaciali solidita-te aquas suspendere ne labantur. Sunt tamen qui dicunt cælum illud Sydereum esse super aerem, idque purum ignem esse, qui dicitur esse Cælũ. De quo igne sydera & luminaria facta esse coniectant. Quibus Aug, cõ sentire videtur. & aquas quæ super illud cælum sunt, dicit vaporaliter trahi, & leuissimis suspẽdi guttis. Si enim potest aqua (sicut videmus) ad tantas minutias peruenire,

Aquæ super firmamentum.

super gen. li. 2. ca. 3.

an cataclismus exaquis illis su

per cælũ cõ sistentibus factus sit, quæri potest.

vt feratur vaporaliter super aerem naturaliter leuiorem, cur non credamus etiam super illud leuius cælum minutioribus guttis & leuioribus emanare vaporibus? sed quoquo modo ibi sint, ibi esse non dubitamus.

Quæstio, cur cælum illud dicatur firmamentum.

Quæritur etiã stétne an moueatur cælum illud. Si mouetur (inquiunt) quomodo est firmamentum. Si stat, quomodo in ea fixa sydera circumeunt? Sed firmamentũ potest dici non propter stationem, sed propter firmitatem vel terminum aquarum intransgressibilem. Si autem stat, nihil impedit moueri & circumire sydera.

3.N.

CAP. *Secundum. Tertia die congregatio aquarum facta est.*

DIxit Deus, Congregentur aquæ in locum vnum, & appareat arida. Tertiæ diei opus est congregatio aquarum in locum vnum. Congregatæ sunt enim omnes aquæ cælo inferiores, in vnam matricẽ: vt lux, quæ præterito biduo aquas clara luce lustrauerat, in puro aere clariore refulgeat: & appareat terra, quæ cooperta latebat, & quæ aquis limosa erat, fieret arida & germinibus apta. Congregatę sunt autem aquæ illæ, quæ totum texerant spatium vsque ad cælum, in locum illum: quia spissiores factas terra in concauas sui partes rece-

pit. Ex eaque prima congregatione, velut principio, multifidi aquarum ſinus emanarunt, qui congregationes aquarum deinde nuncupati ſunt.

CAP. *Tertium. Quartæ die facta ſunt luminaria.*

4. d.

DIxit Deus, Fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem & noctem. Nam ſecunda die firmamentum deſuper expanſum eſt. 3. verò aquarum molibus intra receptacula ſua collectis, terra eſt reuelata, atque aer ſerenus factus. Quarta autem die ornatum eſt firmamentum Sole & Luna & ſtellis.

CAP. 4. *Conuenienter. 4. die ornatur firmamentum luminaribus.*

QVia ergo cælũ cæteris elementis ſpeciem præſtat, prius aliis factum eſt. ideo ante alia ornatur in quarto die quo fiunt ſydera: quæ ideo facta ſunt, vt per ea illuſtraretur inferior pars, ne eſſet habitantibus tenebroſa.

Quis ſenſus, Et ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.

Per tempora quæ fiunt per ſydera, non ſpatia morarum (cùm prius triduum ſine mora & tempore non fuerit:) ſed viciſſitudinem aereæ qualitatis debemus accipere: quia talia motibus fiunt ſyderum, quemadmodũ dies & anni, quos vſitatè nouimus.

Aug. lib. 2. gen. ad lit. c. 14 to. 1.

Sunt enim in ſigna ſerenitatis & tẽpeſtatis, & in tẽpora: quia per ea diſtinguim⁹ quatuor tẽpora anni. ſ. ver, æſtatem, autũnum, hyemem. Vel ſunt in ſigna & tempora, id eſt diſtinctionem horarum: quia priuſquàm fierent, ordo temporum nullis notabatur inditiis, vel meridiana hora, vel quelibet hora.

DE OPERE QVINTAE Diei & ſextæ.

a 5. d.

DISTINCT. Decimæquintæ
CAP. Primum.

Quinta die Volatilia & Natatilia ex aquis producta ſunt.

De productione rerũ mixtarũ et ſenſibiliũ.

DIxit etiam Deus, Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile ſuper terram. &c. Iis duobus, auibus ſcilicet & piſcibus, duo elementa ornantur: & de eadẽ materia, id eſt aquis, piſces & aues creauit, volatilia leuans in aera, & natatilia remittens gurgiti.

a 6. d.

CAP. *Secundum. Sexta die creata ſunt animalia & reptilia terræ.*

DIxit Deus, Producat terra animam viuentem, iumenta, & reptilia, & beſtias terræ, ſecundum ſpecies ſuas, &c. Sextæ diei opus deſcribitur, cùm terra ſuis animalibus ornari dicitur.

CAP. *Tertium. Animalia vniuersa creata sunt innoxia.*

VEnenosa ac perniciosa animãtia nihil homini nocuissent, si nõ peccasset: sed puniendorũ & terrendorum, vel probandæ aut perficiendæ virtutis causa nocere cœperunt. f. 92. b.

CAP. *Quartum.. Minuta animalia tunc creata non fuere.*

POtest autem dici, ~~quę de corporibus~~ animaliũ maximè mortuorum, nascuntur, cum animalibus creata nõ fuerunt, nisi potentialiter & naturaliter. Ea verò quę ex terra vel ex aquis nascuntur, vel ex eis quæ terra germinante orta sunt, tunc creata fuisse non incongruè dici potest. 170. a. l. 2 170. b. l. 8.

CAP. *Quintum. Post omnia factus est Homo.*

OMnibus autem creatis atque dispositis, ~~nouissimè factus est Homo, tanquam dominus & possessor: qui & omnibus præferendus erat.~~ Vnde sequitur, Vidit Deus quòd esset bonũ, & ait: Faciamus hominem ad imaginem, &c. 168. b. l. 16. 7 d.

Quis sensus, Requieuit Deus die septimo ab omni opere.

Requieuisse dicitur Deus die septimo: non quasi operando lassus, sed ab vniuerso

opere requieuit: quia nouam creaturam facere cessauit. Requiescere enim cessare dicitur. Vnde in Apoc. Non habebant requiē dicentia, Sanctus, Sanctus, Sāctus, id est dicere nō cessabat. Quod ergo dicitur, Pater meus vsque modo operatur illud, vniuersæ creaturæ continuā administrationem ostendit. Ca. 14

Quis sensus, Deus compleuit opus suum septimo die.

Sed quæritur quomodo septimo die dicatur Deus complesse opus suum, cùm ab omni opere illo die requieuerit, nec aliquod genus nouum rerum fecerit: nisi fortè dicatur die septimo compleuisse opus suum, quia ipsum benedixit & sanctificauit. Sicut subiicit scriptura, benedixit diei. 7. & sanctificauit illū. Opus enim est benedictio & sanctificatio. Sicut Salomon aliquid operis fecit, cùm templum dedicauit. Secundum autē aliam translationem, quæ habet, Cōsummauit Deus die sexto opera sua, quæstio nō exurgit: quia consummatio eo die perfecta est, iuxta illud, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Secūdum naturam etiā ex bono & malo consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo: quia malum loco suo positum eminentiùs commendat bona. Illū autem diem sanctificasse & benedixisse dicitur, quia mystica præ cæteris benedictione & sanctificatione eum donauit. Gen. 2 3 re. 8.

DE HOMINIS CREATIONE quantùm ad principiũ effectiuum.

DISTINCT. Decimæsextæ
CAP. Primum.

In creatione hominis vna & æqualis substãtia & operatio ostẽditur trium personarum.

IN Gen. legitur, Faciam⁹ hominẽ ad imaginem & similitudinẽ nostrã. In eo quod dicit faciamus, vna operatio trium personarũ ostenditur: in eo verò quod dicit ad imaginem nostram, vna & æqualis substantia earundem monstratur. ex persona Patris hoc dicitur ad Filiũ, & Spiritũ sanctũ. non (vt quidã putant) Angelis, quia Dei & Angelorum non est eadẽ imago & similitudo.

De productione creaturæ cõpositæ ex spirituali & corporali.

aug. de gen. ad lib. 3. ca. 19.

CAP. 2. *Homo est imago, & factus ad imaginem & similitudinem Dei.*

TAmetsi quidam hoc in loco imaginem & similitudinem intellexerint increatam quæ Deus est (vt intellexisse videtur Beda) vel quæ Filius est (vt alij dicunt) qui propriè imago Patris dicitur, & Spiritus sanct⁹ similitudo. vnde adiectum est nostram, ad similitudinẽ tãtùm referentes: quia Spũs. S. est similitudo Patris & Filij. Ad imaginẽ verò subintelligendũ esse meã: cõgruẽtiùs tamen in ipso homine imago creata

& similitudo Dei quærēda est: ita vt imago pertineat ad formam, & similitudo ad naturam: quia immortalem & indissolubilem fecit eam Deus, vt dicit Augustin. in lib. de Quantita. animæ. imago autem Dei dicitur secundum alia. Et sic homo dicitur imago. quod quidam negauerunt, aduersantes Apostolo dicenti, Vir quidem est imago & gloria Dei. & ad imaginem, quia nō omnino æqualis fuerat illa imago, nec ab illo nata, sed ab eo creata. Ideo ita imago dicitur, quod & ad imaginem: quia non æquatur parilitate, sed accedit quadam similitudine, vt dicit Aug. Filius autem est imago, sed nō ad imaginem, cum enim sit natus, & nō creatus, æqualis est Patri. Porrò in corpore quādam proprietatem habet homo, quæ hanc similitudinem indicat, quia est erecta statura, secundum quam corpus animę rationali congruit: quia in cælum erectum est.

Cap. 2.

1. cor. 10.

Filius dicitur imago, sed non ad imaginem.

Aug. 7. de. tri. c. 6 et li. 6. gen. c. 12. de gen. cō. manic. ca. 17. To. 1.

Homo dicitur similis Deo secundū corpus.

DE CREATIONE
Animæ humanæ.

DISTINCT. Decimæseptimæ
CAP. Primum.

Deus De nihilo formauit animam hominis.

De productione hominis quātū ad principia cōstitutiua. scil. corpus & animam.

SIcut hominis formatio describitur secundum corpus, cùm dicitur, ~~Formauit Deus hominem de limo terræ:~~ ita eius-

dem secundum animam factura describitur, cùm subditur, Et inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Secundum aliam lit. flauit vel sufflauit, non faucibus: (Sicut nec manibus corporis Deum formasse hominem putandum est: Deus enim Spiritus est) sed volẽdo verbo suo iussit vt ita fieret, & inspirauit in faciem eius spiraculũ vitæ, id est ~~substãtiam animæ quæ viueret, creauit: non de materia aliqua corporali vel spirituali~~, nempe substantia Dei (vt quidam per ~~flatum intellexerunt) sed de nihilo~~. Vnde illi animam esse partem Dei putarunt. Quod si ita esset, anima indeceptibilis, impeccabilis, impassibilis, immutabilis denique esset.

Aug. li. 7. de gen. ad lit. c. 2.

anima non est de substãtia Dei.

CAP. *Secuudum. Animæ simul cum corpore creantur.*

Quãuis Ang. sup. Gen. tradat animã cũ angelis sine corpore fuisse creatam: deinde naturaliter, nõ coactè, ad corpus accessisse: Aliis dicentibus animam primi hominis in corpore fuisse creatam, dum inspirauit in faciẽ eiº spiraculum vitæ: Quicquid tamen de anima primi hominis existimetur, ~~de aliis certissimé sentiedum, quòd in corpore creentur. Creãdo enim eas infundit Deus, & infundendo creat.~~ Dicendum est etiam animam illam non sic esse creatam, vt præscia esset operis futuri iusti vel iniusti.

Aug. li. 7. c. 25. & 27.

Anima nõ fuit præscia operis futuri.

CAP. *Tertium. Adam in perfecta ætate productus est.*

AVguſtinus ſuper Gene. dicit, quòd Adam in virili ætate continuò factus eſt, & hoc ſecundum ſuperiores & non inferiores cauſas, id eſt, ſecundum voluntatem & potentiam Dei, quam naturæ generibus non alligauit. qualiter & ipſa virga Moſis conuerſa eſt in draconem. Nec talia contra naturam fiunt: niſi nobis, quibus alter naturæ curſus innotuit. Deo autem natura eſt quod facit. Non ergo contra diſpoſitionem ſuam fecit illud Deus. Et ſic factus eſt Adam, non ſecundum inferiores cauſas (quia non erat in rerum cauſis ſeminalibus vt ita fieret) ſed ſecundum ſuperiores non contra naturam operantes, quia in rerum cauſis naturalibus erat vt ita poſſet fieri.

Lib. 6. de gen. ad lit. cap. 11. & 15. exo. 7.

CAP. *Quartum. Homo extra Paradiſum creatus, in paradiſum translatus eſt.*

HOminem autem ita formatum tulit Deus (vt Scriptura docet) & poſuit in paradiſo voluptatis, quem plantauerat à principio. Quibus verbis apertè Moſes inſinuat, quòd homo extra paradiſum creatus, poſtmodùm in paradiſo ſit poſitus. Quod ideo factum eſſe dicitur, vel quia non

erat in eo permansurus, vel vt non naturæ, sed gratiæ hoc assignaretur.

CAP. *Quintum. Paradisus, locus corporalis, typum gerebat Ecclesiæ.*

SVnt qui dicunt Paradisum aut locum corporalem tantùm, aut spiritualem tantùm, aut vtrunque: tertiam opinionem mihi placere fateor: vt homo in corporali paradiso sit positus, qui ab illo principio plantatus accipi potest. Qui etsi præsentis Ecclesiæ vel futuræ typum tenet, ad literam tamen intelligendum est esse locum fructuosis arboribus amœnissimum, magnum, & magno fonte fœcundum. Vnde volunt, secundum antiquam translationem, in orientali parte esse situm, loco interiacente spatio vel maris vel terræ, à regionibus quas incolunt homines secretum, & alto loco situm, vsque ad lunarem circulum pertingentē. vnde nec aquæ diluuij illuc peruenerūt.

aug. li. 8. de gen. ca. 1.

Quid lignum vitæ, quid lignum scientiæ boni & mali.

In hoc autem Paradiso erant ligna diuersi generis: inter quæ vnum erat vocatum Lignum Vitæ, quia diuinitus accepe-rat hanc vim (vt dicunt Beda & Strabus) vt qui ex eius fructu comederet, corpus eius stabili sanitate atq; perpetua soliditate

Super glo. ge.

lignū vitæ virtute diuinitus acceperat.

firmaretur, nec vlla infirmitate vel ætatis imbecillitate in deterius vel occasum laberetur. Alterum verò lignum scientiæ boni & mali, non à natura, sed ab occasione rei postea seqnutæ nomen accepit. quia post prohibitionem erat in illa transgressio futura: qua homo experiendo disceret, quid esset inter obedientiæ bonum, & inobedientiæ malum. Non ergo de fructu qui nasceretur inde, positum est illud nomen, sed de re transgressionem sequuta. Si verò primi parentes obedientes fuissent, nec contra præceptum peccassent: non ideo tamen minus diceretur lignum scientiæ boni & mali, quia hoc ex eius actu accideret, si vsurparetur.

Lignũ sciẽtiæ boni et mali nõ natura nec virtute diuina specia li, sed ab euentu dictum.

Aug. li. 8. super ge. cap. 13.

collige quã tũ malũ in obedientia sit, etiã si fiat in his quæ de se sunt licita.

DE PRODVCTIONE Mulieris.

DISTINCT. Decimæoctauæ

CAP. Primum.

Posterius homine formata est Eua ex homine tanquam principio.

IN eodem quoque paradiso ~~mulierem formauit Deus, de substantia viri:~~ sicut post plantatum paradisum subnectit scriptura, Immisit Deus soporem in Adam: cúmque obdormisset, tulit vnam de costis eius, &

formauit eam in mulierem. Sic autem voluit Deus hominem prius formare, vt homo esset humani generis principium: quatenus in hoc & superbia Diaboli confunderetur atque retunderetur, quoniam homo in munere accepit, quod Diabolus peruersè rapere voluit. Concupierat enim se esse aliud à Deo principium, sed obtinere nõ potuit. Et vt per hoc etiam hominis humilitas Dei similitudine sublimaretur. Nam sicut Deus omnibus rebus existit principiũ creationis: ita homo omnibus hominibus principium generationis. Ideoque etiam ex vno homine omnes esse voluit Deus, vt cùm cognoscerent se ab vno esse, omnes se quasi vnum amarent.

cur decuit hominẽ primum esse principiũ generis humani.

Cur de latere viri eiusdemque dormientis producta est.

Quia igitur viro nec domina nec ancilla parabatur, sed socia: nec de capite, nec de pedibus, sed de latere fuerat producenda: vt iuxta se ponendam cognosceret quam de suo latere sumptam didicisset. Atque eidem dormienti detracta est costa: vt & nullam in eo sensisse pœnam monstraretur, cùm nec eum à quiete soporis excitauit: & sacramentum Christi & Ecclesiæ figuraretur. quia sicut mulier de latere viri dormiẽtis formata est: ita Ecclesia ex sacramentis,

Aug. li. 9. de gen. ad lit. c. 15

quæ de latere Christi in Cruce dormientis profluxere, scil. sanguine & aqua, quibus redimimur à pœnis, & abluimur à culpis. *Ephe.5*

CAP. *Secundum. De illa costa, sine additamẽto alterius materiæ, formata est.*

DE sola ipsius costæ substantia, sine omni extrinseco additamento, per diuinã potentiam in semetipsa multiplicata mulieris corpus factum dicendum est, eo sanè miraculo, quo posteà de quinque panibus à Domino Iesu benedictione cælesti multiplicatis, quinque milia hominum satiata sunt. Cæterùm si Deus aliquid addidisset, minꝰ illud esset quàm ipsa costa, ideoque potiùs de illo addito, quàm de ipsa costa mulier facta deberet dici, de quo plures accepisset substantiæ partes. Illud etiam scire oportet, quòd cùm angelorum ministerio facta sit mulieris formatio, non est eis tamen tribuenda creationis potentia. Angeli enim nullam possunt creare naturam: ergo nec formare costam in mulierem, nec carnis supplementum in loco costæ. Non quòd nihil agãt vt aliquid creetur, sed nõ ideo creatores sunt, sicut nec agricolæ segetum vel arborũ. Solus Deus, id est Trini. est creator. Facta esset ergo fœmina à Deo, etiam si co-

Ioh.6.

Aug. li.9.de gen.ad lit.c.15

Creatura creaturam non creat.

Aug. li.9.de gen.c. 15.

sta ministrata sit per Angelos.

CAP. *Tertium. In costa Adæ, ratio seminalis id non habebat, vt ex ea ita fieret mulier: sed tantùm, vt ita fieri posset.*

AD quod sciendum est omnium rerum causas inde ab æterno esse, quas primordiales dicimus: quia istas aliæ nõ præcedunt, sed istæ alias: quæ sunt causæ causarum. & sic dicit Aug. ~~causas primordiales~~ omnium rerum in Deo esse, quas pluraliter dicit propter diuersos effectus. Nam vnum sunt, diuina prouidentia, dispositio, siue voluntas. In creaturis autem quarundam rerũ sunt causæ, quibus (vt ait August.) inseruit Deus ~~seminales rationes~~, secundũ quas alia ex aliis proueniunt. Et hę primordiales quoque causę dici possunt: quia in prima rerum conditione rebus insitæ sunt à Deo. Et sicut creaturæ mutabiles sunt, ita & eæ causæ mutari possunt. quæ autẽ in immutabili Deo causa est, non mutari potest. Vnde illa quæ fiunt secundum causas, quæ tantùm sunt in Deo, dicuntur fieri mirabiliter & præter naturam: cuiusmodi fuit (ait August.) mulieris factura de costa viri. Non habuit enim prima rerum conditio, vt fœmina sic fieret, sed vt fieri posset. Et illa quidem quæ secundum

aug. li. 9. in gen. c. 18.

Costa Adæ erat in potentia obedientiali et nõ naturali ad corpus Euæ.

causæ primordiales causæ causarum

Seminales causæ fol. 169. a c. 8.

causam seminalem fiunt, dicuntur naturaliter fieri: quia ita cursus naturæ hominibus innotuit, supra quem creator habet apud se posse de omnibus facere aliud quàm naturalis ratio habeat: vt scil. virga arida repente floreat, & fructum gignat: & in iuuentute sterilis fœmina in senectute pariat, & huiusmodi. *Aug. vbi su. Ca. 18. nu. 17. Luc. 1.*

CAP. *Quartum. Deus animam Euæ condidit de nihilo, & non de anima Adæ.*

QVemadmodũ mulieris corpus de viri corpore traductum fuit, ita putauerunt aliqui ipsius animam de viri anima propagatam, & omnes animas præter primam ~~ex traduce esse, sicut corpora.~~ Alij autem putauerunt simul animas ab initio creatas. Catholica autem Ecclesia (vt dicit August.) animas hominum nec ab initio inter creaturas intellectuales (vt Origenes fingit) nec simul ex traduce factas esse, nec in corporibus per coitum seminari docet, vt Luciferiani & Cyrillus. Sed ~~dicimus animam coagulato in vulua corpore, compacto ac formato, creari atque~~ infundi. Hiero. etiam anathematis vinculo illos condemnat, qui animas ex traduce dicunt: inducens authoritatẽ Prophetæ, Qui finxit sigillatim corda eorum. *Aug. de eccl. dog. 1. ca. 14. to. 3. Ps. 32. To. 8.*

DE STATV HOMINIS in natura integra.

DISTINCT. decimænonæ CAP. Primum.

Corpus hominis ante peccatum, mortale & immortale fuit.

PRimus homo in primo ſtatu habuit poſſe mori, & poſſe non mori. Differunt enim hæc. Nam corpus habebat animale, id eſt egens alimoniis ciborum. vnde & homo factus dicitur in animam viuentem, id eſt vitam corpori dantem per ſuſtentamenta ciborum. Et ſic habebat tunc corpus animale, mortale, & immortale: ſed non ſpirituale, in quod mutãdus erat Adam, niſi mortem corporis animalis peccando meruiſſet, vt dicit Auguſt. ſuper Gene. In ſecundo verò ſtatu poſt peccatum habuit poſſe mori, & non poſſe non mori: quia in hoc ſtatu eſt moriẽdi neceſsitas. vt dicit Auguſt. ſuper Gene. Tunc enim factum eſt corpus
1.co.15 mortuũ, ſicut dicit Apoſtolus, Corpus propter peccatum mortuum eſt, id eſt neceſsitatem moriendi in ſe habe. Non autem dixit corpus mortale eſt propter peccatum, ſed mortuum. ante peccatum enim mortale erat & immortale. vnde Beda ſuper Gen. Nõ eſt credendum ante peccatum ita fuiſſe mortua

De conſeruatione naturæ humanæ per nutrimenti ſumptionẽ.

corpora, sicut modo: ait enim Apostolus, Corpus propter peccatum mortuum est. sed licet fuissent animalia nondum spiritualia, non tamen mortua, quæ scil. necesse esset mori. In tertio statu habebit posse non mori, & nõ posse mori: quia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas. quod ex gratia erit, non ex natura. vnde Aug. super Gen. ostẽdit quàm differẽter homo erat immortalis ante peccatũ, & futurus immortalis per resurrectionem. Alia est immortalitas carnis quam in Adam accepimus: alia, quam in resurrectione speramus per Christũ. Ille factus est homo immortalis, vt non posset mori si non peccaret: moreretur autem si peccaret. Filij verò resurrectionis non poterunt vltrà peccare nec mori. Caro nostra non tũc egebit refectione ciborũ: quia nulla poterit esse defectio. Caro Adæ ante peccatũ ita immortalis creata est, vt per alimoniam adiuta, esset mortis & doloris expers. Sic patet quòd posse mori ante peccatum habebat homo in natura corporis: posse verò non mori erat ei ex ligno vitæ. i. dono gratiæ. Vnde Aug. super Gen. Quodãmodo creatus est homo immortalis, quod erat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ. Mortalis erat de conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris, &c.

lib. 3. cap. 2.

lib. 6. cap. 25

CAP. *Secundum. Si Adam non vsus fuisset ligno vitæ, mortuus fuisset.*

PRopter hoc aliqui dicunt, quòd nisi illo ligno vitæ vteretur, non semper viueret, quia peccaret, cùm preceptum erat ei vt comederet de omni ligno paradisi, nisi de ligno scientiæ boni & mali. Si ergo peccauit comedendo quod erat prohibitum, ita etiam peccaret si non comederet quod erat iussum.

Vnde aliqui dicunt, quod si non fuisset ei præceptum vesci illo ligno & aliis, & non illo vesceretur, viueret semper. Aliis autem videtur, quòd ex ligno vitæ erat ei posse non mori, non ex natura. ideo enim dicitur posse non mori, quia poterat vti illo ligno, de quo edens non moreretur.

DE STATV NATVRAE per Adam ante peccatum propagandæ.

DISTINCT. Vigesimæ

CAP. Primum.

Ante peccatum, sine concupiscentia commixtio carnalis fuisset.

De conseruatione naturæ humanæ per naturalem generationem integra.

QVidam putarunt ad gignendos filios, primos homines in paradiso misceri nequaquàm potuisse, nisi post peccatum: dicentes concubitum sine

corruptione vel macula non posse fieri. Sed dicendum quòd si non peccassent primi homines, sine omni peccato & macula in paradiso, carnali copula conuenissent. vnde August. Cur non credamus primos homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuisse, sicut cæteris in quolibet opere sine voluptatis pruritu vtimur? &c. Emissi quidem de paradiso, conuenerunt & genuerunt, sed potuerunt in paradiso eis esse nuptiæ honorabiles, & thorus immaculatus, sine ardore libidinis, sine labore pariendi.

Super gene. lib. 8. cap. 10.

Lib. 13.

cap. 3.

Quæstio, Cur in paradiso non coierunt?

Quia creata muliere mox transgressio facta est, & eiecti sunt de paradiso: vel quia nondum Deus iusserat vt coirent. & poterat diuina expectari authoritas, vbi concupiscentia non angebat. Deus verò iusserat: quia casum eorum præsciebat, de quibus homo propagandus erat.

Aug. cap. 4.

fol. 74. a.

CAP. *Secundum. Incertum ex scriptura an natis filiis mox parentes ad cælestem vitam, an simul cum filiis impleto numero transissent.*

DE termino verò temporis quo transferrentur parentes ad spiritualem cælestémque vitam, certum aliquid scri-

lib.9. cap.6. ptura non tradit. de quo August. ambiguè disserit super Gen. ita inquiens : Potuerunt primi homines in paradiso filios gignere: non vt morientibus patribus succederent filij, sed in aliquo ferme statu manentibus, & de ligno ~~vitæ vigorem sumentibus~~, & filij ad eundem perducerentur statum, donec impleto numero sine morte animalium corpora in aliam qualitatem transirent, in qua omnino regenti spiritui deseruirent, & solo spiritu viuificantis sine corporeis alimentis viuerent. Vel potuerunt parentes filiis cedere, vt per successionem numerus impleretur, qui genitis filiis perfectáque humani officij iustitia, ad meliora transferrētur, non per mortem, sed per aliquam mutationem. fol. 114. a

CAP. *Tertium. Filij mox nati, corpore parui, & membrorum impotentes, & alimento indigentes fuissent.*

de bap. paruulorum. cap.33. SVper hoc August. ambiguè loquitur, Mouet nos (ait) si primi homines non peccassent, vtrum tales filios essent habituri, qui nec lingua, nec manibus, nec pedibus vterentur. Nam propter vteri necessitatem fortè necesse erat paruulos nasci. sed quamuis exigua pars corporis sit costa, non tamen propter hoc paruulam viro cōiugem fecit. Vnde & eius filios poterat omnipo-

tentia creatoris mox natos grandes facere: sed (vt hoc omittam) poterat rectè eis præstare, quod multis animalibus præstitit, quorum pulli quamuis sint paruuli, tamen mox vt nascuntur, & currunt, & matrem sequuntur. Contrà, homini nato nec ad incessum pedes idonei sunt, nec manus saltē ad scalpendum habiles, & iuxta se mammis positis nascētes, magis possunt esuriētes flere, quàm suggere, proprięque infirmitati mentis congruit hęc infirmitas carnis. sed cùm August. sub assertione de his nihil tradat, non irrationabiliter quibusdam placuit primorum parētum filios nascituros, paruos, ac deinde per interualla temporum, eadem lege qua & nunc, natiuitatem humanam cernimus, staturæ incremētum & membrorum vsum recepturos: vt in illis expectaretur ætas ad ambulandum & loquendum, sicut modo in nobis. quod vtique non esset vitio imputandum, sed conditioni naturæ. sicut à cibo penitus abstinere non valebant, nec tamen illud erat ex vitio, sed ex natura conditionis.

CAP. *Quartum. Erat illis cibis vtendum ad alimoniam corporis, aliàs peccassent.*

PVtant quidam eos cibis non indiguisse ante peccatū, quia non poterant esurire si non peccassent. Ad quod dici potest,

quòd fames verè defectus est, & pœna peccati. Est enim immoderatus appetitus edẽdi, cui non subiacuisset homo, si non peccasset: sed proculdubio peccaret, nisi hunc defectum cibo prẹueniret. Habebat enim naturalem appetitum & moderatum, cui ita satisfaciendum erat, ne defectum famis sentiret. Sicut ergo non ex vitio, sed ex naturæ conditione erat, quòd ante peccatum homo cibis indigebat: ita non ex vitio esset, sed de natura, si hominis conditio in principio suo, id est in primo parente, à perfecto inchoata, in subsequenti propagatione à modico ad maiora proficeret: vt scil. per interualla temporis staturæ corporeæ incrementa vsumq; membrorum susciperet.

CAP. *Quintum. Filij mox nati, vt corpore paruuli erant, ita sensu & intelligentia imperfecti.*

ILli qui sentiunt paruulos natos in statura corporis & vsu membrorum, per accessum temporis profecturos, non diffitentur eosdem in exordio natiuitatis sensu imperfectos existere, & per interuallum temporis in sensu & cognitione proficere, vsque ad perfectum. Ad quod quidam opponunt, ita proponentes: Si mox vt ipsi nati sunt, non haberent perfectionem sensus, quoque intelligentiæ ignorantia in

eis esset: Ignorantia autem peccati est pœna. Sed qui hoc dicunt, non satis diligenter considerat, quia non omnis qui aliquid nescit, vel minus perfectè aliquid scit, statim in ignorantia esse dicendus est: quia ignorantia non dicitur, nisi cùm id quod sciri & non ignorari debet, nescitur. Talisque ignorantia pœna peccati est, cùm mens vitio obscuratur, ne cognoscere valeat ea quæ scire deberet.

Quid ignorantia.

CAP. *Sextum. Ad meliorem statum deinde transisset primus homo cum vniuersa posteritate.*

DE hoc autem statu transferendus erat cum vniuersa posteritate sua ad meliorem digniorémque statum, vbi cælesti & æterno bono in cælo sibi parato frueretur. Sicut enim ~~ex duplici natura compactus est homo~~: ita illi duo bona conditor à principio præparauit. Vnum temporale, alterum æternum: Vnum visibile, alterum inuisibile: Vnum carni, alterum spiritui. Et quia primum est quod est animale, deinde quod est spirituale: temporale ac visibile bonum prius dedit, inuisibile autē & æternum promisit, & meritis quærendum proposuit. Ad illius autem custodiam quod dederat, & ad aliud promerendum quod promiserat, naturali ratione in creatione animæ homi- 1.Co.15

nis inditæ, qua poterat inter bonum & malum discernere, præceptum ~~addidit obe-~~ dientiæ: per cuius obseruantiam datum non perderet, & promissum obtineret, vt per meritum veniret ad præmium.

DE LAPSV PRIMI Hominis.

DISTINCT. Vigesimæprimæ CAP. Primum.

Dæmon prius Euam tentauit solitariam.

VIdens igitur Diabolus hominem per ~~obedientiæ humilitatem posse ascendere, vnde ipse per superbiam corruerat, inuidit ei. &~~ quoniã prius per superbiam Diabolus fuerat, id est deorsum lapsus, & zelo inuidiæ factus est Sathan, id est aduersarius. Vnde & mulierem tentauit, in qua minus quàm in viro, rationem vigere nouit. Eius enim malitia ad tentandam virtutem timida, humanam naturam in ea parte vbi debilior videbatur, aggressa est: vt si fortè illic aliquatenus præualeret, postmodùm fiducialiùs ad alteram quæ robustior fuit, pulsandam, vel potius subuertendam, accederet. Primùm ergo solitariam fœminam explorauit, vt in ea primùm omnem suę tentationis vim experiretur.

CAP. *Secundum. Diabolus ad supplantandum hominem formam mutandam duxit, sed non eam quam voluit accepit.*

QVia illi per ~~violentiam nocere nõ poterat, ad fraudem se cõuertit, vt dolo hominem~~ supplãtaret, quẽ virtute superare nequiret. Ne autẽ fraus illius nimis manifestaretur, in sua specie nõ venit, ne apertè cognosceretur, & ita repelleretur. Iterũm ne nimis occulta foret fraus eius. quam præcauere homo nõ posset, in aliena quidẽ forma venire permissus est Diabolus, sed in tali, in qua eius malitia facilè posset deprehẽdi. Vt ergo in propria forma nõ veniret, volũtate sua propria factũ est. vt autem in forma suæ malitiæ cõgruenti veniret, diuinitus factũ est. Venit ergo ad hominem in serpẽte, qui fortè, si permitteretur, in colũbæ specie venire maluisset. Sed nõ erat dignũ, vt spiritus malignꝰ illã formã homini odiosam faceret, in qua Spir. sanctus appariturus erat. Vnde Aug. super Gen. Nõ est putandũ, quòd Diabolus serpẽtem per quẽ tẽtaret elegerit: sed cùm decipere cuperet, nõ potuit, nisi per quod animal posse pmissus est. ~~Nocẽdi enim~~ volũtas inest cuiq; à se, ~~sed potestas à Deo.~~

Matth. 7.

lib. II. cap. 3.

fol 74.

CAP. *Tertium. Serpens non est factus rationalis astutiæ.*

lib.11. ca.27. & 29. SIc aũt loq̃batur Diabol⁹ ꝑ ſerpẽtẽ igno-rãtẽ, ſicut ꝑ energũmenos vel phanaticos loqtur. ſerpẽte enĩ velut organo vſus eſt, nec verba intelligebat ſerpẽs, nec ratiõalis fa ct⁹ eſt. Callidiſsim⁹ tamẽ eſt dict⁹ ꝓpter aſtu tiã Diaboli. Locut⁹ eſt aũt ſicut aſina Balaã: ſed hoc Diabolicũ, illud Angelicũ fuit: Boni enim & mali Angeli ſimiliter operãtur. Porrò mulier cũ ſerpentẽ nouerit creatũ eſſe, ipſum etiã officiũ loquẽdi à Deo accepiſſe putauit.

CAP. *Quartum. Aſtutiùs proceſſit Diabolus, priùs quærendo quàm perſuadendo.*

STans corã fœmina hoſtis ſuperbus, non audet in verba ꝓſuaſionis exire, metuẽs deprehẽdi: ſed ſub interrogatione eam aggreditur, vt ex reſpõſione colligeret qualiter in malitia procedere poſſet. Cur (inquit) ꝓcepit vobis Deus vt nõ comederetis de omni ligno paradiſi? cui reſpõdit mulier: Gene. cap. 3. De fructu lignorũ quæ ſunt in paradiſo veſcimur: de fructu verò ligni, quod eſt in medio paradiſi, ꝓcepit nobis Deus ne comederemus, ne fortè moriamur. In quo verbo dedit locũ tẽtãti, cùm dixit, ~~ne fortè moriamur~~. Vnde mox diabol⁹ dixit ad eã, ~~Nequaq̃~~ moriemini. Hic ꝓgreſſus eſt humanę perditiõis. Primò De⁹ dixerat, Quacũq; die comederitis, morte moriemini. Deinde mulier dixit, ne fortè moriamur. Nouiſsimè ſerpens dixit, Nequaquã moriemini. De⁹ affirmauit,

mulier quasi ambigẽdo illud dixit, Diabolus negat. quę ergo dubitauit, ab affirmante recessit, & negãti appropinquauit. Qui ad suã persuasionem pleniter suffulciendam, & malum quod mulier timuit, negando remouit, & promissionem addidit, in qua duo proposuit: Similitudinem scil. Dei, & scientiam boni & mali.

CAP. *Quintum. Tribus modis tentauit hominem Sathan.*

fol 148.b.

GVla (quę est immoderata cibi auiditas) tentauit in persuasione cibi, dum dixit, In quacunque die comederitis: Inani gloria (quæ est amor propriæ excellentiæ) in promissione deitatis, cùm dixit, Eritis sicut dij. Auaritia (quæ est immoderata habendi cupiditas) in promissione scientiæ, cùm dixit, Scientes bonum & malum.

CAP. *Sextum. Homo qui sola exteriore tentatione pulsatus cecidit, tantò grauiùs plectendus erat, quantò leuiori impulsu fuerat prostratus.*

POrrò sciendum est duas species tẽtationis: exteriorem. s. quando nobis extrinsecus malũ visibiliter suggeritur verbo vel signo aliquo: & interiorẽ, quãdo inuisibiliter malũ nobis intrinsecus suggeritur, quæ aliquando à Sathana, aliquando à carne fit.

Tentatio duplex f. 190.b

fol. 152. b. l. 17

cap. 2.

Quæ autem à carne (cùm ſit motus illicitus ex corruptione carnis ſubortus) non fit ſine peccato. Quę verò ab hoſte, niſi cõſentiatur, peccatũ nõ eſt, ſed materia virtutis exercẽdę. Tentatio autẽ carnis interior difficiliùs vincitur, quia interiùs oppugnãs de noſtro contra nos roboratur. Vnde colligitur, q̃ homo grauiùs plectendus eſt, qui ſola exteriore tentatione pulſatus cecidit, &c.

CAP. *Septimum. Decuit hominem lapſum reparari ac redimi, non autem Diabolum.*

ET tamen quia aliquã, licet modicã, cadendi occaſionem habuit: idcirco per gratiã iuuari potuit ad veniam. vt qui per alium ceciderat, per aliũ erigeretur. Qui ergo incitatorem habuit ad malum, non iniuſtè reparatorem habuit ad bonum. Diabolus, quia ſine alicuius tẽtatione peccauit, per aliũ vt ſurgeret iuuari non debuit, nec per ſe potuit: & ideo irremediabile eius peccatum extitit. Peccatũ verò hominis ſicut per aliũ habuit initium, ita per aliũ non incõgruè habuit remedium. Præterẽa Angelica natura, quoniã nõ tota perierat, ſed ex parte perſtiterat, nõ eſt redẽpta: humana verò tota perierat. & ideo ne penitus perderetur, ex parte eſt redempta. vt inde ruina ſuppleretur Angelica, vt dicit Aug. in Enchiridio, &c.

Diaboli peccatum irreparabile duplici ratiõe.

cap. 29

CAP. Octauum. *Præceptum de non edendo ligno scientiæ vtrique parenti factum est.*

IPsa mulier testatur sibi etiã esse mãdatũ, dicẽs: Præcepit nobis Deus &c. Cùm autem suprà legitur, ante productam mulierem Deũ dixisse viro, De ligno sciẽtiæ boni & mali ne comedas: id fortè sic præcepit, vt per virũ ad mulierem peruenirẽt mãdatum: quia mulier, quæ subiecta viro fuit, non nisi mediante viro diuinũ debuit accipere præceptum. Vnde si quid discere mulieres voluerint, domi viros suos interrogent. Sed quæritur, Quomodo vir potuit mulieri loqui, & mulier loquentem virum intelligere, qui non didicerãt inter loquẽtes crescendo, vel magisterio? Dicimus, quia Deus eos tales fecerat, qui possent loqui, & discere ab aliis si essent. *Aug. super gen. 8. cap. 16 gen. 2.*

DE GENERE PECCATI primi, quo homo tentatus lapsus est.

DISTINCT. 22. CAP. Primum.

Elatio fuit radix & origo transgrediendi præceptum in vtroque parente.

QVidam putant quandam elationem in animo hominis præcessisse, ex qua Diaboli suggestioni cõsensit. Quod videtur Aug. innuere, dicẽs: Nõ est putãdũ ꝙ homo *in gen. ad lit. lib. 11. cap. 30*

deiiceretur, nisi præcessisset in eo quædam elatio comprimēda, vt per humilitatem peccati sciret quàm falsò de se præsumpserit.

Quòd si obiicias, non ergo alterius suggestione priùs peccauit, cùm authoritas tradat ideo peccatum Diaboli incurabile esse, quia non suggestione, sed propria superbia cecidit: Hominis verò curabile, quia non per se, sed per alium cecidit, & ideo per alium resurgere potuit. Quocirca prædicta verba Augustini pium ac diligentem lectorem efflagitant: quæ sic intelligere sanè quimus: Non deiiceretur homo in actum illius peccati, vt scil. lignum vetitum ederet, & in has miserias per tentationem Diaboli, nisi elatio comprimenda præcessisset, non vtique tentationem, sed opus peccati. Talis enim fuit ordinis processus: Diabolus tentando dixit, Si comederitis, eritis sicut dij, scientes bonum & malum. quo audito statim menti mulieris surrepsit elatio quædam & amor propriæ potestatis: ex quo placuit ei facere quod Diabolus suadebat, & vtique fecit. Suggestione igitur peccauit, quia tentatio præcessit, ex qua in mente eius orta est elatio, quam peccatum operis sequutum est & pœna peccati.

CAP. *Secundum. In viro & muliere diuersa fuit elatio.*

ET talis quidē elatio in mente mulieris fuit pro certo, qua credidit & voluit habere similitudinem Dei cum æqualitate quadam, putās esse verum quod Diabolus dicebat. Et ideo mulierem specialiter commemorat August. inquiens: Quomodo crederet mulier Diabolo, nisi esset in mente eius de se superba pręsumptio? Nec tamen talis elatio & amor propriæ potestatis in viro fuit, sicut in muliere. Non enim putauit esse verum vir quod Diabolus suggerebat. In eo tamen fuisse seductum credi potest, quòd cōmissum veniale putauerit, quod peremptorium erat. Sed nec prior seductus fuit: nec in eo in quo mulier vt crederet Deum illud lignum ideo tangere prohibuisse, quoniā si tangerent, fierent sicut Dij. Verūtamen præuaricator fuit, vt Apostolus testatur. Ro. 5. Poterat enim aliqua elatio menti eius inesse illicò post tētationem, ex qua voluit lignū vetitū experiri, cùm mulierem nō videt mortuā esca illa percepta. Vnde Apostolus (vt refert Aug. super Ge.) virū seductū lib. 11. negat, nō autē mulierē. Vnde & interrogatus nō ait, mulier seduxit me, sicut illa de serpente dixit. Hanc autem seductionem propriè vocauit Apostolus, per quam id quod suadebatur, cùm falsum esset, verum putatum est, scil. quòd Deus lignum illud ideo tangere prohibuerit, quia sciebat eos, si cap. 4. 1. Tim. 2.

tetigissent, sicut deos futuros, tanquam eis diuinitatem inuideret, qui eos homines fecerat.

CAP. *Tertium. Grauiùs peccauit Eua quàm Adam, triplici ratione.*

EX quo manifestè aĩaduerti potest, ꝙ corũ plus peccauerit Eua q̃ Adam: quę voluit vsurpare diuinitatis æqualitatẽ: & nimia præsumptione elata crediderit ita esse futurũ. Adam verò nec illud credidit, & de pœnitentia & Dei misericordia cogitauit, dum vxori morem gerẽs, eius persuasioni consensit, nolens eam contristare, & à se alienam relinquere ne periret, arbitrans illud esse veniale, non mortale delictum. Minus ergo peccauit, qui de pœnitentia & Dei misericordia cogitauit. Tamen quodammodo ipse deceptus est, nõ in eo in quo melior, vt. s. illud crederet esse verũ, Eritis sicut dij: sed in eo quòd diuinæ seueritatis inexpertꝰ, veniale crederet esse cõmissum. Sed dolo illo serpentino, quo mulier seducta est, nullo modo arbitror illum potuisse seduci. Ex his datur intelligi, quòd mulier plus peccauerit, in qua maioris tumoris præsumptio fuit. Quæ etiam in se, & in proximũ, & in Deum peccauit. Vir autem tantùm in se & in Deũ. Inde etiam colligitur, quòd mulier plus peccauerit, quia grauiùs punita est, cui dictum

Ex motiuo

Ex offensæ extẽsione.

Ex grauiori pœna.

Dilutio. fuit, in dolore paries filios, &c. Quodverò dixit August. sup. Gen. parem cum viro factum mulierem habuisse, intelligendum est in excusatione peccati, & esu ligni vetiti, in quo pares fuerunt: sed dispares in peccato, quoniam mulier multó grauiùs peccauit, in eo ꝙ credidit & voluit esse vt Deus: non autem vir. Si quis autem afferat quod August. dicit super locum illum Psalmistæ. Quæ non rapui tunc exoluebam, Rapuit Adam, & Eua, præsumentes vt diabolus de diuinitate: rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt felicitatem: dicendum (vt quibusdam videtur) quòd etiam Adam ambierit esse sicut Deus: non tamen crediderit id fieri posse. Aliis autem videtur ideo dictum esse, quòd Adam illud voluerit, quia mulier de eo sumpta, illud voluit. Sicut peccatũ dicitur per vnum hominem intrasse in mundum, quum tamen mulier ante virum peccauerit: quia per mulierem intrauerit de viro factam. *Ps. 68*

Obiectio contra id quod dictum est, Virum minus peccasse.

Peccatum quum tribus modis geratur (vt ait Isidor.) scilicet ignorantia, infirmitate, & industria: & Eua ignorantia peccauerit, quia seducta fecit: Adam verò industria, quia non fuit seductus: videtur quòd hic *Lib. 2. de Sũ. bon.*

grauiùs peccauerit, quàm illa. Ad quod dicimus, quòd licet Eua per ignorantiam deliquerit, putans verum esse quod diabolus suadebat: non tamen in hoc quin nouerit illud Dei esse mandatum, & peccatum esse contrà agere. Et ideo per ignorantiam à peccato excusari non potuit: nec talis ignorantia inuincibilis erat, quæ à peccato excusat, quum tamen pœna peccati sit: non autem ignorantia vincibilis (quæ est eorum qui scire nolunt cùm possunt) à peccato excusat, quia & ipsa peccatum est, vt dicit August. ad Valentinum.

Lib. de nat. et gra et li. de li. arb. cap. 3.

Vnde processerit consensus illius peccati, quum natura hominis esset incorrupta & sine vitio.

Ad quod responderi potest, quòd ex libero arbitrio propriæ voluntatis fuit. In ipso enim & in alio causa extitit vt fieret deterior: in alio, quia in diabolo qui suasit: in ipso, quia voluntate liberi arbitrij consensit. ~~Et cùm liberum arbitrium sit bonum, ex re vtique bona malus ille consensus prouenit, & ita ex bono malum manauit.~~ Et voluntas actum præcessit, quæ hominis arbitrio mala prodiit, qua iusticiam deseruit.

DE DEI PERMISSIONE in actu tentandi, & scientia Adæ ante lapsum.

DISTINCT. Vigesimætertiæ
CAP. Primum.

Non incongruum si Deus hominem quem creauit, peccare permiserit: aut quem futurũ malum præsciuerit, creauerit.

NOn esset, inquit August. laudabile homini, si ideo bene viuere posset, quia nemo malè viuere suaderet, quũ in natura posse, & in potestate haberet velle non cõsentire suadẽti, deo iuuãte: & ~~est gloriosi non consentire q̃ tentari non posse~~. Mouentur etiã quidam dicentes, Cur creauit Deus quos futuros malos præsciebat? Quia præuidit de malis eorũ quid boni esset facturus. Sic enim eos fecit, vt relinqueret eis vnde aliquid facerẽt. & si culpabiliter aliquid facerent, illum de se laudabiliter operantẽ inuenirent. ~~A se habent voluntatem malam, ab illo naturam bonam, & iustam pœnam~~. Frustra ergo dicitur, Non deberet Deus creare quos malos futuros præsciebat. Sciebat enĩ bonis profuturos, & iustè pro mala voluntate puniendos. Addunt etiam Deum debere talem facere hominem, qui nollet omnino peccare. Concedimus quidem melio-

l. II. su. ge. c. 4

3. q. li. eo. c. 9

Cap. 7

folio 72. a

rem naturam esse, quæ omnino peccare nol let: concedant & ipsi non esse malam, quæ ta lis facta est, vt posset non peccare si vellet, & iustè punitam, quæ voluntate, non necessita te peccauit. Nam secundum animam rationalis fuit homo, habens discretionem boni ac mali, sciẽtiam quoque rerum creatarum, & cognitionem veritatis.

CAP. *Secundum. Mox conditus homo triplicem cognitionem (in qua per temporum interualla non profecit) infusam accepit.*

HOmo mox conditus triplicem habuit cognitionem, scil. rerum propter se factarum, & creatoris, & sui. Et ad illam non studio vel disciplina aliqua per temporis interualla profecit. Rerum quippe cognitionẽ accepit, quũ nõ ipse creator, vel angel aliquis, sed homo omnibus animantibus nomina indiderit: vt ostenderetur quòd singulorum notitiam homo ipse habuerit. Quæ enim propter illum creata erant, & ab illo regenda & disponenda erant. Horum omnium & scientiam illi Deus tribuit, & prouidentiam curamque reliquit: quia (vt ait Apost.) non est Deo cura de bobus. Cogni tionem quoque creatoris primus homo habuisse creditur. Nam cognouit à quo creatus fuerat, non eo modo cognoscendi quo

Adã vni uersorũ hæ res.

ex auditu percipitur, quo modo absens à credentibus quæritur: sed quadam interiori inspiratione, qua Dei præsentiam contẽplabatur: non tamen ita excellenter, sicut post hãc vitam Sancti visuri sunt: neque ita in ænigmate, qualiter in hac vita videmus. Porrò sui cognitionem talẽ accepit, vt & quid deberet superiori, & quid æquali & inferiori, non ignoraret: Cõditionẽ quoque suam & ordinẽ, scil. qualis facta esset, & qualiter incedere deberet, quid agere, & quid cauere, intellexit. Si horum noticiam nõ habuisset, non esset reus preuaricationis. Accepit enim scientiam & preceptum eorum quæ facienda erant: sed non habuit præscientiam eorum quæ futura erant. Non fuit ergo præscius sui casus, sicut & de Angelis diximus, secundum August. sup. Gen.

Adã diuinã essentiã videbat.

Homo non præsciuit casum suũ.

1. Cor. 13

Lib. II. cap. 18.

DE ADIVTORIO PER QVOD homo ante lapsum stare potuit.

DISTINCT. Vigesimæquartæ

CAP. Primum.

Per potentiam naturalem homo ante lapsum potuit peccatum vitare.

SCiendũ est igitur quòd homini in creatione (sicut de Angelis diximus) datum est per gratiam auxilium, quod vtique fuit libertas arbitrij incorrupta, & volunta-

tis atque omnium potentiarũ naturalium animæ ſincera rectitudo, & collata potentia, per quam poterat ſtare, id eſt non declinare ab eo quod acceperat: ſed ~~non poterat intantùm proficere, vt per gratiam creationis ſine alia ſalutem mereri valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratiæ creationis reſiſtere malo, ſed non perficere bonum.~~ Poterat quidem per illud bene viuere quodàm modo, quia poterat viuere ſine peccato: ſed non poterat ſine alio gratiæ adiutorio ſpiritualiter viuere quo vitã mereretur æternã. Vnde Auguſt. ait: Si hoc adiutorium vel angelo vel homini, quàm primùm facti ſunt, defuiſſet: quoniam ſi talis natura facta erat, vt ſine auxilio poſſet manere ſi vellet, non vtique ſua culpa cecidiſſet. Defuiſſet quippe adiutorium, ſine quo manere non poſſet. Rectam itaque & bonã voluntatem habuit: quia nec aliquid mali ea tunc volebat: & ad tempus ſtare voluit, licet non perſeueranter.

Lib. de na. & gra. c. 11.

Obiectio contra illud quod dictum eſt, hominem non potuiſſe proficere.

Si dicas, Per illud auxilium creationis potuit reſiſtere ſuggeſtionibus malis: Reſiſtere autem talibus meritum eſt: Per gratiã ergo creationis potuit ad meritũ proficere ſine alio gratiæ auxilio. ~~Ad quod dicimus, q̃~~ reſiſtere malo, & nõ cõſentire tentationi, non

Stetisse angelis non fuit meritum.

fuisset illi meritum, etiam si nõ consensisset, quia nihil in eo erat quod ad malum impelleret. Sicut angelis qui non ceciderunt, nec fuit meritum quòd steterunt, id est quòd nõ corruerunt. ~~Vbi enim non interuenit causa ad malum nos impellens, non meremur si ab~~ eo declinamus. Declinare enim à malo semper vitat pœnam, sed non semper meretur palmam.

CAP. *Secundum. Quid liberum Arbitrium.*

Liberum arb.

Liberum arbitrium est facultas rationis & voluntatis, qua bonum eligitur, gratia assistente, vel malum, eadem desistente. Et dicitur liberum quantùm ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti potest. Arbitrium verò quantùm ad rationem, cuius est discernere inter bonũ & malũ. Quo patet ꝙ bruta non habent liberũ arbitrium, quia ratione carent: habent tamẽ sensum & appetitum sensualitatis. Etiam hinc collige, quòd in anima rationali licet sit volũtas naturalis ad bonum, tenuiter quidem & exiliter, idem tamen efficaciter velle non potest, nisi gratia Dei sit adiuta. Sed per se malum efficaciter potest.

CAP. *Tertium. Quid sensualitas, quid ratio, & quotũplex.*

lib 4. dist 21. cap 2.
& lib 3. dist. 27. cap. f. 201 b.

SEnsualitas quædam vis est animæ inferior, ex qua est motus qui intenditur in corporis sensus, atque appetitus rerum ad corpus pertinentium. Ratio verò vis est animæ superior, quæ (vt ita dicamus) duas habet partes vel differentias, superiorem scilicet & inferiorem. Secundum superiorem supernis conspiciendis vel consulendis intendit. Secundum inferiorem (quæ in scripturis sæpe nomine sensualitatis intelligitur) ad temporalium dispositionem conspicit. Vnde Aug. Videmus vbi sit quasi quoddam hominis exterioris interiorisque confinium. Quicquid enim habemus in animo commune cum pecore, rectè dicitur ad exteriorem hominem pertinere. Non enim solum corpus exterior homo deputabitur: sed de adiuncta quadam vita sua, qua per compages corporis & sensus instructus est ad exteriora sentienda. Ascendentibus ergo introrsum quibusdã gradibus considerationis per animæ partes, vbi incipit aliquid occurrere quod nobis non sit commune cum bestiis, ibi incipit ratio, vbi homo interior iam possit agnosci.

12. de Trini. cap. 1.

Quid homo interior et exterior.

CAP. *Quartum. Peccatum multipliciter fit, scil. in sensualitate & in ratione, & quodam ordine consummatur.*

SI ergo in motu sensualitatũ peccati illecebra teneatur, veniale ac leuissimũ est peccatum. Si verò pars inferior rationi consenserit, ita vt sola cogitationis delectatione sine volũtate perficiendi teneatur, idque si non diu, veniale peccatum est: si diu verò, mortale. & si adsit plena voluntas perficiendi, tunc damnabile & graue peccatum consummatur. Nam sicut serpens suasit mulieri, & mulier viro: ita & in nobis sensualis motus cũ illecebrã peccati conceperit, quasi serpẽs suggerit mulieri, scil. inferiori parti rationis, id est rationi scientiæ, quæ si cõsenserit illecebrę, mulier edit cibũ vetitum. Pòst de eodem dat viro, cùm superiori parti rationis, id est, rationi sapientiæ, eandẽ illecebram suggerit. Quæ si consentit, tunc vir etiam cũ fœmina cibum vetitũ gustat. Hæc Aug. ita tradit: Sicut in illo cõiugio primorũ hominũ serpens manducandũ persuasit, mulier autẽ sola non manducauit, sed viro suo dedit, & simul manducauerũt: Ita & in quodam secreto coniugio, quod in vno homine geritur & dignoscitur, cùm rationi scientiæ, quæ in rebus temporalibus agendis ratiocinãdi viuacitate versatur, animalis sensus ingerit quandam illecebram, tunc velut serpẽs alloquitur fœminam. Huic autem illecebræ consentire, est de ligno vetito edere. Sed si iste consensus sola cogitationis delectatio-

Analogia

Lib. 12 de tri. cap. 12

ne contentus est, superiori verò authoritate ita retineantur membra, vt non exhibeantur arma iniquitatis peccato: sic habendũ existimo, velut lignũ vetitũ mulier sola comederit. Si autem in consensu illo ita decernitur quodq; peccatũ, vt si sit potestas, ĩ opere cõpleatur, intelligenda est mulier dedisse viro suo simul edendũ illicitũ cibũ. Neq; enim potest peccatũ non solùm cogitandũ suauiter, verùm etiã perpetrandum efficaciter mente decerni: nisi & illa mentis intentio, penes quam summa potestas est, membra in opus mouẽdi, vel ab opere cohibẽdi, malæ actioni cedat, &c.

DE CONDITIONIBVS Liberi Arbitrij.

DISTINCT. Vigesimæquintæ
CAP. Primum.

Liberum Arbitriũ ad præsens vel præteritũ non refertur, sed ad futura contingentia, sed non ad omnia.

Quod enim in præsenti est, determinatum est, nec in potestate nostra est, vt tunc sit vel non sit quando est: potest enim nõ esse vel aliud esse postea, sed nõ potest non esse dũ est, vel aliud esse dum est, id est quod est: sed in futuro an hoc sit vel illud, ad potestatẽ liberi arbitrij spectat. Nec tamẽ oĩa futura sub potestate liberi arbitrij

veniunt, sed ea tantùm quæ per liberum arbitrium possunt fieri vel non fieri. Si quis enim tale quid velit ac disponat facere quod in eius nullatenus sit potestate, vel quod sine ipsius dispositione æquè fieret, in hoc ipse liberum non habet arbitrium.

CAP. *Secundum. In Deo est liberum arbitrium.*

Quale nny in Deo liberum arbitrium ndm fol. 74. a

ET quidem secundum prædictam assignationem in Deo non est liberum arbitrium, secũdum quòd in his tantùm esse videtur, in quorum videl. potestate est eligere bonum vel malum. Et sic Hierony. negat in Deo liberum arbitrium, in quadam hom. de fil. prod. dicens: Solus Deus est, in quem peccatũ non cadit, nec cadere potest. Cætera quum sint liberi arbitrij, in vtranque partem flecti possunt. Sed in eo dicitur esse lib. arb. quia liberæ voluntatis arbitrio, & nõ necessitatis obsequio, omnia operatur: iuxta illud Apost. Omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis prout vult. Ideo Aug. ait: Certè Deus ipse nũquid quoniam peccare non potest, ideo liberum arb. habere negandus est? Libertas autem ad malum nõ est ipsius arbitrij libertas (quoniã hæc bonum naturale quoddam est) sed pronitas quædam est peccandi & curuitas, quæ ex peccato est, & malum est.

Quale nny in Deo arb.

in 15. c. Luc. to. 3.

1. co. 12

Lib. 22 de ciu. de. ca. vlt.

CAP. Tertium. *In angelis & beatis est liberum arbitrium.*

ANgeli verò & beati qui iam cũ domino feliciter viuunt, atq; ita gratia beatitudinis cõfirmati sunt vt ad malum flecti nec velint, nec possint, libero non carent arbitrio. Vnde Aug. Sicut primã immortalitas fuit, quam peccando Adã perdidit, posse nõ mori: ita primum lib. arb. posse nõ peccare, nouissimum nõ posse peccare. Idẽ in Enchi. Sic oportebat priùs hominem fieri, vt bene velle posset, & malè: postea verò sic erit, vt malè velle nõ possit: nec ideo libero carebit arb. ~~multò quippe liberius est arb. quod omnino non poterit seruire peccato~~. Neq; aut voluntas non est, aut libera dicẽda non est, qua beati sic esse volumus, vt esse miseri non solùm nolimus, sed nequaquã prorsus velle possim⁹. Sicut ergo aĩa nostra nũc habet nolle infelicitatẽ: ita nolle iniquitatẽ semp habitura est. Sed ordo seruandus fuit, quo Deus voluit ostẽdere q̃ bonũ sit animal rationale, quod etiam peccare possit: quanuis melius sit quòd peccare non possit.

Lib. 22 de ciu. ca. 30.

ca. 105

Ex prædictis perspicuum fit, quòd maior fuit libertas arbitrij prima, quàm secũda, & tertia multò maior quàm secunda vel prima. Prima enim libertas arb. fuit, in qua poterat peccare & non peccare. Vltima verò erit in

Corrolariũ

qua poterit non peccare, & non poterit peccare. Media verò, in qua potest peccare, & non potest non peccare, ante reparationem etiam mortaliter post reparationem verò saltem venialiter.

f. 186. b.

CAP. 4. *Quatuor status lib. arb. in homine.*

PRimus: Antè peccatũ enim ad bonum nil impediebat, ad malũ nil impellebat. Secundus, Post peccatũ verò ante reparationem gratiæ habet infirmitatẽ in malo, & deficientẽ gratiã in bono. & ideo potest peccare, & non potest non peccare. Tertius, Post reparationẽ verò ante confirmationẽ habet quidẽ infirmitatẽ in malo, sed gratiã in bono, vt possit peccare propter libertatẽ & infirmitatẽ: & possit nõ peccare ad mortem propter libertatem & gratiã adiuuantẽ: nondũ tamen habet posse omnino nõ peccare, vel nõ posse peccare, propter ~~infirmitatẽ nondũ perfectè absorptã, & propter gratiã nondũ plenè cõsummatã.~~ Quartus, Post cõfirmationẽ, ~~infirmitate penitus consumpta, & gratia consummata~~, nec vinci poterit nec premi. & tunc habebit non posse peccare.

Gratia adiuuans.

CAP. *Quintum. Per peccatum liberum hominis arbitrium corruptum est & infirmatum.*

PEr illud nanque peccatum naturalia bona, vt ingenium, memoria, intellectus, & alia, in ipso homine corrupta sunt, &

Bona naturalia.

Gratuita.

Lu.10 gratuita detracta. Hic est enim ille, qui à latronibus vulnerat⁹ est, in naturalibus bonis, & spoliatus est, gratuitis. Vnde August. in
Ca.30 Enchi. Libero arbitrio malè vtens homo, & se perdidit, & ipsum. Cùm enim libero arb. peccaretur, victore peccato amissum est & liberũ arb. A quo enim quis deuictus est, huic
2.pe.2 seruus addictus est. Ecce lib. arb. dicit hominem amisisse: non quia post peccatũ non habuerit lib. arb. sed quia libertatem arbitrij perdidit: ~~non quidẽ omnem, sed libertatem à miseria & peccato~~.

CAP. 6. *Triplex libertas.*

f. 146. a.

ESt nãque triplex libertas, scil. à necessitate, à peccato, & à miseria. Prima à necessitate, & ante peccatũ & post æquè liberum est arbitriũ. Sicut enim tunc cogi non poterat, ita nec nũc. ~~Vbi enim necessitas, ibi non est libertas, nec volũtas, & ideo nec meritũ.~~ Et hæc libertas in omnibus est, tam malis quàm bonis. Secũda à pecca-
2.co.3 to, de qua dicit Apost. Vbi Spiritus domini,
Ioh.8. ibi libertas. & in Euãg. Si Filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Ideoq; dicit Augu. q̃ homo malè vtens lib. arb. & se perdidit, & ipsum: quia perdita est per peccatum libertas, non à necessitate, sed à peccato. Qui enim facit peccatũ, seruus est peccato. Istã libertatem illi soli nunc habẽt, quos Filius per gratiã liberat. Quæ arbitrij libertas est & illa,

qua quis liber est ad malũ, & illa qua quis liber est ad bonũ faciendum. Tertia à miseria, de qua Apost. ait. Et ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatẽ gloriẹ filiorũ Dei. Hanc libertatem habuit homo ante peccatũ, quia omnino carebat miseria. & pleniùs habebit in futura beatitudine, vbi miser esse non poterit. Liberum ergo arb. cùm semper & in singulis sit liberũ, non est tamẽ pariter liberũ in bonis & in malis, & ad bona & mala. Liberius est enim in bonis vbi liberatũ est, q̃ in malis vbi nõ est liberatum: & liberius ad malum quod per se potest, quàm ad bonum quod, nisi gratia liberetur & adiuuetur, non potest.

CAP. 7. *Duplex est libertas, scil. à gratia & à natura.*

LIbertas ergo à pctõ & miseria ꝑ gratiã est: libertas verò à necessitate per naturã. Vtrãq; libertatẽ naturẹ. s. & gratiæ, notat Apost. cùm ~~ex persona hoĩs nõ redẽpti ait, Velle adiacet mihi, perficere autẽ~~ nõ inuenio. quasi dicat, Habeo libertatẽ naturæ, sed nõ gratiæ. ideo apud me nõ est perfectio boni. Nam voluntas hominis, quã naturaliter habet, non valet erigi ad bonũ efficaciter volendũ, vel opere implẽdum, nisi per gratiã liberetur vt velit, & adiuuetur vt perficiat, quia (vt ait Apost.) ~~Non est volentis velle, neque currentis currere~~, &c.

DE AVXILIO LIBERI ARbitrij, ſcilicet gratia.

DISTINCT. Vigeſimæſextæ CAP. Primum.

Duplici gratia adiuuatur voluntas, ſcil. gratia operante, & cooperante.

Super illud, non eſt volẽtis.

AVguſt. contra Iulianum hæreticum (qui bonam voluntatem (ex libero arbitrio tãtùm eſſe dicebat, atque hominem per libr. arbit. poſſe bonum velle & operari ſine gratia, aſſerebat) ait: Apertam de commendatione gratiæ ſententiam Apoſt. protulit, cùm ait, ~~Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis~~. Hæc ſi attenderes Iuliane, non extenderes contra gratiam merita voluntatis humanæ. Non enim ideo miſeretur Deus alicuius, quia voluit & cucurrit: ſed ideo voluit & cucurrit, quia miſertus eſt Deus. Paratur enim voluntas hominis à Deo, & à Domino greſſus hominis diriguntur. Ideoque congruè ait, ~~Non eſt volentis neque currentis, ſed miſerentis Dei~~: Non quia hoc ſine voluntate noſtra agatur, ſed quia voluntas noſtra nil boni agit, niſi diuinitus adiuuetur. Vnde alibi Apoſt. ait, ~~Non autem ego, ſed gratia Dei mecum~~. Nõ ideo dicit, quia nihil boni agebat: ſed quia nihil boni ageret, ſi illa non adiuuaret. ~~Ex~~

quibus verbis ſatis aperitur quæ ſit operans gratia, & cooperans. Operans enim gratia ſiue præueniens eſt, quæ præuenit voluntatem bonam: ea enim liberatur & præparatur hominis voluntas, vt ſit bona, bonúmque velit efficaciter. Cooperatus verò ſiue ſubſequens, voluntatem iam bonam ſequitur adiuuando. Cooperando enim Deus in nobis perficit, quod operando incipit, vt dicit Auguſt. libr. de grat. & libe. arbitr. Voluntas ergo (quæ animi motus eſt, cogente nullo ad aliquid admittendum vel adipiſcendum (vt dicit Auguſt.) vt non admittat malum, & adipiſcatur bonum, præuenitur & præparatur Dei gratia. Quam duplicem gratiam, præuenientem ſcil. & ſubſequentem, commendat Apoſt. dicens: Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei. quaſi dicat, Non ſufficit voluntas hominis, ſi non ſit etiam miſericordia Dei: vt ſic totum quod bonitatis eſt, Deo tribuatur, qui bonam hominis voluntatem præuenit & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam. Nolentem præuenit, vt velit: volentem ſubſequitur, ne fruſtra velit.

Gratia operãs & cooperãs quæ ſit.

ad Valent. cap. 17

lib. de duab. anima. cap. 10

Ro. 9.

CAP. *Secundum. Ordo quidam eſt gratiæ ad voluntatem, & voluntatis ad gratiam.*

BOna voluntas comitatur gratiam, non gratia voluntatem: ita quòd gratia præuenit bonæ voluntatis meritum, & ipsa voluntas pedissequa est gratiæ, non præuia. Quod August ad Bonifacium pap. scribens contra Pelagianos, iis verbis adfirmat: Cùm fides, inquit, impetrat iustificationem, sicut vnicuique Deus partitus est mensuram fidei, non ~~gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa meretur augeri, vt aucta mereatur &~~ perfici, voluntate comitante, non ducente: pedissequa, non præuia. Huiusmodi autem gratia ~~voluntatem~~ præueniens & præparans, est fides cum dilectione, vt dicit August. loco præfato. ~~Ipsa tamen eadem voluntas quædam gratiæ dona~~ præuenit. Vnde August. in Enchir. Præcedit bona voluntas hominis, multa Dei dona, sed non omnia. Quæ autem non præcedit, ipsa in eis est, & ipsa iuuat. Nam vtrunq; legitur in sacris eloquiis: Et misericordia eius prœueniet me: &, Misericordia Dei subsequetur me. Nolẽtem quippe prœuenit vt velit, volẽtem subsequitur ne frustra velit. Cur enim admonemur orare pro inimicis nostris nolentibus piè viuere, nisi vt Deus operetur in eis & velle? Itẽ: Cur admonemur petere vt accipiamꝰ, nisi vt ab illo fiat quod volumus, à quo factum est vt velimus? Inde Apost. ait: ~~Non est volẽtis neque currẽtis, sed Dei mi-~~

epist. 100.

ca. 32.
Ps. 58.
Ps. 22.

matt. 5
Luc. 11

Rom. 9

Gratia fides ad dilectionem. 391. a

fol. 138. b. l. 13

ſerentis. Ex quibus apparet, quòd bona hominis voluntas, quædam Dei dona præuenit: quia eam comitatur gratia adiuuans: & quibuſdam præuenitur, quia eam præuenit gratia operans, ſcil. fides cum charitate.

Obiectio. Quòd ſi opponas quod Auguſt ſup. Iohã. dicit, exponens illud Apoſtoli, Corde creditur ad iuſtitiam: ideo non ſimpliciter ait Apoſt. Creditur: ſed, Corde creditur. quia cætera poteſt homo nolens, credere non niſi volens. Similiter & illud quod idem Aug. lib. de Prædeſtin. Sanct. magis vrgere videtur, dum ait: Commendans Apoſt. iſtam gratiam, quæ non datur ſecundum aliqua merita, ſed efficit omnia bona merita, inquit: ~~Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid boni~~, ſcil. ~~ex no~~bis. Quis autem non videat prius eſſe cogitare, quàm credere? Nullus quippe credit aliquid, niſi priùs cogitauerit eſſe credendum. Quibus verbis videtur inſinuare quòd cogitatio bona præcedat fidem: & ita bona voluntas præueniat fidem, non præueniatur. quod prædictis aduerſari videtur. Ad quorũ primum reſpondentes, dicimus hæc non ita eſſe accipienda, vt ex volũtate hominis fides intelligatur prouenire, quum ipſa propriè ſit Dei donum, vt ait Apoſt. & ex ea bona hominis merita incipiant. Sed potiùs hæc ideo dicta ſunt, quia non eſt fides, niſi in eo qui vult crede-

Ro. 10
Aug. ho. 26. Cap. 2.
2. cor. 3
Epl. 8.

re, cuius bonam voluntatem fides præuenit, non tempore, sed causa & natura. Ad secundum autem dicimus, quòd aliquando cogitatio bona siue voluntas preuenit fidem: sed non est illa bona voluntas vel cogitatio qua rectè viuitur. Illa enim sine fide & charitate non est, vt apertiùs ostendit August. ad Anastasium.

episto. 144.

CAP. *Tertium. Vna eademque est gratia, quæ dicitur operans & cooperans.*

QVibusdã non irrationabiliter videtur, quòd vna & eadem sit gratia, idem donum, eadem virtus, quæ operatur & cooperatur: sed propter diuersos eius effectus dicitur operans & cooperans, vt ex definitionibus superiùs datis manifestum est.

Quomodo ipsa gratia præueniens meretur augeri & perfici, quum nullum meritum sit absque lib. arb. & quid est ipsa gratia, an virtus, an non. & si virtus, an actus, vel non.

Quæstio.

cap. 9. & 2. de lib. arbitr. cap. 19.

Huic quæstioni vt respõdere valeas, prænotãdum est tria esse genera bonorum. Alia nanq; sunt magna, alia minima, alia media. vt Augustinus ait libr. 1. Retracta. Virtutes,

inquit, quibus rectè viuitur, magna bona sunt. Species autem quorumlibet corporum, sine quibus rectè viui potest, minima bona sunt. Potentiæ verò animi, sine quibus rectè viui non potest, media bona sunt. Item, Virtutibus nemo malè vtitur. Cæteris autem bonis, id est mediis & minimis, non solùm bene, sed etiam malè quisque vti potest. & ideo virtute nemo malè vtitur, quia opus virtutis est bonus vsus istorum, quibus etiam non bene vti possumus. Nemo autem bene vtendo, malè vtitur. Non solùm autem magna, sed etiam media & minima bona esse præstitit bonitas. Ecce habes tria genera bonorum distincta.

CAP. *Quartum. Liberum arbitrium in mediis bonis continetur.*

QVæritur autem in quibus bonis contineatur lib. arbitr. De hoc August. 1. lib. Retract. ait ita: In mediis quidem bonis inuenitur liberum voluntatis arbitrium: quia & malè illo vti possumus. Sed tamen tale est, vt sine eo rectè viuere nequeamus: Bonus autem vsus eius iam virtus est, quæ in magnis reperitur bonis, quibus malè vti nemo potest. Et quia magna, & media, & minima bona ex Deo sunt, sequitur vt ex Deo sit etiam bonus vsus liberæ voluntatis, qui virtus est, & in magnis nume- *cap. 9.*

ratur bonis. Attende diligenter quæ dicta sunt, & confer in vnum. Sic enim aperietur quod superiùs quærebatur. Dixit equidem opus virtutis esse bonum vsum illorum bonorum, quibus etiam non bene vti possumus, id est mediorum, in quibus posuit lib. arbitr. cuius quoque bonum vsum dixit esse virtutem. Quod si est, non est opus virtutis quod suprà dixit: quia aliud est virtus, & aliud opus virtutis.

DE VIRTVTE EIVSque actibus.

DISTINCT. Vigesimæseptimæ CAP. Primum.

Definitio Virtutis.

HIc videdum est quid sit Virtus, & quid sit actus vel opus eius. Virtus est (vt ait Aug.) bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, & qua nullus malè vtitur, quã Deus solus in homine operatur. Ideoq; opus Dei tãtùm est, sicut de virtute iustitię Aug. docet super illũ locum Psal. Feci iudicium & iustitiam: ita dicens, Iustitia magna virtus animi est, quam non facit in homine nisi Deus. Ideoque cùm ait Proph. ex persona Ecclesię, Feci iustitiam: nõ ipsam virtutem, quam non facit homo, sed opus eius intelligi voluit. Ecce apertè insinuatur hic, quòd ipsa iustitia

Ps. 118

lib. 3 ord. 27. a
lib. 4 ord. 5. cap. 1. b.
Virtus.

Iustitia

in homine non est opus hominis, sed Dei: quod & de aliis virtutibus itidem intelligendum est. Vnde Apost. Ephe. scribens, fidem non ex homine, sed ex Deo tantùm esse asserit, inquiens: Gratia estis saluati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est. quod à sanctis ita exponitur: Hæc scil. fides, non est ex vi naturæ nostrę, quia donum Dei purè est. Propterea quidam non ineruditè tradunt virtutem esse bonam mentis qualitatem siue formā, quæ animā informat: nec ipsa est motus vel affectus animi: sed ea liberum arbitr. iuuatur vt ad bonum moueatur & erigatur. & ita ex virtute & libero arbitrio nascitur bonus motus vel affectus animi, ex quo bonū opus pcedit exteriùs: sicut terra rigatur pluuia, vt germinet & fructum faciat: nec pluuia est terra, germē, nec fructus: nec terra germen vel fructus, nec germē fructus: Ita gratis terrę mentis nostræ, id est arbitrio voluntatis, infunditur pluuia diuinæ benedictionis, id est inspiratur gratia, quod solus Deus facit, non homo cum eo, qua rigatur voluntas hominis vt germinet & fructificet, id est sanatur & præparatur vt bonum velit, secundum quod dicitur operans: & iuuatur vt bonum faciat, secundum quod dicitur cooperans. Et illa gratia non incongruè virtus nominatur, quia voluntatem hominis infirmam sanat & adiuuat.

Eph. 2.

Virtus. 2.

fol. 133 b. 10.

Motus bonus bu- nascitur 137. a

Similis.

Gratia operans

cooperans

CAP. *Secundum. Gratia est principalis causa merendi.*

CVi quidem gratiæ in bonis merendis causæ principalitas attribuitur: quia principalis causa bonorum meritorum est ipsa gratia, qua excitatur lib. arbitr. & sanatur atq; iuuatur voluntas hominis, vt sit bona: quæ etiam Dei donum est & gratia. Vnde August. ad Sixtum presbyterum: Quid est meritum hominis ante gratiam, cùm omne bonum nostrum meritum non in
Epi. 10. nobis facit nisi gratia? ~~Ex gratia enim~~ (vt dictum est) ~~quæ præuenit & sanat arbitrium~~ hominis, ~~& ex ipso arbitr. procreatur in anima hominis bonus affectus, siue bonus mentis motus:~~ & hoc est primum bonum hominis meritum. Sicut ex fidei virtute & hominis arbitrio generatur in mente motus quidam bonus & remunerabilis, scil. ipsum credere: ita ex charitate & libero arbitr. alius quidam motus bonus prouenit, scil. diligere. Sic de cæteris virtutibus intelligendum est. Et isti boni motus vel affectus merita sunt, & dona Dei, quibus meremur & ipsorum augmentationem, & alia consequenter, quæ hic & in futuro nobis apponuntur.

f. 133. b.

Gratia

Fides

Arbitrio

CAP. *Tertium. Meritum non est virtutibus tribuendum, sed actibus virtutum.*

EX muneribus itaque virtutum boni sumus, & iustè viuimus, & ex gratia, quæ non est meritum, sed facit. Non tamen sine lib. arbit. proueniunt merita nostra, scil. boni affectus, eorumque progressus, atque bona opera, quæ Deus in nobis remunerat: & hæc ipsa sunt Dei dona. Vnde August. ad Sixt. presb. ~~Cùm coronat Deus merita nostra, nil aliud coronat quàm munera sua~~. Vnde vita æterna, quæ in fine à Deo meritis præcedentibus redditur, quia & eadem merita quibus redditur, ~~à nobis sunt, sed in nobis facta sunt per gratiam~~, rectè & ipsa vita gratia nuncupatur: quia gratis datur. Nec ideo gratis, quia non meritis datur, sed quia data sunt per gratiam & ipsa merita, & quibus datur. Et sic fides dicitur mereri iustificationem ea ratione, quia per actum fidei illam meretur: aliàs fides haberet originem ex lib. arbitr. quod quia non est, sic dicitur esse meritum, quia actus eius est meritum. Ex quo colligitur quòd vsus bonus ex virtute est & ex libr. arbitr. sed ex virtute principaliter. Meritum autem ex purissima gratia prouenit. quod Apost. notauit, dicens, ~~Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit~~. In quem locum ait August. Rectè gratiam nominat. Primùm enim solam gratiam dat Deus, & non nisi gratiam, cùm non præcedant meri-

epist. 103. & in psal. 98. & psal. 101.

ta, sed pòst per gratiam incipiunt merita. Vt ostenderet etiam lib. arbitrium, addit: Et gratia eius in me vacua non fuit. Et ne voluntas sine gratia Dei putetur aliquid boni esse, subdit: ~~Non autem ego solus~~, scil. sine gratia, sed ~~gratia Dei mecum~~, id est cum lib. arbitr. Quia si ad confirmandam sententiam eorum qui dicunt virtutes esse bonos vsus, mentisque motus, adferatur quod
ca.10. dicit August. sup. Iohan. Quid est fides? Credere quod non vides. Credere autem motus est mentis. Respondendum, verba Aug. sic intelligenda, fides est credere quod nõ vides, id est, est virtus qua creditur quod non videtur.

EXCLVSIO ERRORVM Pelagianorum & Manichæorum circa gratiam & liberum arbitrium.

DISTINCT. 28. CAP. Primum.

Liberum arbitrium sine gratia non sufficit ad merendum.

ID verò incõcussè & incũctãter tenẽdum, liberum arbitriũ sine gratia præuenientе & adiuuante, non sufficere ad salutem & iustitiam obtinendam, nec meritis præcedentibus gratiam Dei aduocari: sicut
cap.9. Pelagiana hæresis tradidit. Nam (vt ait

August.lib.1.Retract.) Noui hæretici Pelagiani liberum sic asserunt voluntatis arbitrium, vt gratiæ Dei non relinquant locum, quam secundum merita nostra dari asserunt. Pelagianorum hæresis recentissima à Pelagio monacho exorta est. Hi Dei gratię, qua prædestinati sumus, & qua meruimus de potestate tenebrarum erui, intantum inimici sunt, vt sine hac credant hominem posse implere omnia diuina mandata, gratiámque hominibus dari: vt quæ facere per lib. arbitr. iubentur, faciliùs possint per eam implere. Destruunt etiam orationes, quas facit Ecclesia siue pro infidelibus & hæreticis vt conuertantur ad Deum, siue pro fidelibus, vt augeatur Dei fides, & perseuerent in ea. Hæc quippe non ab ipso accipere, sed à seipsis homines habere contendunt, gratiam Dei qua liberamur ab impietate dicentes secundum merita nostra dari. Paruulos etiam sine vllo peccati originalis vinculo asserunt nasci.

lib. de hæresi. ti. 88.

Pelagiana hæresis.

Hũc autẽ errorem huiusmodi inductionibus muniũt. Si, inquiũt, non potest ea homo facere quæ iubentur, non est ei imputandum ad mortem. Sicut tu ipse Augustine in lib. de lib. arbitr. asseris. Quis (inquis) peccat in eo quod nullo modo caueri potest? Peccatur autem: caueri ergo potest. Hoc testimonio Augustini Pelagius vsus est, disputans

lib. 3. cap. 18

aduersus eum, imò aduersus gratiam. Quibus respondet idem August. lib. Retracta. dicens, In iis itaque verbis meis, quia gratia Dei commemorata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani suam nos tenuisse sententiā: sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est qua peccatur, & rectè viuitur: sed ipsa nisi Dei gratia liberetur, & vt vitia super & adiuuetur, rectè à mortalib⁹ viui nō potest. Ecce apertè determinat ex quo sensu illa dixerit, inimicos gratiæ refellens.

Testimonio Hieronymi astruit quid tenendum sit de gratia & lib. arb. vbi triplex hæresis inducitur, scil. Iouiniani, Manichæi, & Pelagij.

Id ergo de gratia & libero arbitr. indubitanter teneamus, quod Hierony. in explanatio. fid. cathol. ad Damas. pap. Iouiniani, Manichæi, & Pelagij errores collidens, docet, Liberū, inquit, sic confitemur arbitrium, vt dicamus nos semper Dei indigere auxilio: & tām illos errare, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quàm illos qui cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Vterque tollit arbitrij libertatem. Nos verò dicimus hominem semper & peccare, & non peccare posse, vt semper nos liberi confiteamur esse

arbitrij. Hæc eſt fides quam in Catholica Eccleſia didicimus, & quam ſemper tenuimus.

DE POTESTATE LIBERI Arbitrij ante lapſum.

DISTINCT. Vigeſimænonæ CAP. Primum.

Liberum hominis arbitrium ante lapſum indigebat non ſolùm gratia cooperante, ſed & operante, ſed non ſec. omnem operandi modum gratiæ operantis.

EGebat enim ea, non vt liberaret voluntatem ſuam, quæ peccati ſerua non fuerat: ſed vt præpararet ad volendum efficaciter bonum, quod per ſe non poterat. Non enim poterat ſine gratia mereri bonum, vt Auguſt. in Enchirid. tradit, Illam (inquit) immortalitatem, in qua poterat non mori, natura humana perdidit per liberum arbitr. hanc verò, in qua non poterat mori, acceptura eſt per gratiam, quam fuerat, ſi non peccaſſet, acceptura per meritum, quamuis ſine gratia. Nec tunc vllum meritum eſſe potuiſſet. quia etſi peccatum in ſolo erat arbitrio conſtitutum, non tamen iuſtitiæ habendæ vel retinendæ ſufficiebat

ca. 106

liberum arbitrium, nisi diuinum præberetur adiutorium. Ecce his verbis satis ostenditur, quòd ante peccatũ homo indigebat gratia operante & cooperante. Non enim habebat quo pedem mouere posset sine gratiæ operantis & cooperantis auxilio: habuit tamen quo poterat stare.

CAP. *Secundum. Homo ante lapsum virtutibus erat ornatus.*

HOc multis Sanctorum testimoniis comprobatur. Ait enim August. in quadam hom. Adam perdita charitate malus inuentus est. item: Princeps vitiorum dum vicit Adam de limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate splendidum, primos parẽtes illis donis ac tantis bonis expoliauit, paritérque peremit. De hoc eod. Ambro. ad Sabbinum ait: Quando Adam solus erat, non est præuaricatus, quia eius mens Deo adhærebat. Et super Psalmos dicit, quòd homo ante peccatum beatissimus auram carpebat æthereã. Sed quomodo sine virtute beatissimus erat? August. quoque super Gen. dicit Adam ante peccatum spirituali mente præditum fuisse.

epi. 41 lib. 11. ca. 42.

CAP. *Tertium. Per peccatum ligno vitæ priuatus homo morti addictus est.*

NVnc ergo ne fortè mittat manũ ſuam, & ſumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat inæternum, in peccati ſui pœnam de paradiſo eiectus legitur Gen. 3. Quę verba ſic accipi poſſunt, Deus modo irati loquens, de homine ſuperbo ait: Videte ne fortè mittat manum ſuam, id eſt cauete vos Angeli, ne comedat de ligno vitæ, quo indignus eſt. ideoq; ne attingeret, emiſit eum de paradiſo: & ne ad illud rediret, collocauit Deus ante paradiſum Cherubin & flammeum gladium atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Quod iuxta literam de Angelica igneáque cuſtodia intelligi poteſt. *Aug. ſuper Gen. lib. 4.*

CAP. *Quartum. Homo ante peccatum vſus eſt ligno vitæ.*

AVguſt. libr. de bapt. paruul. hoc affirmat, dicens: Rectè profectò intelliguntur primi parentes, ante malignam illam Diaboli perſuaſionem abſtinuiſſe à cibo vetito, atque vſi fuiſſe conceſsis. Quare ergo perpetua ſoliditate & beata immortalitate non ſteterunt, ſi ligno immortalis vitæ vſi ſunt? Hanc enim virtutem naturaliter illud lignum habuiſſe dicitur. Sed fortè hocipſum non conferebat, niſi ſæpe de illo ligno ſuperetur. Potuit ergo fieri vt de illo ſumeret ſemel, & non ſæpius,

qui per aliquam moram in paradiso fuisse intelligitur: quum scriptura dicat eum ibi soporatum fuisse, quando costa de latere eius assumpta est, & inde formata mulier: & animalia ante eum ducta, quibus nomina imposuit.

DE PECCATO ORIGINIS & transitu eiusdem in posteros.

DISTINCT. Trigesimæ

CAP. Primum.

Peccatum simul ac pœna per primum hominem in posteros transiit.

Ro. 5. QVod Apost. ostendit inquiens: Sicut per vnum hominem peccatum in hũc mundum intrauit: ita & in omnes homines mors pertransiit. Hoc autem quidam dicunt intrasse in mundum, non traductione originis, sed similitudine præuaricationis: omnésque in illo vno peccasse dicunt, quia omnibus ille vnus peccandi exẽplum extitit. Hoc malum senserunt quidam hæretici, Pelagiani dicti, de quibus Augu. in lib. de bapt. paruul. cõmemorat dicens, Sciẽdum est, inquit, hæreticos quosdam, qui Pelagiani nominati sunt, dixisse peccatum primæ transgressionis in alios homines non propagatione, sed imitatione, transiisse. Vnde etiam in paruulis nolunt credere per ba-

c. 9. de pecca. mer. et rẽ. cõ. Pelag.

ptiſmum ſolùm originale peccatum, quod in naſcentibus nullum eſſe omnino contendunt. Sed eis dicitur, quòd ſi Apoſt. peccatũ imitationis non propagationis intelligi voluiſſet, eius principem non Adam, ſed diabolũ diceret. De quo in lib. Sap. dicitur, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarũ. Cap. 2
Et quia non vult intelligi hoc eſſe factum propagatione, ſed imitatione, continuò ſubiunxit ſcriptura, Imitãtur autẽ eum qui ſunt ex parte ipſius. Imitantur quidẽ Adã quotquot per inobedientiã tranſgrediuntur mandatũ Dei. Sed aliud eſt quod exemplũ eſt voluntate peccãtibus, aliud quod origo eſt cũ peccato naſcentibus. Non eſt igitur accipiẽdum, peccatũ Adę tranſiiſſe in oẽs, imitationis tantũ exẽplo, ſed ꝓpagationis & originis vitio. Et eſt illud peccatũ originale (vt apertè teſtatur Aug.) quod per Adam tranſiuit in oẽs, per eius carnẽ vitiatã cõcupiſcentialiter generatos. Vnde & rectè ait Apoſt. In quo oẽs peccauerũt. In Adã enĩ oẽs peccauerũt, vt in materia, nõ ſolũ eius exemplo, vt dicũt Pelagiani: oẽs enim ille vnus homo fuerãt, ac in eo, velut in maſſa, peccaſſe dicuntur, ac cõſtituti peccatores per illius inobedientiã, vt dicit Apoſt. tanq̃ per peccatũ eius actuale, ex quo proceſsit ad nos originale.

Potiùs Originis.

Rom 5

CAP. 2. *Quid ſit Originale peccatum, multiplex fuit Doctorum opinio.*

QVidã enim putant Originale peccatũ esse reatum pœnæ pro peccato primi hominis, id est ~~debitum vel obligationem ad pœnam temporalẽ & æternã~~, pro primi hominis actuali peccato. Et sic originale peccatũ, iuxta istorum sententiã, nec culpa, nec pœna esse poterit. Culpam nõ esse ipsi fatentur. Pœnã quoque secundũ eos esse non potest: quia si debitum pœnæ originale peccatũ est, quum debitũ pœnæ non sit pœna, nec originale peccatum est pœna.

f. 144. a. l. 2.
f. 155. a

Culpa prima.

CAP. *Tertium. Originale peccatum est culpa.*

HOc plurib⁹ sanctorũ testimoniis edocetur. Super Exod. vbi dicitur, Primogenitum asini mutabis oue, Greg. ait: Omnes in peccatis nati sumus, & ex carnis delectatione concepti, culpam originalem nobiscum traximus: vnde & voluntate nostra peccatis implicamur. Idem affirmat Augustin. lib. de natu. & grat. Peccatum enim primi hominis, ait, non solum ipsum, sed omne necauit genus humanũ, quia ex eo damnationem simul & culpam suscepimus. Vnde lib. de Eccles. dogm. scriptum est: ~~Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per cõcubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum mortique subiectum, &~~

Ca. 4.

f. 144. b. l. 5.
f. 168. a
f. 169. a. l. 1.

ob hoc natura iræ nasci filium, à qua nullus liberatur, nisi per fidem mediatoris Dei & hominum.

CAP. 4. *Peccatum Originale in nobis non est actuale, sed concupiscibilitas.*

NVnc superest videre quid sit ipsum Originale peccatum: quod cùm non sit ~~actuale, non est actus siue motus animæ vel corporis~~. Si enim actus est animę vel corporis, actuale vtique peccatum est: sed actuale vtique nō est, non est ergo actus vel motus. Quid ergo orig. peccatum dicitur? Fomes peccati, scil. concupiscentia. vel concupiscibilitas, quæ dicitur lex membrorum, siue languor naturæ, siue tyrannus, qui est in mēbris nostris, siue lex carnis. Vnde Aug. lib. de baptis. paruul. Est in nobis concupiscētia, quæ non est permittenda regnare. Sunt & eius desideria, quæ sunt actuales concupiscentiæ, quæ sunt ~~arma diaboli~~, quæ veniunt ex languore naturæ. Languor autem iste tyrānus est, qui mouet mala desideria. Si ergo ~~vis esse victor tyranni, atque inermem inimicum inuenire, non obedias concupiscētiæ malæ~~. His verbis satis ostēditur fomitem peccati esse concupiscentiam. Nomine autē concupiscentiæ non actum concupiscendi, sed vitium primum significauit, cùm eam di

xit legem carnis. Vitium verò illud vtique est, quod paruulum habilem concupiscere facit, adultum etiam concupiscentem reddit. Sicut enim in oculo cæci in nocte vitium cęcitatis est, sed nõ apparet: nec discernitur inter videntẽ & cæcũ nisi luce veniente: sic in puero vitium esse non apparet, donec tempus ætatis prouectioris occurrat.

CAP. *Quintum. Peccatum Originale in Adam fuit, & in nobis est.*

QVærit enim Iulianus per quod peccatum inuenitur in paruulo, ita inquiens: Non peccat iste qui nascitur: nõ peccat ille qui genuit: non peccat ille qui condidit: per quas igitur rimas ĩter tot præsidia innocẽtiæ peccatũ fingis ingressum? Et respondet ei sacra pagina: Per vnnm hominẽ peccatum intrauit in mundum per vnius inobedientiã, ait Apost. Quid quærit amplius? quid quærit apertius? Item inquit Iulianus: Si per hominem vnum peccatum in mundum intrauit, peccatum vel ex voluntate, vel ex natura est. Si ex voluntate est, mala est voluntas quæ facit peccatum. Si ex natura est, mala est natura. Cui respondeo, ex voluntate peccatum est. Quærit fortè vtrum originale peccatum ex voluntate sit. Respondeo, prorsus & originale peccatum ex voluntate esse, quia hoc ex volantate primi homi-

nis ſeminatum eſt vt in illo eſſet, & in omnes tranſiret.

DE PECCATO ORIGINALI, quomodo tranſeat à patribus in poſteros.

DISTINCT. Trigeſimæprimæ
CAP. Primum.

Peccatum originale trahitur à parentibus, non ſecundum animã, vt quidam ex traduce eam eſſe ponentes, arbitrati ſunt, ſed ſecundũ carnẽ ſolũ.

NAm ſupra diximus peccatum Originale eſſe cõcupiſcentiam, non actum, ſed vitium. Vnde Aug. Ipſa concupiſcentia eſt lex membrorum vel carnis, quæ eſt morbidus quidam affectus, vel languor, qui cõmouet illicitum deſiderium, id eſt carnalem concupiſcentiam, quæ lex peccati dicitur. Quæ dicitur manere in carne, non quin in anima ſit: ſed quia per corruptionẽ carnis in anima ſit. Caro enim propter peccatum corrupta in Adam, in concupiſcentia & libidine concipitur in corpus prolis formanda. Vnde caro ipſa quæ concipitur in vitioſa concupiſcentia, corrumpitur & polluitur: ex cuius contactu anima cũ infunditur, maculã trahit qua polluitur & fit rea. i. vitiũ cõcupiſcentiæ, quod eſt peccatũ originale.

Ideo ipſum peccatum dicitur manere in carne, non quod caro culpam habeat, vel actum culpæ, ſed cauſam. Vnde Ambro. de

To.4. Verb. Apoſt. ſic ait: Quomodo habitat pec-
in c.7. catum in carne, quum ~~non ſit ſubſtantia~~, ſed
ad Ro. ~~priuatio boni~~? Ad quod reſpondet, quòd per
id quòd cauſa facti manet, inhabitare dici-
tur peccatum in carne. & hęc eſt lex carnis,
quæ ~~vitium & corruptio in carne ante con~~
~~iunctionem animæ comperitur~~: quoniã ~~cùm~~
~~anima infunditur, hæc ex corruptione car-~~
~~nis maculatur.~~ Sicut in vaſe dignoſcitur vi-
tium eſſe, cùm vinum infuſum aceſsit.

CAP. 2. *Non abſurdè dictum eſt fi-
lios trahere peccatum à parenti-
bus, etiam per baptiſmum
purificatis.*

ID enim poſſe fieri inſinuat diuerſarum ſi-
militudinum inductione Aug. lib. de bap.
paruul. inquiens: Quomodo præputium
per circunciſionẽ aufertur, manet tamen in
eo quem genuerunt circuncidi: Quomodo
etiam palea quæ opere humano tanta dili-
gentia ſeparatur, manet tamen in fructu qui
de purgato naſcitur tritico: Ita peccatum
quod in parentibus per baptiſmum munda-
tur, manet in eis quos genuerunt: ex hoc e-
nim gignunt quod adhuc vetuſtum trahũt,
non ex hoc quòd lex in nouitate promouit
eos inter filios Dei. Non enim genuerant ~~pa-~~
~~rentes filios ſecundum illã generationẽ, qua~~
~~denuo nati ſunt: ſed potius ſecundũ illã, qua~~
~~carnaliter & ipſi primũ ſunt~~ generati.

Corrolariũ Ex quibus etiam innotescit quare dicatur ~~Originale peccatum~~ : ideo scil. quòd ex vitiosa lege originis nostræ in qua concipimur, scil. carnis libidinosa concupiscẽtia, traducitur, vt suprà dictum est. Nõn enim quia ex carne tracta ab Adam concepti sumus, ideo peccatum traximus : quia & Christi corpus ex eadem carne formatum est, quæ ab Adam descendit: sed eius cõceptus est celebratus, non lege peccati, id est concupiscẽtia carnis, vnde & caro eius peccatrix non fuit: imò operatione Spiritus sancti. Noster verò conceptus non fit sine libidine: & ideo non est sine peccato Quod euidenter Aug. ostendit lib. de fid. ad Petrum. *Cap. 21.*

Quæstio. *An caro ante infusam animam originale peccatum contrahat.*

Quomodo peccatum in carnem transmittitur, quum peccatum esse non posit vbi anima non est? Ad quod dici potest, quòd in illo conceptu dicitur peccatum transmitti: nõ quia peccatum originale ibi sit: sed quia caro ibi contrahit ~~id ex quo peccatum fit in anima cùm infunditur~~. Et vtrunque vocatur conceptus, scil. cùm & caro propagatur, formamq; corporis humani recipit, & cùm anima infunditur. quod aliquando etiam dicitur natiuitas. Vnde dicitur, quod natum est in ea. Propriè autem natiuitas dicitur in lucem editio.

Responsio.

DE ABLVTIONE PECCATI originalis per baptismum.

DISTINCT. Trigesimæsecundæ
CAP. Primum.

Originale peccatum duobus modis dimittitur, scil. extenuatione sui, & solutione reatus.

SVpereſt inueſtigare quomodo originale peccatũ in baptiſmo dimittatur, cùm etiam poſt baptiſmum remaneat concupiſcentia, quæ antè fuerat. Vnde videtur vel peccatum originale non eſſe cõcupiſcentiã, vel ipſum non remitti per baptiſmum. Dicendũ ergo ipſum duplici ratione dimitti in baptiſmo: quia per gratiam baptiſmi vitium concupiſcentiæ ~~debilitatur atque extenuatur: ita vt iam non regnet, niſi conſenſu reddatur ei vires~~: & quia reatus ipſius ſoluitur. Vnde Aug. lib. de bapt. paruul. Gratia per baptiſmum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati deſtruatur. nõ vt in ipſa viuente carne, concupiſcentia reſperſa & innata repente abſumatur & non ſit: ſed ~~ne obſit mortuo~~ quæ inerat nato. Nã ſi poſt baptiſmum vixerit in carne, habet concupiſcentiam cum qua pugnet, eamque, adiuuante deo, ſuperet: ſi tamen non in vacuum gratiam eius ſuſcepit. Non vtiq; hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili

creatoris: vt lex peccati, quæ est in mẽbris nostris, prorsus extinguatur & non sit, sed vt quicquid mali ab homine factũ cogitatúmque est, totum aboleatur, ac velut factum nõ fuerit habeatur. Ipsa verò concupiscentia, soluto reatus vinculo, quo per illam diabolus animam retinebat, & à suo creatore separabat, maneat in certamine. Ecce hic apertè ostendit ea ratione dimitti in baptismo, nõ quia non remaneat post baptismũ, sed quia reatus in bapt. aboletur. Deinde ipse ostẽdit eo modo etiã dimitti, quia per baptismi gratiam concupiscẽtia ipsa mitigatur & minuitur, in eod. lib. ita dicens: Lex carnis, quam Apost. appellat peccãtũ, cùm ait, Nõ regnet peccatum in vestro mortali corpore, non sic mànet in membris eorũ qui ex aqua & spiritu renati sunt, tãquam non sit eis facta remissio, vbi omnino plena fit remissio peccatorum: sed manet in vetustate carnis tanquã superatum & peremptũ, nisi illicito cõsensu quodammodo reuiuiscat, & in regnũ propriũ dominationẽque reuocetur. Hic apertè insinuatur in baptismo cõcupiscentiã debilitari, ex quo & dicitur dimitti, non solùm ideo q̃ reatus ibi absoluitur. Quẽ remissionis modum aliis etiam pluribus testimoniis scriptura edocet.

Quæstio. *An fœditas quam caro ex libidine coitus contraxit, per baptismum diluatur.*

Quibusdam videtur ꝙ sicut ~~anima~~ à reatu purificatur, ita & ~~caro~~ ab illa pollutione purgetur: vt sicut duobus completur ministeriũ baptismi, scil. aqua & spiritu: ita hi duo purgentur, anima scil. à reatu, & caro ab illa contagione. quod quidem probabile est. Alij verò putant tantùm animam ibi mundari: carnem verò ab illa fœditate non purgari. Si verò remanet illa fœditas vsque ad procreationem filiorũ, quæ fit in concupiscẽtia carnis, videtur natura carnis magis ac magis corrũpi: & magis videtur corrupta caro prolis quàm parẽtis: quia de carne pollutionem quam habuit à conceptu, retinẽte polluta trahitur, & in concupiscẽtia cõcipitur, vnde & polluitur. Et ita ex duplici causa cõtaminatur. Vnde maior videtur pollutio carnis in prole, quàm fuerit in parente. Ad quod illi dicunt, quòd licet caro prolis ex carne fœda seminetur, & in concupiscentia concipiatur: non tamen fœditatem maiorem trahit, quàm caro vnde seminatur habuit. Quanuis etiã si fœdior atq; immundior sit caro prolis, & ideo magis corrupta quàm caro parentis: nõ tamen inde (vt aiũt) fit præiudicium veritatis: quia nec absurdũ esse dicunt, si carnis natura magis in posteriorib⁹ corrupta trahatur, neq; ex ipsa magis corrupta, anima magis inficiatur.

Quæstio. An concupiscentia, quæ post baptismũ remanet, & tantùm pœnalis est, ante baptismum verò pœna erat & culpa, sit vel à Deo authore, vel ab alio.

lib. 1 dist. 38. q. 1. c. 92. b. 95. 8. 126. b.

Ad quod breuiter respondẽtes, dicimus q̃ in quantum pœna est, Deum habet authorẽ: inquantum verò culpa est, diabolum, siue hominem habet authorem.

Quæstio.

CAP. 2. *Qua iusticia animæ in mundicia creatæ culpa originalis imputetur, quum non possit vitare.*

Potest originale peccatum nec necessarium nec voluntarium folio 143 b. 132 a.

HVic quæstioni rectiùs responderi potest illi imputari animę illud peccatũ, quòd ex corruptione corporis inevitabiliter trahit: quia (vt ait Aug. lib. de Ciuit. Dei) non fuit corporis corruptio quæ aggrauat animã, causa primi peccati, sed pœna. Nec caro corruptibilis animã peccatricem fecit, sed peccatrix anima carnem corruptibilem fecit. Deus autem, qui animã ipsam sine macula fecit, altitudine iudiciorum suorum corpori corrupto coniunxit, ex quo maculam peccati contrahendam præsciuit. nec tamẽ iniustè id fecit. Ipse enim non incõgruè humanæ conditionis modum quem à principio instituit (licet hominum peccata intercesserint) sine immutatione continuè seruat. Vnde patet peccatum originale posse rectè dici & necessarium & volũtarium.

Necessarium quidem, quia vitari nõ potest: Voluntariũ autem, quia prima hominis mala voluntate contractum: quod factũ est tandem posteris quodam modo hæreditarium,
Ca.15. vt dicit Aug. lib. 1. Retractatio.

CAP. 3. *An anima talis sit ante baptismum, qualis à deo creatur.* Quæstio.

AD hoc dici potest, quòd nõ omnino talis est, qualem eam Deus fecit, quoniã ~~bonitatem naturalẽ ei sine corruptione indidit, quam propter peccatum penitus non amisit~~, sed vitiatam habuit. Sicut enim quis pollutas habens manus, non tale habuit pomum, quale ego dedi mundis manibus: ego enim dedi mundum.

An omnes animæ ex creatione æquales sint, an aliæ aliis excellentiores. Quæstio.

Pluribus non irrationabiliter videtur, ꝙ ex ipsa creatione aliæ aliis excellãtiores sint in naturalibus donis, vt in essentia: Alia aliis sit subtilior, & ad intelligendum memorandumque habilior, vtpote acutiori ingenio & perspicaciori intellectu prædita. Quod non improbabiliter dicitur, quum in angelis ita fuisse constet. & licet naturalibus donis aliæ præ aliis polleant, tamen ante baptismum à corpore discedentes, parem pœnam, & post baptismum statim æqualem coronam sortiuntur. Quia ingenij acumen

vel tardítas, præmium vel pœnam in futuro non collocat.

DE PECCATO ORIGINALI quantùm ad numerum.

DISTINCT. Trigesimætertiæ

CAP. Primum.

Vno tantùm peccato primi parentis, & non pluribus peccatis parentum ordine subsequentium paruuli obligati sunt.

SVperioribus adiiciendum videtur, an peccata patrum præcedentium ad paruulos transeant. Sicut illud primi hominis delictum in omnes carnaliter genitos diximus redundasse. Nam August. in Enchi. videtur approbare peccata parentum præcedentium imputari paruulis: non omnium tamen qui fuerunt ab Adam (ne importabili æternæ pœnæ sarcina grauarentur paruuli) sed tamen eorum parentum, qui eos à quarta generatione præcesserunt, iuxta illud, Ego sum Deus visitans iniquitates patrum vsque in tertiam & quartam generationem. Quæ Augustin. dixit non asserendo, sed diuersorum opiniones referendo: alioqui ipse sibiipsi contradicere osten-

ca. 47.

exo. 20

deretur, qui in eod. lib. omnium mitissimam dicit esse pœnam paruulorum, qui originali tantùm tenentur peccato, his verbis: Mitissima sanè pœna eorum erit, qui præter peccatum, quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt: & cæteris qui addiderunt, tantò quisque ibi tolerabiliorem habebit damnationem, quantò hic minorem habuit iniquitatem. Ecce apertè dicit paruulorum pœnam omnium aliarum pœnarum esse leuissimam. Quod si est, non igitur peccatis patrum præcedentium obligantur, nisi Adæ. Si enim pro peccatis actualibus parentum æternaliter punirentur, & pro suo originali, non iam minùs, sed fortè magis q̃ ipsorũ parentes punirentur. Non igitur pro peccatis parentum actualibus, nec etiam pro actualibus primi parentis, sed pro originali, quod à parentibus trahitur, paruuli damnabuntur, pro eo nullam aliam materialis ignis, vel conscientiæ vermis pœnam sensuri, nisi quòd Dei visione carebunt in perpetuum. Vno igitur & non pluribus peccatis paruuli obligati sunt. Vnde etiam ea quibus illa opinio muniri videtur, scilicet quòd peccata & iniquitates in paruulis aliquando scriptura esse significat, vtens plurali numero, ita determinat Augustinus in eodem libro, quia in scriptura per singularem numerum pluralis nu-

merus sæpe significari solet, vt ibi: Ora ergo ad Deum vt auferat à nobis serpentem. Nu.21
Non ait serpentes, quos patiebatur populus. Et è conuerso per pluralem numerũ notatur singularis, vt in Euãg. Mortui sunt enim Mat.
qui quærebant animam pueri. Non ait, mortuus est, quũ loqueretur de Herode. In Exodo, fecerunt deos aureos, quum vnum fecerint vitulum, de quo dixerunt, Isti sunt dij tui Israel. Ita & illud originale vnum plurali numero significatur, cùm dicimus ~~paruulos in peccatorum remissionem baptizari, & in peccatis vel iniquitatibus concipi:~~ quum tamen in actuali peccato Adæ plura notari valeant peccata, vt August. in Enchi. insinuat. Possunt, inquit, plura in vna transgressione Adæ, si in sua quasi membra diuidatur. Nam etiam superbia est illic: quia homo in sua potiùs quàm Dei potestate esse dilexit: & sacrilegium, quia Deo non credidit: & homicidium, quia se in mortem tradidit: & fornicatio spiritualis, quia integritas mentis humanæ serpẽtina persuasione corrupta est: & furtum, quia cibus prohibitus vsurpatus est: & auaritia, quia plus quàm sufficere illi debuit appetiuit, & siquid aliud in hoc vno inueniri potest.

Ca.3. Ca.45.

Potest Adami culpa. f. 122. b. l. 11.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

lib. 2. dist. 3. l. 93 l. 4

CAP. *Secundum. Peccatum Adæ non fuit omnium grauissimum.*

lib. 2 dist. 43 q. 1. f. 154.

QVibusdam ita esse videtur, quia illud peccatum totam humanam naturam mutauit. támque magnum fuit, vt

ca.48. Aug. in Enchir. dicit. vt in homine vno originaliter & radicaliter totum genus humanum damnaretur. Quod etiam ratione ostendere laborant hoc modo: Magis nocuit illud peccatum, quàm aliquod aliorum: quia totum genus humanum vitiauit, mortique subdidit: quod nullo alio peccato factum est. maiorem ergo effectum habuit, quàm aliud quodcunque. Ad quod dici potest, quòd licet illud peccatum humanam naturam mutauerit in necessitatem mortis, & in totum genus humanum reatum diffuderit: non est tamen putandum grauius fuisse peccato ~~in Spiritum sanctum~~, quod

mat.12 neque hic, neque in futuro (vt Veritas ait) dimittitur. Quòd verò totam humanam naturam corrupit, non ideo est quòd grauius fuerit cunctis aliis peccatis: sed quia ~~ab homine commissum est, quando in vno homine tota natura humana consistebat: & ideo tota in eo corrupta est, maiorémque effectum mali intulit quantùm ad multiplices defectus, qui ex eo manauerunt~~, sed nõn quantùm ad pœnam æternã, quam quidem grauiorem non meruit, quàmplures postea meruerunt per alia peccata: imó grauiorem

f. 148. b.

1 Magnum ~~totum~~ originale

2. nec ipse tamen? sed gratiam

3. et ~~non~~ totum actualia

alios promeruisse credimus iram, quàm Adam meruerit.

CAP. *Tertium. Primi parentes de commisso illo peccato per pœnitentiam veniam consequuti sunt.*

HOcipsum Aug. in lib. de bapt. paruul. asserit, dicens: Sicut illi primi parentes postea iustè viuendo creduntur per Domini sanguinem ab extremo liberati supplicio: non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari: Sic & caro peccati, etiam remissis peccatis, si homo in ea iustè vixerit, non continuò meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. lib. 2. ca. 44

CAP. *Quartum. Peccata parentum in posteris nonnunquam puniri.*

IN Exodo ad Mosem hoc ait Dominus, Ego sum Deus fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios vsque in tert. & quart. generationem, his qui oderunt me. His verbis apertè insinuatur, quòd Deus reddit peccata patrum super filios tertios & quartos. Huic autem aduersari videtur quod Dominus ait apud Ezech. Quid cap. 26 cap. 18.

est quòd inter vos parabolam vertitis in prouerbium istud, dicentes, Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt? Viuo ego, dicit Dominus, si erit vobis vltrà parabola hęc in prouerbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt: vt anima patris, ita anima filij mea est. ~~& anima quæ peccauerit, ipsa morietur.~~ Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super eum erit. His verbis videtur Deus corrigere per Proph. quod malè dixerit in lege. Si enim peccata parẽtum reddit in tertiam & quartam generationẽ, iniustitia videtur Dei esse, vt alius peccet, & alius puniatur. Quomodo enim iustum est aliũ peccare, & alium peccata luere? Sed (vt ait Hierony.) Ne lex & Prophetæ, id est Exodus & Ezechiel, imò ipse Deus, qui & hic & ibi loquutus est, in sententia discrepare videantur, attendamus finem illius authoritatis Exod. Dicto enim, Reddo iniquitates patrum in filios, addit, His qui oderunt me. Per quod euidenter ostendit, non ideo puniri filios, quia peccauerunt patres: sed quia eis similes quodam hæreditario malo Deum oderunt. Illud ergo quod in Exod. Dominus ait, sicut Hierony. tradit, non id sonat quod multi existimant: nec est simile

to. 5. in explanat. in 16. ca. Ezech.

Cdrchatu

huic proculdubio, Patres comederunt vuam acerbam, &c. Illud enim Exod. Hierony. super illud Ezech. & August. sup. Psal. Deus laudem meam ne tacueris, de filiis peccata patrum imitantibus accipiendum censent, super quos dicitur Deus reddere peccata patrum: non quia punit eos eò quòd imitentur peccata patrum, non quia patres peccauerunt. Non itaque corrigit Deus in Prophe. quod antè dixerat in lege: sed quomodo intelligendum sit aperit. Vnde & illos qui praue intelligebant arguit, qui dicebant, Patres comederunt, &c.

Quare dixerat in tertiam & quartam generationem, & quare patres tantùm commemorauit.

Quæstio. Veruntamen si de imitatoribus malorum illud accipitur, quare tertiam & quartam generationem tãtùm commemorauit, quum in qualibet generatione rei teneantur, qui peccata patrum imitantur? Et quare patres commemorauit, quum & illi omnes mali sint, qui quorũlibet malorum peccata imitantur? *Solutio.* Sed ideo patres specialiter nominauit, quia maximè patres solent filij imitari, quos præcipuè diligunt. Et tertiam & quartam generationem idcirco commemorauit, quia solent parentes interdum tandiu viuere, donec filios tertios & quartos habeant,

qui patrum iniquitates videntes, eorum impietatis hæredes per imitationem efficiuntur. Secundum hunc modum rectè intelligitur ad literam, quod in Exod. dicitur.

DE PECCATO ACTVALI, & eius causa.

DISTINCT. Trigesimæquartæ CAP. Primum.

Ex bono ortum habuit malum.

CAusa & origo prima peccati res bona extitit: quia ante primum peccatum non erat aliquid mali vnde oriretur. Cùm enim originem & causam habuit, aut ex bono, aut ex malo habuit. sed malum antè non erat, ex bono ~~ergo ortum~~ est. Prius enim in Angelo ortum est peccatũ, & postea in homine. ~~Et quid erat Angelus, nisi bona~~ Dei natura? Non ex Deo ortum est malum quod fuit in Angelo, non ex alio quàm ex Angelo, ex bono ergo ortum est. Vnde August. in responsio. cont. Iulia. hæret. qui dixerat, Si ex natura peccatum est, tunc mala est natura: ait, Quæso vt, si potest, respondeat. ~~Manifestum est ex voluntate mala, tanquam ex arbore mala, fieri omnia opera mala, tãquàm fructus malos.~~ Sed ipsam malam voluntatem vnde dicit exortam, nisi ex bono? Si enim ex Angelo, quid est Ange-

f. 110. a l. 23. 24.

f. 89. b. l. 8. 9.

Matth. 7. 17.

lus, nisi opus Dei bonum? Si ex homine, quid erat ipse homo, nisi bonum Dei opus? Imò quid erant hæc duo antequàm oriretur in eis mala voluntas, nisi bonum Dei opus? & bona laudandáque natura? Ergo ex bono oritur malum: nec fuit vnde oriri posset, nisi ex bono. Dico ergo, quia voluntatem malam nullum malum præcessit, sed ex bono originem habuit. Hic apertè dicitur primã causam & originẽ mali bonã fuisse naturam. Et nihilominùs ostenditur cuius peccati fuerit causa, scil. malę voluntatis.

CAP. *Secundum. Mala voluntas est secundaria causa malorum.*

AVgust. in Enchirid. Nequaquàm dubitare debemus, rerum bonarum quæ ad nos pertinent, causam non esse nisi bonitatem Dei: Malorum verò ab immutabili bono deficientem boni mutabilis voluntatem ipsius Angeli, postea hominis. Hoc primum est creaturæ rationalis malum, id est prima priuatio boni. Ecce habes primam voluntatem boni mutabilis, id est Angeli & hominis deficientem ab immutabili bono, id est à Deo, causam esse malarum rerum ad nos pertinentium: quia causa est tam peccatorum, quàm pœnarum quibus premitur humana natura. Prima ergo origo & causa

peccati bonum fuit: & secunda, malum quod ortum est ex bono. Et sic qui rectè acutéque sapit, in bono malum esse intelligit, id est in natura bona. ~~Malum enim est corruptio vel priuatio boni.~~ Peccatum ergo non potest esse, nisi in re bona, vt ait August. in
cap. II. Enchirid. Ex quo colligitur nil aliud significari dum dicitur homo malus, nisi bonum malum. Ideoque in his contrariis, quæ bona & mala vocantur, illa Dialecticorum regula deficit, qua dicunt ~~nulli rei duo simul inesse contraria~~: nullus enim cibus aut potus simul dulcis & amarus. Ex bonis itaque mala orta sunt, & nisi in bonis non sunt. nec fuit prorsus vnde oriretur vlla mali natura, nisi ex Angeli & hominis natura bona, vnde primitus orta est mala voluntas. Quòd si opponas, Si bonum dicimus esse malum, incidimus in illam sententiam Propheticam Esa. 5. Væ his qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Ad hoc August. in eodem libr. respondet, dicens: Id quod dictum est in Prophetia, intelligendum est de ~~ipsis rebus quibus homines mali sunt, non de hominibus.~~ Vnde qui adulteriũ dicit bonum, vel qui dicit hominem, quatenus homo est, malum esse, in eum cadit illa Prophetica detestatio.

malum

Maxima Dialecticorum

obiectio

resp.

EPITOME

DE PECCATO ACTVALI quoad quidditatem eius, & substantiam, & causam.

DISTINCT. Trigesimæquintæ

CAP. Primum.

Peccatum rectè definitum est à sacris doctoribus.

PEccatum (vt ait August.) est omne dictum, vel factum, vel concupitum, quod fit contra legem Dei. Idem in lib. de duab. animab. Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat. In vtraque asignatione de actuali peccato agitur, & mortali, non veniali. Ex prima descriptione ostenditur peccatum esse voluntas mala, siue loquutio & operatio praua, id est actus prauus & malus, tam interior quàm exterior: ex altera verò tantùm ostenditur esse actus interior. Voluntas enim (vt in superioribus dictum est) motus animi est, actus ergo interior est. Ambr. quoque in lib. de parad. ait: Quid est peccatum, nisi legis diuinæ præuaricatio, & cælestium inobedientia præceptorum? Ergo in præuaricante peccatum est, sed in mandante culpa non est. Ecce præuaricationem legis & inobedientiam definit Ambr. esse peccatum. Et sic sanè dici potest, & liberè tradi debet, pecca-

li. cō. Faust. man. 22. ca. 27.

cap. 8. to. 4.

tum esse actum malum, interiorem & exteriorem, præcipuè autem in voluntate consistere, ex qua velut arbore mala, procedunt opera mala, tanquam fructus mali.

CAP. *Secundum. Substantia actus bona & Deo authore facta.*

Prima opinio de causa actus peccati.

August. sup. Iohan. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, id est peccatum, quod nihil est, & nihil fiunt homines cùm peccant. Quæ verba quidam diligenter attendentes, non indoctè tradunt voluntatem malam & actus malos, inquantùm sunt, vel inquantùm actu sunt, bona esse, & Deo authore esse. Inquantùm verò inordinatè & contra legem Dei fiunt, & sine debito carent, peccata esse, & ita inquantùm peccata sunt, nihil sunt. Quòd autem voluntas omnis & actio bonum sit, inquantùm est, ex eo probant quod ait August. illis lib. 83. Quæst. Deus boni tantummodo causa est: quocirca mali author non est, quia omnium quæ sunt author est, quæ inquantùm sunt, intantùm bona sunt. Idem probans nihil casu fieri in mundo, ait in eod. Quicquid casu fit, temerè fit: quicquid temerè fit, non fit prouidentia: Si ergo casu aliqua fiunt in mundo, non prouidentia vniuersus mundus administratur. Si non prouidentia vniuersus

mundus administratur, aliquá natura vel substantia est, quę ad opus prouidentiæ non pertinet. Omne autem quod est, inquantùm est, bonum est. Summum enim est illud bonum, cuius participatione sunt cætera bona: & omne quod mutabile est, non per se, sed boni illius participatione, inquantùm est, bonum est: quod diuinam etiam prouidentiam vocamus. Nihil ergo *casu fit in mundo. His testimoniis innituntur, ad ostendendum omne quod est, inquantùm est, bonum esse. Vnde idem August. libr. 1. de Doctr. Christ. ait: Ille summè ac primitus est, qui omnino incommutabilis est: & cætera quæ sunt, nisi ab illo esse non possunt: & intantùm bona sunt, inquantùm acceperunt vt sint. Sed his opponitur: Si omnia quæ sunt, inquantùm sunt, bona sunt, & naturæ sunt: ergo adulterium, & homicidium, & similia, inquantùm sunt, bona sunt. Dicendum equidem adulterium, homicidium, & huiusmodi, non simpliciter actus denotare, sed actuum vitia. Actusque ipsos adulterij & homicidij, inquantùm sunt actus, à Deo esse, & bonas naturas esse, sed non inquantùm adulterium sunt & homicidium. Rursus aliter opponitur, Si aliquid nõ est malum, quod non sit natura vel res bona. quomodo ergo peccata sunt, nõ credere in Deũ, non ire ad Ecclesiam, & huiusmodi: quum ista non sint

Impia f. 150. a.

cap. 16

obiectio 1a

Solutio.

2a

naturæ, imò omnino non ſint? Ad quod dicendum, his atque huiuſmodi dictionibus, quæ videntur priuationes ſimpliciter notare, & nihil ponere, quòd per negationem dicuntur verè aliqua poni, actusque per eas ſignificari. Non credere enim in Chriſtum, incredulitatem dicit: & nomine incredulitatis malus mentis actus ſignificatur. Ita etiam cùm dicitur, non ire ad Eccleſiam malum eſt, non euntis contemptus ſignificatur, id eſt voluntas mala. Quia ſicut declinatio à malo aliquid ponit, ſcil. voluntatem vitandi malum (non enim poteſt bonum, quod omnino nihil eſt.) Ita declinatio à bono aliquid quod eſt ſignificat, ſcil. voluntatem mali. Et ſecundum hoc vera & generalis eſt illa peccati mortalis deſcriptio, quam ſuprà poſuit Auguſt. ſcil. Peccatum eſt dictum, vel factum, &c.

Soluto.

f. 156. a

Incredulitas

f. 152. b. l. 7.

DE EFFECTV PECCATI.

DISTINCT. Trigeſimæſextæ CAP. Primum.

Peccatum aliquando non ſolùm peccatum eſt, ſed & cauſa peccati, & pœna peccati eſt.

GReg. ſuper Ezech. ait: Cõtemnenti, qui nõ vult pœnitere, ponit Deo offendiculum, vt. ſ. grauiùs impingat. Peccatum

enim quod per pœnitentiam citiùs non deletur, aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pœna peccati, aut peccatum simul & causa & pœna peccati. Vnde Moses, Nondum sunt cõpleta peccata Amorrhæorum. & Paulus quoque ait: Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ, &c. & Iohanni per Angelum dictum est, Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Et sic colligitur, peccatum aliquod & peccatum esse, & pœnam peccati, & causam esse. gen.15 Ro.1. apo.22

Quomodo peccatum pœna peccati fit.

Peccatum autem dicitur pœna peccati, quia peccatum in quod merito præcedentis peccati homo labitur, deserente Deo, corrumpitur bona natura, & imminuitur bonum naturæ: & est ipsa imminutio & boni corruptio, passio & pœna, & non essentialiter ipsum peccatũ, per quod fit. De quibus Aug. lib. 1. Retract. ait quædam necessitate fieri ab homine, quæ mala sunt & eadem pœna peccati sunt. De quibus Apost. Non quod volo bonum facio, sed quod odi malum hoc ago. & illud, Caro concupiscit, &c. cap. 8. & 11. Ro. 7. gal. 5.

fol 154. b. l. 17. 159. a. f. 161. b. l. 8. 202. b.

CAP. *Secundum. Peccatum vt causa est peccati, non est à Deo, sed vt pœna.*

QVod videtur August. notasse cùm ait lib. de Prædest. Sanctorum: Prædestinatione ea Deus præsciuit quæ cap. 10

fuerat ipſe facturus. Sed præſciuit Deus etiam quæ non eſt ipſe facturus, id eſt omnia mala: quia etſi ſunt quædam quæ ita peccata ſint, vt etiam pœnæ ſint peccati,
Ro. 1. ſecundum illud Apoſt. Tradidit illos Deus in paſsiones ignominiæ: non tamen peccatum Dei eſt, ſed iudicium, ſcil. pœna. In ſcriptura enim ſæpe nomine iudicij pœna intelligitur. Hic diligenter intendentibus inſinuare videtur ea quæ peccata ſunt, & pœnæ peccati, ~~non, inquantùm peccata ſunt, ſed inquantùm pœnæ, Dei eſſe.~~

CAP. *Tertium. Non omne peccatum mortale eſt pœna peccata licet poſſit eſſe.*

POena euim peccati (vt prædictum eſt) eſt illud cuius cauſa eſt aliud præcedens peccatum. Nam peccatũ ſic dicitur pœna peccati reſpectu præcedentis, ſicũt dicitur cauſa peccati reſpectu ſequentis. Quo fit vt idẽ peccatum & cauſa ſit & pœna peccati, ſed alterius peccati pœna, & alterius cauſa. Vt enim Grego. in Mora. ait, ~~Peccatum quod pœnitentia non diluitur, ſuo pondere mox ad aliud trahit~~, ex illa quippe culpa ſequens oritur. Quod ſi pœnitentia diluatur præcedens, non oritur ſequens. Ex quibus fit perſpicuum quòd peccatum illud dicitur pœna, quod cauſam pręcedẽtem ha-

Peccatum, pœna peccati, & cauſa peccati definitur.

bet peccatũ. Illud autem dicitur causa peccati, quod est meritum sequentis culpæ.

CAP. *Quartum. Quædam peccata sunt quæ necessariò sunt pœnæ.*

PRæterea nulla tenus ambigendum est quædam peccata absque vllo scrupulo pœnas esse: vt inuidia, quæ est dolor alieni boni. & ita de cupiditate, & timore, & aliis huiusmodi sentiendum est. vnde August lib. 83. quæstionum ait: Omnis perturbatio, passio: omnis cupiditas, perturbatio: omnis ergo cupiditas passio: omnis verò passio cùm est in nobis, ipsa passione patimur. omni ergo cupiditate (quæ in nobis est) patimur. 9.77.

Obiectio aduersus dictum Aug. to. 4. ad Dama.

fol. 154. b. l. 19.

1. Hierony. in explanatione fidei ait: Tam illos errare dicimus qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse: quàm illos, qui cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Quod pugnat cum dicto August. dicentis quædam mala sic necessitate fieri, vt illa vitare sit impossibile. Ad quod dici potest, quòd quia Aug. secundum statum huius miseriæ (ad quam partem pertinet ignorantia & difficultas, vt idem ait in lib. de lib. arb. quę ex iusta dam-

Dilutio.

natione descenderunt) illud tradidit, vbi & venialia peccata inclusit. Hieronymus verò tantùm de mortalibus peccatis loquitur, quæ vnusquisque gratia illuminatus vitare valet.

DE CAVSA PECCATI secundum quorundam opinionem superioribus contrariam.

DISTINCT. Trigesimæseptimæ

CAP. Primum.

Quidam dicunt nec substantiam actus à Deo esse.

Post intercœptæ quæstionis de effectu peccati decisionē, persequitur alteram de causa peccati opinionem.

SIne eo nanque (ait Euangelista) factum est nihil, id est ~~peccatum, quod dicitur esse nihil, non quia non sit actio vel voluntas mala~~, quæ aliquid est: sed quia à vero esse separat homines, & ad non esse deducit. Qui enim à summi boni participatione recedunt (quod solum verè ac propriè est) merito non esse dicuntur. Ad id autem quod dicit August. suprà, Omne quod est, inquantùm est, bonum esse, & Deum ipsum habere authorem, de naturis & substantiis rerum ipsarum tantùm accipiendum esse tradunt, negantes bonos vel malos actus

naturas esse. & sic concedunt aliquas res esse, quibus homines mali sunt, & eas à Deo non esse: quia id quo homo fit deterior, à Deo non est, dicente August.lib.83.quæstionum, deo authore nemo fit deterior. Sed ad hæc aduertendũ, quòd cùm dicitur Deus esse author omnium quæ sunt, bonorũ subintelligendum est: bona autẽ illa esse dicũt, quæ naturaliter sunt, nõ solùm quæ substantiæ sunt vel concreta substantiis, sed & omnia quę naturam non priuãt bono. Substantiam autem sic accipi testatur August. super illum locum Psal. Non est substantia, dicẽs: Substãtia intelligitur illud quod sum², quicquid simus. Nam quòd nulla est substantia, nihil omnino est: substantia ergo est aliquid esse. Deus enim fecit hominem substantiam, sed per iniquitatem lapsus est homo à substantia, in qua factus est, &c.

Reprobatio

Substantia multipliciter accipitur.

quæst.83

Ps. 68.

CAP. *Secundum. Deus est author mali pœnæ, & non culpæ.*

POenarum enim Deus author est, sicut ipse per Prophetam ait: Non est malum in ciuitate quod dominus non fecerit. & alibi, Ego sum Deus creans malum, & faciens bonum. vbi ~~mali nomine pœna intelligitur, non peccatum~~, sicut è conuerso, cùm dicitur Deus nõ esse author malorum, nomine mali peccata intelligun-

Am.3

esa.47

tur. ideoque August. qui dixerat lib. 83.
q.5. 1. quæst. quòd Deus author mali non sit, in. 1.
li. 1. ca. lib. Retractationum, quo modo intelligen-
26. dum sit aperit, dicens: Videndum est ne malè intelligatur quod dixi, Deus author mali non est, qui & omnium quæ sunt author est: quia inquantùm sunt, intantùm bona sunt: & ne hinc putetur non ab illo pœnam esse malorum, quæ vtique malum est his qui puniuntur. sed hoc dixi, sicut dictũ est, Deus
Sap. 1. mortem non fecit, cùm alibi scriptũ sit, Mors
Eccl. 11 & vita à domino est, &c.

DE ACTIBVS QVANTVM ~~ad potentias à quibus~~ producuntur.

DISTINCT. Trigesimæoctauæ

CAP. Primum.

Voluntas accipit speciem moris à fine.

de tri. SCiendum igitur est, quòd ex fine suo (vt
lib. 11. ait August.) ~~volũtas~~ cognoscitur. Finis
cap. 6. autem bonæ voluntatis ~~beatitudo est~~, vita æterna, ipse Deus. Malæ verò finis est aliud. s. mala delectatio, vel aliquid aliud, in quo voluntas uõ debet quiescere. Finẽ verò
Ps. 118 bonũ insinuat Propheta dicens: Omnis consummationis vidi finem, scil. charitatem.

De causis actus interioris. Bonahuo.

Vnde Aug. in Ench. Omnia præcepta diuina referũtur ad charitatẽ. De qua dicit Apost. Finis præcepti est charitas de corde puro. Qui autem charitatem sibi ponit finẽ, Deum sibi ponit finem. vnde & Christum finem legis ad iusticiã dicit Apost. esse omni credẽti. 1. Ti. 1. ca. 121.

CAP. 2. *Voluntas quandoque habet plures fines, & speciem accipit ab vltimo.* Ro. 10

AVgu. lib. 11. de Tri. ait: Aliæ atq; aliæ voluntates suos proprios fines habẽt, qui tamen referuntur ad finem illius volũtatis, qua volumus beatè viuere, & ad eam peruenire vitam, quæ nõ referatur ad aliud, sed amanti per seipsam sufficiat: sicut voluntas videndi, finem habet visionem: & voluntas videndi fenestrã, finẽ habet fenestræ visionẽ. Altera verò est volũtas per fenestrã videdi transeũtes, cuius idẽ finis est visio trãseuntiũ, ad quod etiã prędictæ referuntur voluntates. Item rectę sunt volũtates, & oẽs sibimet religãtur, si bona est illa, ad quã cũctæ referuntur. Si autẽ praua est, prauæ sunt oẽs. & ideo rectarũ connexio volũtatum iter est ascẽdentiũ ad beatitudinẽ, quod certis velut passibus agitur. Prauarũ aũt & distortarũ voluntatũ implicatio vinculũ est, quo alligabitur qui hoc agit, vt proiiciatur in tenebras exteriores. Nec iis repugnãt verba Aug. prohibentis ne duos fines nobis cõstituam⁹, Ca. 6. Matt. 22.

ſed omnia propter regnũ tãtùm operemur: quia fines in diuerſa tendentes intelligi voluit.i.quorũ alter ad alterum non referatur.

CAP.3. *Differunt voluntas, intentio, & finis.*

VOluntas eſt qua volumus aliquid: finis verò volũtatis eſt, vel illud quod volumus, per quod impletur ipſa voluntas, vel potius aliud, propter quod aliud volum⁹. Intentio verò interdum pro volũtate, interdum pro fine voluntatis accipitur.

CAP.4. *Quibuſdam videtur quòd eodẽ actu voluntas vult finem, & media, aliis autem contrà.*

SIcut ergo altera eſt voluntas videndi feneſtras (vt ex Auguſt. didicimus) altera quæ ex iſta nectitur, voluntas ſcil. videndi per feneſtras tranſeuntes: ita nonnullis alia videtur eſſe voluntas eleemoſynas dandi pauperi, alia voluntas habendi vitam. Alij autem putant quòd vna ſit voluntas & hic & ibi, ſed propter ſubiectorũ multiplicitatem diuerſitas memoratur voluntatum. Cæterùm quodlibet horum verum ſit, illud nulli in ambiguum venit, quòd ~~voluntas ex ſuo fine pẽfetur~~, vtrum recta ſit an prauа, peccatum an gratia, & quin nomine intentionis aliquando finis, aliquando voluntas intelligatur.

DE SVBIECTIVA potentia actus.

DISTINCT. Trigesimænonæ

CAP. Primum.

In voluntate est peccatum.

PEr voluntatem quandoq; intelligimus potentiam volendi, aliquãdo actũ eiusdem potentiæ. Potentia autem naturaliter animæ insita nũquam peccatum est, sicut nec vis memorandi vel intelligendi, sed actus huius potentiæ, qui & voluntas dicitur. tunc peccatũ est, quãdo inordinatus est.

CAP. *Secundum. Peccatum non est in aliis potentiis.*

ET si voluntatis actus quandoque peccatum sit, non tamen actus aliarum potentiarum, scil. intellectus & memoriæ peccata sunt: quia alterius generis est actus voluntatis, quàm actus memoriæ & intellectus. hic enim actus est ad aliquid adipiscendum, vel non admittendum, qui non potest esse de malis, quin sit malus. velle enim mala malum est: sed intelligere vel memorare mala malum non est. Quanuis eorum quidam etiam hos actus malos esse interdum non improbè asserãt. Memorat enim interdum malum quis, vt faciat: & quærit intelligere verum, vt sciat impugnare.

CAP. *Tertium. Eadem est voluntas quæ naturaliter vult bonum, & repugnat bono.*

Ro.7. QVomodo intelligendũ sit illud, quod Ambrosius ait exponẽs illud verbum Apost. Non enim quod volo illud ago, sed quod nolo illud facio. Dicit enim quòd ~~homo subiectus peccato, facit quod non vult~~: quia naturaliter vult bonum. an ergo eadem sit voluntas, siue idem motus, quo libenter peccato seruit, & quo naturaliter vult bonũ? Quæ quæstio pfunda, est & à diuersis variè determinata. Alij enĩ dicũt duos esse motus: vnũ, quo vult bonum naturaliter, quia in sua prima cõditione rectus creatus est (vt dicit August. de fide ad Petrum) Aliũ autem dicunt motum esse, quo mens relicta superiorum lege, subiicit se peccatis, eisque oblectatur. Vterque tamen ex libero arbitrio. Veniente ergo gratia malus eliditur, & alter naturaliter bonus liberatur, & adiuuatur vt efficaciter bonum velit. Ante gratiam verò licet naturaliter velit homo bonum, non tamen absolutè cõcedi oportet bonam habere voluntatem, sed potiùs malam. Alij autem dicunt vnam esse voluntatem, id est vnum motum, quo naturaliter vult homo bonum, & vitio vult malum, eoque delectatur: & inquantùm vult bonum, natura-

cap. 25

liter, bonus est & iniquitatum malum vulè, malus est.

DE ACTIBVS EXterioribus.

DISTINCT. Quadragesimæ CAP. Primum.

Actus exteriores ex voluntate bona vel mala speciem accipiunt.

De causis actus exterioris.

LIcet secundum quosdam omnes actus boni sint, inquantùm naturaliter sunt, non tamen absolutè dicendi sunt omnes boni: quoniam & quidam sunt simpliciter mali. Nam simpliciter sunt boni actus illi, qui bonam habent causam & intentionem. i. voluntatem bonam comitantur, & ad bonum finem tendunt. Mali verò simpliciter dicuntur, qui peruersam habent causam & intentionem. Vnde Ambr. ait: ~~Affectus tuus operi tuo nomen, imponit.~~ & Christus in Euang. Non potest arbor bona fructus malos facere, &c. Nomine autem arboris voluntas intelligitur, quę si bona vel mala fuerit, bonos vel malos fructus facit.

Lib. 1. offic. c. 30.

mat. 7.

CAP. *Secundum. Non omnes actus sunt indifferentes ad bonitatem vel malitiam, sed quidam sunt per se mali.*

QVibusdam ita videtur esse, qui dicunt omnes actus esse indifferentes, vt nec boni nec mali per se sint, sed ex intentione bona bonus, & ex mala malus sit omnis actus. Aliis autem videtur, quòd quidam actus in se mali sint, ita vt non possint esse nisi peccata, etiam si bonam habeat causam: & quidam in se boni, ita vt etsi malam habeant causam, non tamen boni esse desinant. Quod testimonio August. confirmant, qui dicit bonum aliquando non bene fieri. ~~Quod enim quis inuitus vel necessitate facit, non bene facit: quia non bona intentione facit~~, vt ait August. super Ioh. & sic tract. 9 tripartitam edunt isti differentiam actuum.

Sed August. euidentissimè docet in lib. contra mendacium, omnes actus secundum intentionem & causam iudicandos bonos vel malos, præter quosdam, ~~qui ita sunt mali, vt nunquam possint esse boni~~, etiã si bonam ~~videantur habere causam~~: quia quæ mala sunt, nulla bona intentione facienda sunt. Illa autem quæ per se non sunt peccata, possunt esse bona vel mala, si bonas vel malas habeant causas. Ideoque cùm ~~ex effectu dicitur nomen imponi operi~~, in bonis operibus generaliter vera est hæc regula: sed in malis excipiuntur illa, quæ per se mala sunt.

DE ACTIBVS Infidelium.

2 4 d. 1. DISTINCT. Quadragesimæ primæ

CAP. Primum.

Non omnia opera sine fide facta, sunt mala.

QVidã dicũt omnes actiones & volũtates hominis sine fide malas esse, quæ fide habita bonæ existunt. Vnde Ro.14
Apost. ait: Omne quod non est ex fide, peccatum est. quod exponens August. ait: Omnis infidelium vita peccatum est. & Iacobus Iac. 2.
in epistola: Qui offendit in vno, scil. charitate, factus est omnium reus. Qui ergo fidem & charitatem non habet, omnis eius actio peccatum est: quia ad charitatem non refertur. Impossibile est enim (vt ait Apost. He. 11.
sine fide placere Deo. Quod cùm illis obiicitur dictum Augu. in Psal. 83. Turtur inuenit sibi nidũ, vbi reponat pullos suos. quòd Iudæi, hæretici, & pagani opera bona faciunt, quia vestiunt nudos, & pascũt pauperes, & huiusmodi: sed non in nido Ecclesiæ, id est in fide. Idcirco conculcantur pulli eorum, Respondent dicentes bona opera appellari huiusmodi, quæ sine charitate fiunt, non quia bona sint quãdo sic fiunt, sed quia bona essent, si aliter fierent, quæ ex suo genere sunt bona, sed ex affectu sunt mala.

Alij verò, qui triphariam distinctionem actuum faciunt, opera cũcta quæ ad naturæ subsidium fiunt, semper bona esse astruunt: sed ꝙ Augu. mala esse dicit, si malas habeãt causas, non ita accipiendũ est quasi ipsa mala sint, sed quia peccant & mali sunt qui ea malo fine agũt. Item illud aliud, scil. bonum opus intentio facit, & intentionem fides dirigit, determinant dicẽtes ibi bonum vocatum quod remunerabile est ad vitam: non quòd illud sit summũ bonum opus, imò etiã alia plura, licet non ea ratione qua illud, sint bona. Bonũ enim multipliciter accipitur, sci. pro vtili, pro remunerabili, pro signo boni, pro specie boni, pro licito, & aliis fortè modis. Solaque illa intentio remunerabilis est ad vitam, quam fides dirigit: sed non sola illa bona est, vt aiunt. Nam si quis Iudæus vel malus Christianus necessitatem proximi releuauerit naturali pietate ductus, bonum fecit, & bona fuit voluntas qua illud fecit.

in præ. in psa. 31.

Bonũ multipliciter dicitur.

CAP. *Secundum. Omne peccatum necessariò est voluntarium.*

ca. 14. POst hæc inuestigari oportet qualiter intelligendum sit quod August. lib. de Vera Relig. ait: Vsqueadeò peccatũ voluntarium malum est, vt nullo modo sit pec-

~~catum, si non sit voluntariũ~~. quod si diligẽter discutiatur, inuenitur esse verissimum. Nam illa quæ non voluntaria dicuntur, quia vel à nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omni modo possunt sine voluntate cõmitti: quoniam & ille qui peccat ignorans, voluntate vtique facit, ~~quod cùm faciendum non sit, putat esse faciẽdum~~. & ille qui concupiscente aduersus spiritum carne, non ea quæ vult facit, concupiscit quidem nolens, & in eo non facit quod vult: sed si vincitur, concupiscentiæ consentit volens, & in eo non facit nisi quod vult? & illud quod in paruulis est originale peccatum, ex prima hominis voluntate mala contractum est: non itaque falsum est quod dixi, vsqueadeò peccatum voluntarium est, &c.

f. 154. b. l. 19

DE ACTV PECCATI quo ad suas differentias, scil. quoad actum interiorem & exteriorem.

DISTINCT. Quadragesimæ secundæ
CAP. Primum.

Voluntas mala & actus malus non sunt duo peccata, sed vnum tantùm.

QVia vna præuaricatio vel inobedientia in vtroque admittitur, siue quãdo vult, siue quando agit: & vnus est ibi contemptus, sed minor cùm voluntate solùm peccatum continetur: maior verò cùm voluntati etiã operatio additur. & ideo maius fit peccatum, sed non plura, cùm voluntas operi mancipatur.

Sed quæstioni instant, dicentes hæc duo ideo diuersa esse peccata, quia diuersorũ legis mandatorũ præuaricationes sunt. Alio enim mandato legis prohibetur actio furti, Ex.20 scil. non furaberis: alio furãdi voluntas, scil. non cõcupisces rem proximi tui. Ad quod illi respondent diuersa quidem esse mandata, quibus illa duo distinctim prohibentur, vt Aug. docet super Exod. veruntamen in illis art. 71 nõ obseruatis vna tantùm præuaricatio incurritur, vnumq; cõtrahitur peccatum, licet duo diuersa illis prohibeãtur: sicut è conuerso duo sunt mandata charitatis, quibus duo præcipiuntur diligi: vna tamen in eis commendatur charitas.

Obiectio.

Solutio

CAP. 2. *Peccatum etsi non maneat actu, manet tamen reatu.*

NOn est ignorandum peccatum duobus modis esse in aliquo, & transire, scilicet actu & reatu. Actu est in aliquo, dum ipsum quod peccatum est, vt actio

vel voluntas in peccante est. Reatu verò, cùm pro eo, siue transierit siue adsit, mens hominis polluta est & corrupta, totúsque homo suppliciis obligatur perpetuis: nec vnquam est in aliquo peccatum actu, præter originale, quin sit etiam reatu: sed est reatu intelligendum postquàm transiit actu.

CAP. Tertium. *Reatus & peccatum multipliciter dicitur.*

REatus aliquando pro culpa, aliquando pro pœna, aliquando pro obligatione pœnæ temporalis vel æternæ sumitur. Si enim mortale est, nos obligat pœnæ æternæ: si veniale, pœnæ temporali. Duo enim sunt genera peccatorum, mortalium scil. & venialium. Mortale, est per quod homo mortem æternam meretur. crimen enim (vt ait Aug.) est quod est dignum accusatione & damnatione. Veniale autem, quod pœnam meretur, sed facilè indulgetur.

CAP. Quartum. *Peccatum multipliciter diuiditur.*

PEccatum primò duobus modis dicitur committi, scil. cupiditate & timore: vt Aug. tradit super locum illum Psal. Incensa igni & suffossa. His enim duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi: & incensa igni ea dicit, quæ ex cupiditate ma- Ps. 79

lè incendẽte oriuntur. Suffossa verò, quæ ex timore malè humiliãte proueniunt. quod est quãdo quis cupit non cupienda, vel timet nõ timenda. Alibi verò dicitur peccatum fieri tribus modis, scil. cogitatu, verbo, & opere. vnde Hier. super Ezech. Tria generalia delicta sunt, quibus humanum subiacet genus, Aut enĩ cogitatione, aut sermone, aut opere peccamus. His aliquando etiã additur quartus modus, scil. consuetudinis, quod in quatriduano Lazaro significatum est. Dicitur quoque homo peccare in Deum, in se, & in proximum. In Deum, cùm de Deo malè sentit, vt hæreticus: vel quæ Dei sunt præsumit indignè vsurpare. In proximũ peccat, quãdo eũ iniustè lędit. In se verò, cùm sibi & nõ alij nocet. Variam quoq; appellationem habet. Dicitur enim peccatum etiam delictum. Et delictũ fortasse est (vt ait Aug. in. q. Leuit.) declinare à bono. Peccatũ est facere malum. Aliud est enim declinare à bono, & aliud est facere malum. Delictum enim est desertio boni. Peccatum verò, perpetratio mali. Vel delictum est quod ignoranter fit: Peccatum, quod scienter committitur. Præterea sciendum est septem esse vitia capitalia, vel principalia, vt Greg. super Exo. ait, scil. inanem gloriam, iram, inuidiam, acediam vel tristitiam, auaritiam, gastrimargiam, & luxuriã, quæ (vt ait Io. Chrysost. significata sunt in

Septem capitalia Gregorij.

ſeptem populis, qui terram promiſsionis Iſrael promiſſam tenebant. Et hæc dicuntur capitalia, quia ex his oriuntur omnia mala. Ex ſuperbia tamen omnia mala oriuntur, dicente Greg. Radix cuncti mali eſt ſuperbia. de qua dicitur, Initium omnis peccati eſt ſuperbia: quæ eſt amor propriæ excellentiæ. eccl. 10

Obiectio. Quòd ſi dicas, quia Apoſt. ait: Radix omniũ malorum cupiditas. Sed vtrũque rectè dictũ intelligitur, ſi genera peccatorum ſingulorũ, non ſingula generum, vtraque loquutione includi intelligantur. Nullum quippe genus peccati eſt, quod interdum ex ſuperbia non proueniat: nullum etiam, quod ex cupiditate aliquando non deſcendat. Sunt enim nõnulli hominũ, qui ex cupiditate fiunt ſuperbi: & aliqui ex ſuperbia fiunt cupidi. Nam homo (ait Aug.) vt excellat, cupit diuitias. tali homini ex ſuperbia oboritur cupiditas. Et eſt aliquis, qui non amaret excellere, niſi putaret per hoc diuitias maiores habere: Ideo ergo excellere laborat, quia diuitias habere amat. huic innaſcitur ſuperbia, id eſt amor excellentiæ, ex cupiditate. Patet ergo quòd ex ſuperbia aliquando cupiditas, & ex cupiditate aliquãdo ſuperbia oritur. & ideo de vtraque rectè dicitur, quòd ſit radix omnis mali. 1. Ti. vlti.

CAP. *Quintum. Superbiæ quatuor ſunt ſpecies.*

HOc testatur Grego. Prima est cùm bonum quod habet quis, sibi tribuit. Secunda, cùm credit à deo esse datum, sed tamen pro suis meritis: Tertia, cùm se iactat habere quod non habet: Quarta, cùm cæteris despectis singulariter vult videri.

DE GRAVISSIMO OMnium peccatorum, scilicet in Spiritum sanctum.

DISTINCT. Quadragesimætertiæ

CAP. Primum.

Peccatum in Spiritum sanctum est omnium grauissimum.

Luc. 12 DE quo Veritas in Euang. ait: Qui peccauerit in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque hic, neque in futuro. & Ioan. in Cano. Est peccatum ad mortem, non pro eo dico vt quis roget. Qui enim peccat in patrem, remittetur ei. & qui peccat in Filium, remittetur ei. Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neq; in futuro. Hoc autē peccatū in Spir. sanctū quidam dicunt esse peccatū desperationis vel obstinationis. Obstinatio est induratæ mentis in malitia pertinacia, per quam homo fit impœnitens. Desperatio verò est, qua quis diffidit penitus de bonitate Dei,

cap. 5.

obstinatio

desperatio

æstimans suam malitiam diuinæ bonitatis magnitudinem excedere: sicut Cayn, qui dixit, Maior est iniquitas mea quàm vt veniā merear. Vtrunque verò dicitur peccatum in Spiritum sanctum, quia Spiritus sanctus est amor patris & Filij, & benignitas qua se inuicem & nos diligunt. quæ tanta est, vt eius finis non sit. Rectè ergo in Spiritum sanctū delinquere dicuntur, qui sua malitia Dei bonitatem superare putant, & ideo pœnitentiam non assumunt: & qui iniquitati tam pertinaci mente inhærent, vt eam nunquam relinquere proponant. Illam autem solā desperationem vel obstinationem dicunt esse peccatum in Spiritum sanctum, quam comitatur impœnitentia. Gen. 4

Cur Deus = vocat Spiritum.

CAP. *Secundum. In hac vita pro singulis peccatoribus est orandum.*

AVgust. in lib. retra. commemorans definitionem de peccato ad mortem, quā dedit in lib. de sermo. Domi. in monte dicēs: Peccatum ad mortem est, cùm post agnitionem Dei per gratiam Christi oppugnat aliquis fraternitatem: & aduersus ipsam gratiam qua reconciliatus est Deo, inuidiæ facibus agitatur. quod fortasse est peccare in Spiritum sanctum: dicit addendum fuisse, si in hac scelerata mentis peruersitate *Lib. 1. cap. 9. lib. 1.*

Quid peccatum in mortem.

finierit hanc vitam: quoniam de quocunque pesimo in hac vita costituto non est desperandum: nec pro illo imprudenter oratur, de quo nõ desperatur: vnde illud Ioan. Non pro eo dico vt quis oret, sic accipiendũ videtur, vt pro aliquo peccante ad mortem, vel in Spir. sanctum, postquàm finierit hanc vitam, non oremus. De nullo enim desperandum est, quandiu ad pœnitentiam patientia Dei adducit.

DE POTENTIA peccandi.

DISTINCT Quadragesimæquartæ
CAP. Vnicum.

Potentia peccandi à Deo est.

Ro.13. AIt enim Apost. Non est potestas nisi à Deo. Quod non de potestate boni tantùm (vt quidam dixerunt) sed & mali intelligi oportet: cùm Pilato etiam Veritas
Ioã.19 dicat, Non haberes in me vllam potestatem, nisi datum esset tibi desuper. Malitia nempe hominum (vt ait August.) cupiditatem nocendi per se habet: potestatem autem si ille non dat, non habet. Ideoque Dia-
Iob.1. bolus antequàm aliquid tolleret Iob, dicebat Domino: Mitte manum tuam, id est da potestatem. quia etiã nocentiũ potestas non
Pro.8. est nisi à Deo. Sicut Sapientia ait, Per me

reges regnant, & tyranni per me terram tenent. Vnde Iob de Domino ait, Qui facit regnare hypocritam propter peccata populi. Et de populo Israel dicit Deus, Dedi eis regem in ira mea. Nocendi enim voluntas potest esse ab homine, potestas autem non est nisi à Deo. & hoc abdita aptáque iustitia. Nam per potestatem Diabolo datam iustos Deus facit suos. Sed dubitatur si potestas mali sit à Deo, & non erit resistendum, quia dicit Apost. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Cùm ergo Diaboli sit potestas mali, Dei ordinatione, eius potestati non erit resistendum. Sed sciendum est Apost. ibi loqui de potestate seculari, scil. rege & principe & huiusmodi, quibus non est resistendum in his quæ iubet Deus ex his exhiberi: sicut in tributis. Si verò princeps vel Diabolus aliquid iusserit vel suaserit contra Deum, tunc resistendum erit. art. 4. 5.

Iob. 34.

Osea. 13.

Ro. 13.

obiectio

Solutio

Explicit Epitome in secundum lib. Sentent. Mag. Petri Lombardi.